

ΕΡΓΟ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΔΑΣΟΥΣ ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ - ΛΙΜΝΟΘΑΛΑΣΣΑΣ ΚΟΤΥΧΙ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ

ΕΚΘΕΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ ΚΟΤΥΧΙΟΥ - ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ - ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2012

Η παρούσα έκθεση συντάχθηκε από το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας/Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων (ΜΓΦΙ/ΕΚΒΥ) στο πλαίσιο του έργου «Οργάνωση και εμπλουτισμός του εκθεσιακού χώρου του Κέντρου Πληροφόρησης Δάσους Στροφυλιάς - Λιμνοθάλασσας Κοτύχι». Το έργο, συνολικού ύψους 14.022,00 €, ανατέθηκε από τον Φορέα Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς, στο πλαίσιο του Υποέργου 1 «Δράσεις για την Προστασία και Διατήρηση της Βιοποικιλότητας Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς» για την υλοποίηση και παρακολούθηση της πράξης «Προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας του Εθνικού Πάρκου Κοτυχίου - Στροφυλιάς» με κωδικό (2010ΣΕ07580088) του Άξονα Προτεραιότητας 9 «Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας» του Ε.Π. Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη 2007 - 2013.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ: Μαρία Κατσακιώρη

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ: Κατερίνα Μπόλη
Σπύρος Ντάφης
Λουίζα Νικολάου
Πέτρος Κακούρος
Δημήτρης Παπαδήμος
Μιλτιάδης Σεφερλής
Ελένη Φυτώκα
Έλενα Χατζηχαραλάμπους

Η πλήρης αναφορά στην παρούσα έκδοση είναι:

Μπόλη Κατερίνα και Μαρία Κατσακιώρη. 2012. Έκθεση οργάνωσης και εμπλουτισμού του εκθεσιακού περιεχομένου του Κέντρου Πληροφόρησης Δάσους Στροφυλιάς - Λιμνοθάλασσας Κοτύχι. Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων. Θέρμη. 60 σελ.

This document may be cited as follows:

Boli Katerina and Maria Katsakiori. 2012. Museological study for the Visitor Centre of Kotychi – Strofylia National Park. Greece. Greek Biotope/Wetland Centre, Thermi, Greece. 60 p.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή: Η ταυτότητα και οι σκοποί του έργου	σελ. 4
--	---------------

1. Η υφιστάμενη κατάσταση της έκθεσης του Κέντρου Πληροφόρησης	σελ. 5
---	---------------

2. Η ανάγκη αναβάθμισης της έκθεσης και η νέα φυσιογνωμία του Κέντρου Πληροφόρησης	σελ. 12
---	----------------

3. Τα βασικά γνωρίσματα του Κέντρου Πληροφόρησης	σελ. 14
---	----------------

3.1. Το κοινό	σελ. 15
---------------	---------

3.2. Οι σκοποί	σελ. 18
----------------	---------

4. Η διαμόρφωση του εκθεσιακού χώρου και το σενάριο της έκθεσης του Κέντρου Πληροφόρησης	σελ. 20
---	----------------

4.1. Η κεντρική ιδέα οργάνωσης της έκθεσης	σελ. 20
--	---------

4.2. Η διαμόρφωση του εκθεσιακού χώρου	σελ. 22
--	---------

4.3. Οι εκθεσιακές θεματικές ζώνες	σελ. 25
------------------------------------	---------

4.4. Η δομή και το περιεχόμενο των εκθεσιακών θεματικών ζωνών	σελ. 28
---	---------

5. Οι λειτουργίες και υπηρεσίες του Κέντρου Πληροφόρησης	σελ. 43
---	----------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	σελ. 46
------------------	----------------

Το Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς	σελ. 46
---	---------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΣΚΟΠΟΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

Η παρούσα «Έκθεση Οργάνωσης και Εμπλουτισμού του Εκθεσιακού Περιεχομένου του Κέντρου Πληροφόρησης Δάσους Στροφυλιάς - Λιμνοθάλασσας Κοτύχι» συντάχθηκε στο πλαίσιο του έργου «Οργάνωση και Εμπλουτισμός του Εκθεσιακού Περιεχομένου του Κέντρου Πληροφόρησης Δάσους Στροφυλιάς - Λιμνοθάλασσας Κοτύχι». Το έργο προκηρύχθηκε από τον Φορέα Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς με την από 11/05/2012 πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, στο πλαίσιο του Υποέργου 1 «Δράσεις για την Προστασία και Διατήρηση της Βιοποικιλότητας Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς» για την υλοποίηση και παρακολούθηση της πράξης «Προστασία και Διατήρηση της Βιοποικιλότητας του Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς» του Άξονα Προτεραιότητας 9 «Προστασία Φυσικού Περιβάλλοντος και Βιοποικιλότητας», του Ε.Π. «ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ 2007 - 2013» που συγχρηματοδοτείται κατά 80% από ΕΤΠΑ και κατά 20% από εθνικούς πόρους.

Ειδικότερα, το έργο αφορά στην εκπόνηση δύο επιμέρους εκθέσεων για την αναβάθμιση του εκθεσιακού περιεχομένου του Κέντρου Πληροφόρησης του Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς, που εδρεύει στο Λάππα Αχαΐας:

Α) της Έκθεσης Οργάνωσης και Εμπλουτισμού του Εκθεσιακού Περιεχομένου που θα εξειδικεύει και θα οργανώνει το θεματικό περιεχόμενο της έκθεσης του Κέντρου Πληροφόρησης, με βάση την κεντρική ιδέα και το σενάριο που θα διαμορφωθεί.

Β) της Έκθεσης Διευθέτησης του Εκθεσιακού Περιεχομένου, η οποία θα αναλύει την ανωτέρω Έκθεση Οργάνωσης και θα καθορίζει τον βέλτιστο τρόπο απόδοσής της με σύγχρονα εκθεσιακά μέσα στον εκθεσιακό χώρο του Κέντρου.

Μέσω της οργάνωσης και του εμπλουτισμού του εκθεσιακού του χώρου, το Κέντρο Πληροφόρησης καλείται να σηματοδοτήσει ένα πολυσήμαντο κέντρο, το οποίο:

- ❖ θα συμβάλλει καθοριστικά στη διαφύλαξη και ανάδειξη του φυσικού πλούτου του Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς ως η κύρια και μοναδική υποδομή πληροφόρησης, εκπαίδευσης και ευαισθητοποίησης για την προστατευόμενη περιοχή,
- ❖ θα υποστηρίζει το έργο και τις δράσεις του Φορέα Διαχείρισης για την προστασία και διαχείριση του Εθνικού Πάρκου,
- ❖ θα συμπληρώνει και θα εμπλουτίζει τις μορφωτικές ευκαιρίες, τόσο της τοπικής κοινωνίας, όσο και των επισκεπτών της περιοχής.

Η αναβάθμιση της έκθεσης του υφιστάμενου Κέντρου Πληροφόρησης, στο πλαίσιο ενός ολοκληρωμένου, και σύμφωνου με τις σύγχρονες αντιλήψεις και εκθεσιακές πρακτικές σχεδιασμού, θα προσδώσει υψηλή προστιθέμενη αξία στις παρεχόμενες υπηρεσίες στην περιοχή και θα συμβάλλει στην ανάδειξη, τόσο της περιβαλλοντικής σπουδαιότητάς της για τον ελλαδικό και τον ευρωπαϊκό χώρο, όσο και του έμπρακτου ενδιαφέροντος των τοπικών κοινωνιών για τη διατήρηση και προβολή ενός σπουδαίου εθνικού πλούτου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Το Κέντρο Πληροφόρησης Δάσους Στροφυλιάς – Λιμνοθάλασσας Κοτύχι βρίσκεται στον οικισμό Λάππα του Νομού Αχαΐας, πάνω στην εθνική οδό Πάτρας – Πύργου και ακριβώς στα όρια του Εθνικού Πάρκου.

Η υποδομή στεγάζεται σε ισόγειο κτίσμα των αρχών του 20ου αιώνα, το οποίο χτίστηκε ως βασιλικό κυνηγετικό περίπτερο για τον τότε διάδοχο Κωνσταντίνο. Το οίκημα αποτελεί μέρος των εγκαταστάσεων που χτίστηκαν σε έκταση του οικισμού Λάππα για να μπορεί ο διάδοχος του θρόνου να τις χρησιμοποιεί ως βάση των εξορμήσεών του για κυνήγι στο δάσος της Μανωλάδας, το οποίο του δωρίστηκε το 1887 ως προσωπικό κτήμα (Βασιλικό Κτήμα Μανωλάδος). Η δωρεά καταργήθηκε το 1923 και η έκταση διανεμήθηκε σε πρόσφυγες και ακτήμονες της περιοχής. Το 1982 με Υπουργική Απόφαση, το οίκημα χαρακτηρίστηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού ως «Έργο Τέχνης».

Ως Κέντρο Πληροφόρησης διαμορφώθηκε το 1995, με συγχρηματοδότηση του τότε ΥΠΕΧΩΔΕ και της Κοινότητας Μετοχίου, μέσω του Κοινοτικού Προγράμματος ENVIREG του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιβάλλον. Η υποδομή λειτούργησε έως το 2000. Έκτοτε παρέμεινε κλειστή έως το 2003, οπότε και άρχισε να επαναλειτουργεί στο πλαίσιο προγράμματος LIFE. Από το 2007 λειτουργεί υπό την ευθύνη του Φορέα Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς.

Σήμερα, η υποδομή, οργανωμένη με κεντρικό εκθεσιακό χώρο και δύο χώρους γραφείων, αποτελεί την έδρα του Φορέα Διαχείρισης και σηματοδοτεί τη μοναδική υποδομή ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού στην ανάγκη διαφύλαξης του φυσικού πλούτου του Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς.

Η υφιστάμενη έκθεση αφορά στην παρουσίαση των κυριότερων στοιχείων του περιβάλλοντος του Εθνικού Πάρκου (υγρότοποι, δάσος Στροφυλιάς, αμμόλοφοι, ασβεστολιθικοί λόφοι), των λειτουργιών, των αξιών, της σπουδαιότητας και του καθεστώτος προστασίας, των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, των πιέσεων και των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η προστατευόμενη περιοχή.

Η έκθεση οργανώνεται αποκλειστικά με στατικά μέσα, τα οποία αφορούν σε συνοπτικά κείμενα και εποπτικό υλικό (φωτογραφίες, χάρτες, σκίτσα), αναρτημένα σε αυτοφερόμενες κατακόρυφες επιφάνειες – ταμπλό, τοποθετημένες περιμετρικά των τοίχων της αίθουσας. Εκτός από τα κείμενα και το εποπτικό υλικό, την έκθεση εμπλουτίζουν μία μεσαίου μεγέθους μακέτα με το ανάγλυφο της περιοχής, μακέτα που αναπαριστά τη διαδοχή της βλάστησης στην περιοχή, ξύλινα δυσδιάστατα ομοιώματα (κουκουναριάς, ερωδιών, θαλάσσιας χελώνας), καθώς και λιγοστά πραγματικά υλικά (κουκουναρία, τμήματα κορμών δένδρων).

Αν και η έκθεση καλύπτει σε σχετικά ικανοποιητικό βαθμό τη θεματολογία που σχετίζεται με την περιοχή του Εθνικού Πάρκου, η οργάνωση του εκθεσιακού χώρου κρίνεται ακατάλληλη να ανταποκριθεί, τόσο στη σπουδαιότητα του περιβάλλοντος το οποίο πραγματεύεται, όσο και στις ανάγκες του υφιστάμενου κοινού και κυρίως των παιδιών που συνθέτουν τη σπουδαιότερη ομάδα επισκεπτών της. Γενικά, όσον αφορά στην οργάνωσή του, ο εκθεσιακός χώρος συνθέτει την εικόνα μιας πρόχειρα στημένης έκθεσης που απλώς παραθέτει πληροφοριακά στοιχεία για το περιβάλλον της

προστατευόμενης περιοχής. Ως αποτέλεσμα αδυνατεί να συμβάλλει στην ανάδειξη του Κέντρου Πληροφόρησης σε μια σύγχρονη υποδομή ενημέρωσης, εκπαίδευσης, ευαισθητοποίησης και ψυχαγωγίας η οποία προάγει τον διάλογο με τον επισκέπτη, καλύπτει τις ανάγκες του, ανταποκρίνεται στις προσδοκίες του, παρέχει ενδιαφέρουσες ευκαιρίες ψυχαγωγίας στην τοπική κοινωνία, εξασφαλίζοντας την επιτυχία και τη βιωσιμότητά της στο χρόνο.

Ειδικότερα, τα κύρια προβλήματα που καθιστούν επιβεβλημένη την εκ νέου οργάνωση και τον εμπλουτισμό του εκθεσιακού χώρου αφορούν συνοπτικά στα ακόλουθα:

- Οι αυτοφερόμενες ξύλινες εκθεματικές επιφάνειες που βρίσκονται στημένες περιμετρικά των τοίχων του εκθεσιακού χώρου και φέρουν την πληροφορία της έκθεσης είναι υποτυπώδεις, διαμορφώνονται μόνο με χρώμα και δεν διέπονται από κανέναν εικαστικό σχεδιασμό. Ως αποτέλεσμα, αδυνατούν να συνθέσουν ένα ελκυστικό εσωτερικό, αναγκαίο για να κρατηθεί αμείωτο το ενδιαφέρον του επισκέπτη στην έκθεση και κρίνονται ως μη κατάλληλες να ανταποκριθούν σε σύγχρονες ανάγκες και πρακτικές.
- Το πληροφοριακό και εποπτικό υλικό που βρίσκεται αναρτημένο στις εκθεματικές επιφάνειες (κείμενα, σκίτσα, χάρτες, φωτογραφίες) και συνθέτει τη θεματική της έκθεσης, εμφανίζει προβλήματα, που αφορούν κυρίως στην ποιότητα των υλικών του και στον πρόχειρο τρόπο ανάρτησής του. Επί της ουσίας, πρόκειται για κείμενα και φωτογραφίες εκτυπωμένες σε κοινό πλαστικοποιημένο χαρτί, διαστάσεων, κατά κύριο λόγο, σελίδας Α3 και Α4, οι οποίες έχουν κολληθεί ή καρφитσωθεί στους ξύλινους φορείς τους. Επιπλέον, εμφανίζονται, σε αρκετές περιπτώσεις, ξεθωριασμένα και φθαρμένα, με αποτέλεσμα ο εκθεσιακός χώρος να συνθέτει εικόνα που δεν συνάδει με τους σκοπούς λειτουργίας της υποδομής.
- Το είδος των εκθεμάτων, κατά κύριο λόγο στατικά και επαναλαμβανόμενα, δεν εξυπηρετούν τις σύγχρονες εκθεσιακές πρακτικές και αντιλήψεις που υποστηρίζουν ότι ένας σημαντικός παράγοντας αφομοίωσης της πληροφορίας και αύξησης του ενδιαφέροντος του επισκέπτη σε μία έκθεση, σχετίζεται με την αλληλεπίδραση μεταξύ επισκεπτών και εκθεμάτων. Κυρίως όσον αφορά στα παιδιά, αποδεικνύεται στην πράξη ότι προτιμούν τα διαδραστικά εκθέματα, τα οποία μπορούν να αγγίξουν και να επεξεργασθούν, με αποτέλεσμα να αφιερώνουν περισσότερο χρόνο και να επιδεικνύουν εντονότερο ενδιαφέρον για έννοιες επιστημονικές και θέματα δυσνόητα. Το ίδιο ισχύει και για τους ενήλικες, οι οποίοι, αν και συχνά διστάζουν να ασχοληθούν με τέτοιου είδους εκθέματα, όταν επισκέπτονται τέτοιες υποδομές μαζί με τα παιδιά τους, αφιερώνουν περισσότερο χρόνο, αλληλεπιδρώντας και οι ίδιοι με τα εκθέματα.
- Οργανωμένη πριν από τη θεσμοθέτηση της περιοχής ως Εθνικό Πάρκο, η έκθεση πραγματοποιείται αποσπασματικά τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της προστατευόμενης περιοχής, χωρίς να τα εντάσσει στο ενιαίο καθεστώς προστασίας που τα διέπει από το 2008. Ως αποτέλεσμα, ο επισκέπτης της έκθεσης δεν γνωρίζει καν ότι η περιοχή αποτελεί ένα από τα Εθνικά Πάρκα της χώρας. Επιπλέον, ο στατικός τρόπος παράθεσης των θεμάτων της έκθεσης δεν επιτρέπει την επικαιροποίηση της πληροφορίας με σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα που αφορούν στο περιβάλλον της προστατευόμενης περιοχής, όπως οφείλει να προβλέπει ένα σύγχρονο κέντρο πληροφόρησης, εντάσσοντας στην οργάνωση του εκθεσιακού του χώρου σύγχρονα ηλεκτρονικά μέσα που παρέχουν τη δυνατότητα εμπλουτισμού και αναδιάρθρωσης της πληροφορίας.

Την ανάγκη αναβάθμισης της έκθεσης του Κέντρου Πληροφόρησης επιτείνει η μεγάλη επισκεψιμότητα και ζήτηση, κυρίως από την εκπαιδευτική κοινότητα, την οποία καταγράφει η υποδομή, παρά την υποτυπώδη οργάνωσή της, λόγω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων που οργανώνονται και πραγματοποιούνται από τα στελέχη του Φορέα Διαχείρισης. Τα προγράμματα περιλαμβάνουν την ενημέρωση και ξενάγηση στον εκθεσιακό χώρο, τη διεξαγωγή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων στον εκθεσιακό χώρο και στο πεδίο, αλλά και την περιήγηση σε επιλεγμένα σημεία του Εθνικού Πάρκου.

Οι Εικόνες 1-8 ακολούθως είναι ενδεικτικές της υφιστάμενης κατάστασης του εκθεσιακού χώρου του Κέντρου Πληροφόρησης και αντιπροσωπευτικές της ανάγκης αναβάθμισης της έκθεσης στο πλαίσιο ενός οργανωμένου σχεδιασμού.

Επιπρόσθετα, σήμερα το κτήριο του Κέντρου Πληροφόρησης λειτουργεί τόσο ως υποδομή ενημέρωσης, όσο και ως έδρα – γραφεία του Φορέα Διαχείρισης. Η διττή αυτή χρήση και τα περιορισμένα τετραγωνικά μέτρα του χώρου, δημιουργούν προβλήματα ως προς τη σωστή επιτέλεση και των δύο βασικών λειτουργιών του (π.χ. έλλειψη χώρων για την εκπόνηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, ύπαρξη γραφείου συνεδριάσεων εντός του εκθεσιακού χώρου, αποθήκευση αντικειμένων και υλικού του Φορέα Διαχείρισης επίσης εντός εκθεσιακού χώρου, αδυναμία στέγασης του συνόλου του προσωπικού του Φορέα στους δύο χώρους γραφείων). Ως εκ τούτου, και μετά από εισήγηση στον Φορέα Διαχείρισης, η οποία έγινε αποδεκτή, προτείνονται τα ακόλουθα:

α) Το σύνολο του κτηρίου αφιερώνεται στη λειτουργία του ως Κέντρο Πληροφόρησης, φιλοξενώντας εκθεσιακό χώρο (τον υφιστάμενο), εκπαιδευτικό χώρο (το υφιστάμενο γραφείο γραμματείας και προσωπικού) και χώρο βιβλιοθήκης - γραφείο υπευθύνου λειτουργίας του Κέντρου Πληροφόρησης (το υφιστάμενο γραφείο του Προϊσταμένου του Κέντρου).

β) Καταργείται η υφιστάμενη είσοδος στο Κέντρο Πληροφόρησης και στον εκθεσιακό χώρο και υιοθετείται «νέα» είσοδος (περισσότερο εμφανής στον επισκέπτη), με την αξιοποίηση της πόρτας που βρίσκεται στην πρόσοψή του.

γ) Δημιουργείται μικρός χώρος υποδοχής και παροχής πληροφοριών στον επισκέπτη κοντά στη νέα είσοδο του κτηρίου, σε άμεση συνάφεια με τον εκθεσιακό χώρο.

Στο Κεφάλαιο 5 περιγράφονται αναλυτικά οι προτεινόμενες χρήσεις και λειτουργίες του Κέντρου Πληροφόρησης.

Εικόνες 1-8: Η υφιστάμενη οργάνωση του εκθεσιακού χώρου

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Η ΑΝΑΓΚΗ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗΣ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Οι προστατευόμενες περιοχές, μέσα σε αυτές και τα Εθνικά Πάρκα, είναι περιοχές αφιερωμένες πρωταρχικά στην προστασία και απόλαυση της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς, στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, των φυσικών λειτουργιών και των ιδιαίτερων αξιών του φυσικού περιβάλλοντος. Πρόκειται για περιοχές με ειδικό καθεστώς προστασίας, οι οποίες διακρίνονται για την ιδιαιτερότητα ή και μοναδικότητα της χλωρίδας, της πανίδας, των οικοσυστημάτων, των γεωμορφολογικών σχηματισμών, του τοπίου τους. Επιπλέον, οι προστατευόμενες περιοχές εξυπηρετούν και σημαντικές ανάγκες επιστημονικής έρευνας, υπαίθριας αναψυχής και εκπαίδευσης, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν πόλο έλξης επισκεπτών και σπουδαίο τουριστικό πόρο με πολλαπλά και μεγάλα οφέλη για τον τόπο όπου βρίσκονται.

Στο πλαίσιο των σύγχρονων εκθεσιακών αντιλήψεων, τα περιβαλλοντικά κέντρα που σχετίζονται με τις προστατευμένες περιοχές και οι υποδομές ενημέρωσης και εκπαίδευσης αντίστοιχου περιεχομένου θέτουν ως κύριους σκοπού τους, αφενός τη διάσωση, διατήρηση και προστασία της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, αφετέρου την έκθεση και την ερμηνευτική - κριτική προσέγγιση των τεκμηρίων που φωτίζουν την τοπική και περιβαλλοντική ιστορία, τις οικονομικές συνθήκες, την καθημερινή ζωή, την τέχνη μιας κοινότητας. Αντιπροσωπεύουν τη δεδομένη πλέον ανάγκη σύνδεσης των εκθεσιακών χώρων με το φυσικό περιβάλλον και με τα περιβαλλοντικά προβλήματα που ανακύπτουν από την ανθρώπινη παρέμβαση σε αυτό. Συχνά εξελίσσονται σε χώρους επιστημονικής τεκμηρίωσης και έρευνας που έχουν τη δυνατότητα να προσελκύσουν, εκτός από το ευρύ, και πιο εξειδικευμένο κοινό.

Όλα τα ανωτέρω δεδομένα, καθιστούν αυτονόητη την ανάγκη εκ νέου οργάνωσης της έκθεσης του Κέντρου Πληροφόρησης Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς, προκειμένου να περιλάβει σύγχρονες πρακτικές, να ανταποκριθεί σε σύγχρονες ανάγκες, να προωθήσει τον διάλογο με τον επισκέπτη, να θέσει ερωτήματα, να προκαλέσει ερεθίσματα, να προσφέρει ενδιαφέρουσες ευκαιρίες ψυχαγωγίας, συμβάλλοντας, άμεσα, αλλά και έμμεσα, τόσο στη διαφύλαξη και ανάδειξη του πλούτου της περιοχής, όσο και στην αειφόρο ανάπτυξή της.

Αναλυτικότερα, οι λόγοι που υπαγορεύουν την ανάγκη εκ νέου οργάνωσης του εκθεσιακού χώρου του Κέντρου, αλλά και τον εμπλουτισμό των παρεχόμενων στο κοινό υπηρεσιών της υποδομής, αφορούν στα ακόλουθα:

- Στην ιδιαίτερη φυσιογνωμία και σπουδαιότητα του φυσικού περιβάλλοντος της περιοχής, η οποία σηματοδοτεί ένα από τα σπουδαιότερα παράκτια υγροτοπικά συμπλέγματα της Ελλάδας. Αν και η υψηλή οικολογική αξία της έχει αναγνωρισθεί σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, οι αξίες του Εθνικού Πάρκου είναι συγκριτικά ελάχιστα γνωστές, τόσο στους κατοίκους της περιοχής, όσο και των γειτονικών μεγάλων πόλεων της Πάτρας και του Πύργου Ηλείας.
- Στην ανάγκη διαφύλαξης του φυσικού πλούτου της, μέσω της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού, αλλά και ανάδειξης της συμβολής των προστατευόμενων περιοχών στην ευημερία των ανθρώπινων κοινωνιών.
- Στην ανάγκη δημιουργίας μιας οργανωμένης υποδομής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης που θα καλύπτει σύγχρονες ανάγκες, θα ακολουθεί σύγχρονες εκθεσιακές πρακτικές, θα προσφέρει με τον βέλτιστο τρόπο μια

ποικιλία υπηρεσιών, τόσο στους επισκέπτες, όσο και στην τοπική κοινωνία, σηματοδοτώντας έναν ισχυρό πόλο έλξης, σημείο αναφοράς για την περιοχή. Μιας υποδομής που θα αναδεικνύει με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο τη σπουδαιότητα, τις αξίες και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της περιοχής.

- Στην ανάγκη δημιουργίας μιας στέρεας βάσης για την προβολή, αλλά και την ενίσχυση του πολύπλευρου έργου και των δράσεων του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου.
- Στις σύγχρονες απαιτήσεις των τοπικών κοινωνιών για ανάπτυξη και τόνωση της οικονομίας τους, στην οποία δύνатаι να συμβάλλει η υποδομή, μέσω της προσέλκυσης επισκεπτών και της δημιουργίας προϋποθέσεων για την ανάπτυξη του αειφόρου τουρισμού.
- Στα προβλήματα του εκθεσιακού χώρου, όπως αυτά αναλύθηκαν στο προηγούμενο Κεφάλαιο.

Σε μια περιοχή μεγάλης και αναγνωρισμένης αξίας, η δημιουργία μιας υποδομής που θα προσεγγίζει, θα πραγματεύεται συνολικά, ως αδιάσπαστο σύνολο την περιοχή και θα ερμηνεύει ζητήματα ζωτικής σημασίας, καθίσταται αναγκαία για τη διαφύλαξη και ανάδειξη του φυσικού πλούτου του Εθνικού Πάρκου. Προς την κατεύθυνση αυτή, η εκ νέου οργάνωση του χώρου κρίνεται επιτακτική, καθώς θα προσδώσει υψηλή προστιθέμενη αξία στις παρεχόμενες υπηρεσίες στην περιοχή και θα συμβάλλει στην ανάδειξη, τόσο της περιβαλλοντικής σπουδαιότητάς της, όσο και του έμπρακτου ενδιαφέροντος των κατοίκων της περιοχής για τη διατήρησή της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Η προσπάθεια οργάνωσης μιας πετυχημένης και οικονομικά βιώσιμης υποδομής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των επισκεπτών απαιτεί μεθοδικό σχεδιασμό και έρευνα, προκειμένου να καθορισθούν τα βασικά γνωρίσματα που θα τη διέπουν και θα διασφαλίζουν τη βιωσιμότητά της στον χρόνο.

Στα βασικά γνωρίσματα μιας υποδομής ενημέρωσης, περιλαμβάνονται το **κοινό** που αναμένεται να στηρίξει τη λειτουργία της, ώστε η υποδομή να ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στις ανάγκες και προσδοκίες του, οι **σκοποί** (γενικοί και ειδικοί) για τους οποίους σχεδιάστηκε, προκειμένου να καταφέρει να τους εξυπηρετήσει με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο, καθώς και το **περιεχόμενο**, το οποίο θα αναλάβει να προβάλλει ικανοποιητικά τα θέματα που πραγματεύεται η υποδομή, καλύπτοντας τις ανάγκες του κοινού της και εξυπηρετώντας τους σκοπούς για τους οποίους δημιουργήθηκε.

Βάσει των ανωτέρω, στο πλαίσιο της παρούσας έκθεσης, σε πρώτο στάδιο διερευνήθηκαν θέματα που αφορούν στον καθορισμό των σκοπών (γενικών και ειδικών) και του κοινού, ομάδων - στόχων της υποδομής. Προς την κατεύθυνση αυτή, συνυπολογίστηκαν οι προσδοκίες του Φορέα Διαχείρισης όσον αφορά στους σκοπούς που καλείται να καλύψει η υποδομή, όπως αυτοί αποτυπώθηκαν στην προκήρυξη του έργου και αποσαφηνίστηκαν από τη συνεργασία της Ομάδας Έργου του ΜΓΦΙ-ΕΚΒΥ με στελέχη του Φορέα Διαχείρισης, αξιολογήθηκαν τα στοιχεία που τέθηκαν στη διάθεση της Ομάδας Έργου σχετικά με την επισκεψιμότητα που καταγράφει η υποδομή, ενώ παράλληλα συνυπολογίστηκαν τα ευρήματα ερευνών σχετικά με τα γνωρίσματα και τη συμπεριφορά των επισκεπτών σε μουσεία και υποδομές ενημέρωσης.

Ακολουθώντας, και με βάση τα δεδομένα που προέκυψαν από τη διερεύνηση των σκοπών και του κοινού της υποδομής, σε συνδυασμό με την έρευνα για τις ιδιαιτερότητες του φυσικού περιβάλλοντος του Εθνικού Πάρκου, προσδιορίστηκε το θεματικό περιεχόμενο του Κέντρου Πληροφόρησης και αναπτύχθηκε το σενάριο της έκθεσης, καθώς και τα προτεινόμενα μέσα για τη βέλτιστη απόδοση του περιεχομένου, ώστε η υποδομή να εξυπηρετεί τους σκοπούς δημιουργίας της, να ανταποκρίνεται στις ανάγκες και προσδοκίες του κοινού που αναμένεται να στηρίξει τη λειτουργία της και να συγκεντρώνει όλα τα καίρια πληροφοριακά στοιχεία που αφορούν στον πλούτο και τη σπουδαιότητα του Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς.

3.1. Το κοινό

Ένα από τα κύρια γνωρίσματα των σύγχρονων μουσείων και υποδομών ενημέρωσης είναι ότι τάσσονται στην υπηρεσία του κοινού τους, αφού χάρη στην προτίμησή του ζουν και αναπτύσσονται. Επομένως, για να είναι πετυχημένες θα πρέπει να είναι ελκυστικές, να προσφέρουν ψυχαγωγία, να θέτουν ερωτήματα, να προκαλούν ερεθίσματα που εξάπτουν την περιέργεια, προκειμένου να προωθείται η μάθηση και να δίδονται ερεθίσματα για τη διαμόρφωση συμπεριφορών.

Απαιτείται, έτσι, αποτελεσματικός τρόπος προσέγγισης του κοινού τους, ώστε να διευκρινισθούν τα κύρια γνωρίσματα και οι ανάγκες του. Βέβαια, στις περισσότερες περιπτώσεις, οι επισκέπτες ανήκουν σε ποικίλες ομάδες, πολύ διαφορετικές ως προς τα ενδιαφέροντα, το μορφωτικό τους επίπεδο, τις ανάγκες και τα γενικότερα γνωρίσματά τους, με αποτέλεσμα, η αποτελεσματική και σε ενιαίο επίπεδο επικοινωνία μαζί τους να αποτελεί ένα εγχείρημα αρκετά δύσκολο.

Στην περίπτωση του Κέντρου Πληροφόρησης Εθνικού Πάρκου Κοτύχιου – Στροφυλιάς και προκειμένου για τη διερεύνηση και αποτύπωση στοιχείων που αφορούν στην υφιστάμενη κίνηση και στο προφίλ των επισκεπτών στο Κέντρο, αλλά και ευρύτερα στην περιοχή του Εθνικού Πάρκου, συνυπολογίσθηκαν και αξιολογήθηκαν τα καταγεγραμμένα ετήσια στοιχεία που τέθηκαν στη διάθεση της Ομάδας Έργου από τον Φορέα Διαχείρισης και αφορούν στην επισκεψιμότητα του Κέντρου Πληροφόρησης κατά την περίοδο λειτουργίας του στο πλαίσιο του έργου LIFE και μετέπειτα ως έδρα του Φορέα Διαχείρισης.

Συνυπολογίζοντας τα δεδομένα από τις ανωτέρω πηγές, αλλά και τα στοιχεία που προέκυψαν από τη συνεργασία της Ομάδας Έργου με στελέχη του Φορέα Διαχείρισης και από σχετική έρευνα στο Διαδίκτυο, προκύπτουν τα ακόλουθα:

Α) Αριθμός επισκεπτών

Ο συνολικός αριθμός των καταγεγραμμένων επισκεπτών που δέχθηκε το Κέντρο Πληροφόρησης την περίοδο 2003 – 2006 ήταν συνολικά 9.004 άτομα, εκ των οποίων τα 8.354 ξεναγήθηκαν και στην προστατευόμενη περιοχή. Η ετήσια επισκεψιμότητα παρουσίαζε έντονη διακύμανση. Το 2003 οι επισκέπτες ανήλθαν στα 2.062 άτομα, το 2004 στα 2.301 άτομα, το 2005 στα 3.185 άτομα (η μεγαλύτερη επισκεψιμότητα) και το 2006 στα 1.456 άτομα.

Από το 2007 έως και τον Αύγουστο του 2012, που το Κέντρο λειτουργήσε με ευθύνη του Φορέα Διαχείρισης, παρατηρήθηκε μικρή πτώση στον αριθμό των επισκεπτών, ως απόρροια των προβλημάτων που αντιμετώπισε συνολικότερα ο Φορέας Διαχείρισης, στη στελέχωση και τη λειτουργία του. Έτσι, συνολικά την περίοδο αυτή, την υποδομή επισκέφθηκαν 8.863 άτομα, εκ των οποίων 6.938 ξεναγήθηκαν στην προστατευόμενη περιοχή. Αναλυτικότερα, η επισκεψιμότητα είχε ως εξής: το 2007 οι επισκέπτες ανήλθαν σε 776 άτομα, το 2008 σε 2.159 άτομα, το 2009 σε 1.853 άτομα, το 2010 σε 1.691 άτομα, το 2011 σε 1.168 άτομα και το 2012 (έως και τον Αύγουστο) σε 1.216 άτομα.

Ζητούμενο και πρόκληση ταυτόχρονα για το Κέντρο Πληροφόρησης θα μπορούσε να αποτελέσει η αύξηση του αριθμού των επισκεπτών του στη διάρκεια των επόμενων ετών. Εκτιμάται ότι μια αύξηση της τάξης του 200% μπορεί να επιτευχθεί με την προσέλκυση της εκπαιδευτικής κοινότητας, αλλά και μεμονωμένων επισκεπτών και άλλων ομάδων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω κατάλληλων και συντονισμένων κινήσεων από πλευράς του Φορέα Διαχείρισης, καθώς η προστατευόμενη περιοχή γειτνιάζει με δύο μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα, της Πάτρας και του Πύργου και βρίσκεται σχετικά κοντά σε άλλα αστικά κέντρα της Πελοποννήσου (π.χ. Τρίπολη). Επίσης, η εύκολη και σχετικά γρήγορη πρόσβαση από την Αθήνα μπορεί να προσδώσει

μια νέα δυναμική στην υποδομή. Επιπρόσθετα, η ίδια η προστατευόμενη περιοχή αποτελεί αξιόλογο τουριστικό προορισμό και πόλο έλξης επισκεπτών. Γειτνιάζει όμως και με πολλούς και ιδιαιτέρως σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς (π.χ. Ολυμπία, παραλιακό μέτωπο Νομού Ηλείας), οι οποίοι δέχονται ετησίως μεγάλο αριθμό ελλήνων και ξένων επισκεπτών. Μέσω κατάλληλα σχεδιασμένων ενεργειών και προγραμμάτων προβολής της περιοχής και του Κέντρου, ένα αξιόλογο ποσοστό αυτών των επισκεπτών δύναται να αποτελέσει το μελλοντικό κοινό της υποδομής (π.χ. συνεργασία με τουριστικούς πράκτορες, διαφήμιση σε ξενοδοχεία της περιοχής, προβολή της περιοχής σε κατάλληλα επιλεγμένους χώρους όπως αεροδρόμια, λιμάνια, αρχαιολογικούς χώρους κ.λπ.).

Όσον αφορά στην εκπαιδευτική κοινότητα και με δεδομένο ότι οι Νομοί Αχαΐας και Ηλείας στους οποίους υπάγεται η προστατευόμενη περιοχή έχουν αξιόλογο αριθμό μαθητών, η αύξηση της επισκεψιμότητας μπορεί να επιτευχθεί μέσω συντονισμένων και κατάλληλα επιλεγμένων δράσεων όπως οι ακόλουθες:

- δικτύωση με τα σχολεία των οικισμών που βρίσκονται εντός και περιφερειακά της προστατευόμενης περιοχής,
- συντονισμένη ενημέρωση στην έναρξη της σχολικής χρονιάς των Διευθυντών Εκπαίδευσης και των Υπευθύνων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης των δύο Νομών, αλλά και όλης της χώρας (π.χ. μέσω επιστολών, email κ.λπ.) για την ύπαρξη του Κέντρου και των υπηρεσιών που αυτό προσφέρει,
- ανάπτυξη δικτύου συνεργασίας με τους εκπαιδευτικούς των δύο Νομών που υλοποιούν προγράμματα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης,
- ανάπτυξη συνεργασίας με τα Κέντρα Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης που βρίσκονται στους δύο Νομούς, αλλά και με αυτά που συμμετέχουν σε θεματικά δίκτυα (π.χ. το ποτάμι, οι υγρότοποι, η παράκτια ζώνη κ.ά.),
- οργάνωση ποικιλίας δραστηριοτήτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης και προβολή τους σε εκπαιδευτικά forum (π.χ. δικτυακή πύλη για την περιβαλλοντική εκπαίδευση του Πανεπιστημίου Αιγαίου, ιστότοπος ΚΠΕ Καστοριάς),
- αξιοποίηση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (social media), με τα οποία η νεολαία έχει ιδιαίτερη εξοικείωση,
- ανάπτυξη συνεργασίας με παιδαγωγικά και άλλα τμήματα όπως περιβάλλοντος, βιολογίας, δασολογίας, γεωπονίας, γεωλογίας) των ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας, αλλά και σχετικά τμήματα ΙΕΚ (π.χ. ξεναγών εθνικών δρυμών).

Αξίζει να σημειωθεί ότι, πολλές από τις ανωτέρω δράσεις (π.χ. δικτύωση με σχολεία και ΚΠΕ, ανάπτυξη συνεργασιών κ.ά.) πραγματοποιούνται ήδη με πρωτοβουλία του Φορέα Διαχείρισης.

Τέλος, η προστατευόμενη περιοχή γειτνιάζει με το Πανεπιστήμιο Πατρών που φιλοξενεί σήμερα έναν σημαντικό αριθμό φοιτητών και εκπαιδευτικού – ερευνητικού προσωπικού.

Β) Προφίλ επισκεπτών

Καθόλη τη διάρκεια λειτουργίας του Κέντρου Πληροφόρησης από το 2003 έως και το 2012), τη συντριπτική πλειονότητα των επισκεπτών αποτελούν οι μαθητές της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και σε μικρότερο βαθμό φοιτητές τμημάτων ΑΕΙ και ΤΕΙ της χώρας. Αναλυτικότερα, για την περίοδο 2003 – 2006, 5.936 επισκέπτες ήταν μαθητές με τους συνοδούς εκπαιδευτικούς τους και 3.068 άλλες ομάδες και λιγότερο μεμονωμένοι επισκέπτες. Για την περίοδο 2007 - 2012, τα νούμερα αντιστοίχως είναι 6.246 και 1.409. Κατά κύριο λόγο, οι επισκέψεις, τόσο στο Κέντρο Πληροφόρησης, όσο και στην προστατευόμενη περιοχή είναι ομαδικές. Άλλες οργανωμένες ομάδες που επισκέπτονται την περιοχή είναι ΚΑΠΗ, πρόσκοποι, περιβαλλοντικές ομάδες, καλοκαιρινές ομάδες παιδιών (campus) κ.ά.

Μία αξιόλογη ομάδα επισκεπτών που θα μπορούσε να προσελκυσθεί στο Κέντρο και στο Εθνικό Πάρκο είναι αυτοί που έχουν ένα ειδικό ενδιαφέρον (π.χ. παρατήρηση πουλιών) και προέρχονται κατά κύριο λόγο από την Ελλάδα. Λόγω του σημαντικού αριθμού ειδών και των μεγάλων πληθυσμών τους, η περιοχή αποτελεί ιδανικό τόπο για παρατήρηση πουλιών, καθόλη τη διάρκεια του έτους. Ειδικοί επιστήμονες, αλλά και ερασιτέχνες

παρατηρητές πουλιών μπορούν να προσελκυσθούν και από το εξωτερικό (π.χ. από χώρες όπως η Γερμανία και η Μεγάλη Βρετανία με παράδοση στην παρατήρηση της άγριας ζωής): (α) μέσω ταξιδιωτικών πρακτορείων στο πλαίσιο των θερινών τους διακοπών, (β) μέσω ανάπτυξης συνεργασιών με οργανώσεις όπως π.χ. το Birdlife International, οι Ramblers κ.ά., (γ) μέσω προβολής του Εθνικού Πάρκου σε σχετικές δικτυακές πύλες και εξειδικευμένες εκθέσεις στο εξωτερικό.

Οικογένειες με παιδιά δεν αποτελούν σήμερα σημαντική κατηγορία επισκεπτών στο Κέντρο Πληροφόρησης. Ζητούμενο για την εκ νέου οργάνωσή του και την αναβάθμιση της λειτουργίας του είναι η προσέλκυση περισσότερων μεμονωμένων επισκεπτών. Αυτό ενδεικτικά μπορεί να επιτευχθεί μέσω της οργάνωσης ελκυστικών δράσεων για γονείς και παιδιά και μέσω της κατάλληλης προβολής της περιοχής στα ΜΜΕ, με τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης (π.χ. forum «parents», «πυγολαμπίδες σε κλουβί» κ.ά.).

Γ) Τόπος προέλευσης

Οι Νομοί Αχαΐας και Ηλείας αποτελούν τους κύριους τόπους προέλευσης των επισκεπτών του Κέντρου και της προστατευόμενης περιοχής. Επίσης, αξιόλογος είναι και ο αριθμός επισκεπτών από την Αθήνα, αλλά και άλλους νομούς της Πελοποννήσου. Η δημοσιοποίηση της ύπαρξης και της ανανέωσης του Κέντρου Πληροφόρησης και των νέων υπηρεσιών που προσφέρει μπορεί εν δυνάμει να προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών.

Δ) Περίοδος επίσκεψης

Όσον αφορά στην εποχικότητα, συνολικά στο σύνολο των ετών, η μεγαλύτερη επισκεψιμότητα παρατηρείται κυρίως τους εαρινούς μήνες (Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος) και ειδικότερα τον Μάιο, αφενός λόγω του καλού καιρού, αφετέρου λόγω της περιόδου υλοποίησης των σχολικών εξορμήσεων στη φύση και ολοκλήρωσης των σχολικών προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, καθώς οι μαθητές αποτελούν την πλειονότητα των επισκεπτών του Κέντρου Πληροφόρησης και του Εθνικού Πάρκου. Επίσης, συγκρίνοντας τους υπόλοιπους μήνες, η μεγαλύτερη αναλογικά επισκεψιμότητα παρατηρείται τους μήνες Οκτώβριο και Νοέμβριο, λόγω του ήπιου καιρού στην Πελοπόννησο, αλλά και λόγω της έναρξης υλοποίησης των προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης στα σχολεία.

Ζητούμενο είναι η επιμήκυνση της περιόδου επίσκεψης στο Κέντρο, αλλά και στην ίδια την προστατευόμενη περιοχή. Ως παράδειγμα την περίοδο των Χριστουγέννων και του καλοκαιριού που οι μαθητικές ομάδες δεν μετακινούνται, οι μεμονωμένοι επισκέπτες (π.χ. οικογένειες με παιδιά) θα μπορούσαν να αποτελέσουν αξιόλογη ομάδα στόχο. Η προσέλκυσή τους μπορεί να επιτευχθεί π.χ. μέσω της οργάνωσης ειδικών θεματικών εργαστηρίων, θερινού campus απασχόλησης των παιδιών κ.λπ.

3.2. Οι σκοποί

Ο σαφής προσδιορισμός των σκοπών που καλείται να επιτελέσει το Κέντρο Πληροφόρησης Δάσους Στροφυλιάς - Λιμνοθάλασσας Κοτύχι είναι απαραίτητος προκειμένου να βρεθεί ο βέλτιστος τρόπος οργάνωσης της έκθεσης που θα διασφαλίσει τη σταθερή και πετυχημένη πορεία της στον χρόνο. Προς την κατεύθυνση αυτή, συνυπολογίστηκαν τα ακόλουθα δεδομένα:

- Η θέση του Κέντρου Πληροφόρησης, ακριβώς στα όρια του Εθνικού Πάρκου και σε άμεση γειτνίαση με την προστατευόμενη περιοχή δημιουργεί τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός χώρου που θα λειτουργεί ως σημείο συγκέντρωσης, προετοιμασίας και ενημέρωσης, εκκίνησης και ικανοποιητικής διοχέτευσης του επισκέπτη στην προστατευόμενη περιοχή. Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα της προστατευόμενης περιοχής αποτελούν καθοριστικό παράγοντα για τη διαμόρφωση του σκοπού του Κέντρου και αντικείμενο προβολής για τους επισκέπτες του. Επιπλέον, η θέση του Κέντρου ακριβώς πάνω στον οδικό άξονα Πάτρας - Πύργου ενδείκνυται για την οργάνωση μιας υποδομής που θα προσφέρει στους διερχόμενους αυτοκινητιστές μια ενδιαφέρουσα πρόταση για στάση κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους. Παράλληλα, η άμεση γειτνίαση κυρίως με την πόλη των Πατρών, από την οποία απέχει μόλις 35 χιλιόμετρα, αλλά και του Πύργου, ευνοεί τη δημιουργία ενός ελκυστικού χώρου που θα προσφέρει στους κατοίκους των δύο αστικών κέντρων ενδιαφέρουσες εναλλακτικές για κοντινές εξορμήσεις και αναψυχή.
- Τα γνωρίσματα και οι ανάγκες του κοινού, στο οποίο απευθύνεται, σύμφωνα με όσα αναλύθηκαν στην Ενότητα 3.1., συνηγορούν στην οργάνωση μιας υποδομής ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, που θα παρέχει ενδιαφέρουσες ευκαιρίες ψυχαγωγίας και μάθησης και θα καλύπτει τις ανάγκες ομάδων με διαφορετικά μεταξύ τους γνωρίσματα, ανάγκες και απαιτήσεις.
- Οι προσδοκίες και οι στόχοι των εμπνευστών του έργου. Όπως αποτυπώθηκε στην προκήρυξη του έργου, αλλά και κατά τη συνεργασία της Ομάδας Έργου με στελέχη του Φορέα Διαχείρισης, προσδοκία του Φορέα είναι η δημιουργία μιας υποδομής, η οποία θα αναδεικνύει με τον βέλτιστο τρόπο την περιβαλλοντική σπουδαιότητα της περιοχής, θα καλύπτει ικανοποιητικά τις προσδοκίες των επισκεπτών της και θα συμβάλλει στην προσέλκυση περισσότερων. Ενός κέντρου που θα εξυπηρετεί τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας, αλλά και της ευρύτερης περιοχής, για ψυχαγωγία και αναψυχή, παρέχοντας ενδιαφέρουσες προτάσεις. Ενός χώρου που θα λειτουργεί ως ισχυρό σημείο αναφοράς και πόλος έλξης, συνεισφέροντας στη γενικότερη ανάπτυξη και οικονομική τόνωση της περιοχής, μέσω της προώθησης του αειφόρου τουρισμού.
- Τα οικονομικά δεδομένα που αφορούν στην οργάνωση, αλλά και στη μελλοντική λειτουργία του Κέντρου. Κατά τον σχεδιασμό, το ύψος των διαθέσιμων κονδυλίων θέτει ένα πλαίσιο δυνατοτήτων για τον καθορισμό των στόχων, του περιεχομένου και των μέσων που θα χρησιμοποιηθούν για την ικανοποιητική μετάδοση της πληροφορίας.

Συνυπολογίζοντας τα ανωτέρω, το Κέντρο Πληροφόρησης, μέσω της οργάνωσης και του εμπλουτισμού του εκθεσιακού περιεχομένου του, καλείται:

- Να αποτελέσει τον χώρο που θα συμβάλλει αποφασιστικά στη προστασία της οικολογικής πολυπλοκότητας της περιοχής, στην ανάπτυξη της οικολογικής συνείδησης και της αρμονικής συμβίωσης του ανθρώπου με το περιβάλλον.
- Να συνεισφέρει στην καλλιέργεια μιας δημιουργικής σχέσης της τοπικής κοινωνίας, των επισκεπτών και ειδικά των νέων, με την περιβαλλοντική ιστορία του τόπου, δρώντας ως πόλος έλξης και συμμετοχής, συνδυάζοντας τη γνώση με την ψυχαγωγική εμπειρία.
- Να αφηγηθεί μέσα από τις λειτουργίες του τα σύγχρονα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της κοινότητας, και κατά συνέπεια να ενισχύσει τη

συνοχή του κοινωνικού ιστού, έτσι ώστε οι κάτοικοι να αποκτήσουν συνείδηση του τόπου τους και των δυνατοτήτων του μέλλοντός τους. Το πρωτογενές κοινό του είναι σημαντικό να αποτελέσουν καταρχήν οι κάτοικοι της περιοχής, οι δημιουργοί και φορείς του τοπικού πολιτιστικού κεφαλαίου, και να συμμετάσχουν ενεργά στη λειτουργία του.

- Να εμπλουτίσει την πολιτιστική δραστηριοποίηση του τόπου, καθώς καλείται να αποτελεί σημείο αναφοράς για εκδηλώσεις και δραστηριότητες της τοπικής κοινότητας.
- Να τονώσει οικονομικά την περιοχή, με την προώθηση του αειφόρου τουρισμού και την προσέλκυση ακόμα περισσότερων επισκεπτών.
- Να διαμορφώσει ενδιαφέρουσες προτάσεις αναψυχής και ψυχαγωγίας, τόσο για την τοπική κοινωνία και τους κατοίκους των γειτονικών αστικών κέντρων και της ευρύτερης περιοχής.
- Να σηματοδοτήσει μια ελκυστική και πετυχημένη στον χρόνο υποδομή που θα λειτουργεί ως σημείο αναφοράς για την περιοχή.

Το Κέντρο Πληροφόρησης Δάσους Στροφυλιάς - Λιμνοθάλασσας Κοτύχι καλείται να αποτελέσει τόπο συνάντησης όλων των παραπάνω δεδομένων, σηματοδοτώντας μια υποδομή:

Προσανατολισμού, εκκίνησης και διάχυσης των επισκεπτών, που θα βοηθά το κοινό της να περιηγηθεί και να διοχετευθεί άνετα και ικανοποιητικά στο περιβάλλον του Εθνικού Πάρκου και της ευρύτερης περιοχής, αντλώντας χρήσιμα στοιχεία, τα οποία θα του χρησιμεύσουν ως εφόδια κατά τη διάρκεια της περιήγησής του και θα τον βοηθήσουν να ανακαλύψει τον πλούτο της.

Ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, για να καταφέρει ο επισκέπτης να αξιολογήσει και να κατανοήσει την αξία των περιβαλλοντικών, αλλά και πολιτισμικών στοιχείων που έχει να αναδείξει η περιοχή, καθώς και να τα χειρισθεί συνετά, κατανοώντας τις λεπτές ισορροπίες που διέπουν τη σχέση του με αυτά.

Ερμηνείας όλων των ιδιαίτερων συνθηκών που ευνόησαν τη δημιουργία ενός πολυσήμαντου φυσικού περιβάλλοντος.

Ψυχαγωγίας, που θα παρέχει τη δυνατότητα μιας ευχάριστης περιήγησης στον χώρο της έκθεσης, καθώς και ευκαιρίες για ενδιαφέρουσες δραστηριότητες και εκδηλώσεις.

Η λειτουργία του ως περιβαλλοντικό - εκπαιδευτικό κέντρο και η σύνδεσή του με ποικίλες και πολύμορφες εκπαιδευτικές, περιηγητικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες θα συντελέσει αποφασιστικά στη διαμόρφωση της φυσιογνωμίας του ως τόπος τεκμηρίωσης και ανάδειξης του φυσικού πλούτου της περιοχής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ ΚΑΙ ΤΟ ΣΕΝΑΡΙΟ ΤΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

4.1. Η ιδέα του τρόπου οργάνωσης της έκθεσης

Προκειμένου για τον προσδιορισμό της κεντρικής ιδέας, η οποία σηματοδοτεί τον άξονα οργάνωσης ενός εκθεσιακού χώρου και τον πυρήνα γύρω από τον οποίο περιπλέκεται η θεματική της έκθεσης και αναπτύσσεται το σενάριό της, η ιστορία δηλαδή που θα αφηγείται στο κοινό της, η Ομάδα Έργου στηρίχθηκε στα ακόλουθα δεδομένα:

- *Στα ιδιαίτερα γνωρίσματα του Εθνικού Πάρκου και στη σπουδαιότητα της περιοχής*, όπως αυτή αντικατοπτρίζεται στο καθεστώς προστασίας, σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, καθώς και στα στοιχεία που την καθιστούν αντιπροσωπευτικό παράδειγμα των αγαθών που οι υγρότοποι και η παράκτια ζώνη θέτουν στην υπηρεσία του ανθρώπου.
- *Στη θέση του Κέντρου Πληροφόρησης*, στα όρια του Εθνικού Πάρκου που εξασφαλίζει άμεση και εύκολη πρόσβαση στην περιοχή, αλλά και πάνω στον εθνικό οδικό άξονα Πατρών – Πύργου που την καθιστά εύκολα προσβάσιμη, τόσο στους κατοίκους των δύο αστικών κέντρων, όσο και της ευρύτερης περιοχής. Η θέση του Κέντρου δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την ανάδειξή του σε εστία συγκέντρωσης, πληροφόρησης, εκκίνησης και διάχυσης των επισκεπτών στο Πάρκο.
- *Στην ταυτότητα του Κέντρου*, στον ενημερωτικό του ρόλο, στον εκπαιδευτικό χαρακτήρα του, στους παιδαγωγικούς και κοινωνικούς στόχους του.
- *Στους σκοπούς του Κέντρου*, όπως αυτοί προσδιορίστηκαν στην Ενότητα 3.2.
- *Στο κοινό που αναμένεται να στηρίξει τη λειτουργία της υποδομής*, η φυσιογνωμία και οι ανάγκες του οποίου προσδιορίστηκαν στην Ενότητα 3.1. της παρούσας, ώστε η υποδομή να οργανωθεί με τρόπο που να ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του.
- *Στις προσδοκίες του Φορέα Διαχείρισης*, που αποζητά έναν χώρο άρτια οργανωμένο, ο οποίος θα αναδεικνύει τον φυσικό πλούτο της περιοχής, θα παρέχει δυνατότητες ενημέρωσης, εκπαίδευσης, έρευνας, επιστημονικών συναντήσεων, αλλά και αναψυχής, στηρίζοντας ταυτόχρονα το έργο και τη δράση του για τη διατήρηση και διαχείριση της περιοχής ευθύνης του.
- *Σε πρακτικά ζητήματα και δεδομένα*, όπως το είδος και η δομή του Κέντρου, ο ιδιαίτερος χαρακτήρας του κτίσματος, τα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά του χώρου που προορίζεται ως εκθεσιακός, καθώς και τα διαθέσιμα κονδύλια για την εκ νέου οργάνωση του εκθεσιακού χώρου.
- *Στα πορίσματα διεθνών ερευνών* που αφορούν στον μουσειολογικό σχεδιασμό εκθέσεων και στις προσδοκίες των επισκεπτών σχετικών υποδομών.

Συνυπολογίζοντας όλες τις παραπάνω παραμέτρους, **ως κεντρική ιδέα** για την οργάνωση της έκθεσης, επιλέχθηκε η ιδέα της «προσομοίωσης» του Εθνικού Πάρκου εντός του εκθεσιακού χώρου. Με τον τρόπο αυτό, παρέχεται η ευκαιρία μιας «εικονικής» περιήγησης, μιας «βιωματικής» εμπειρίας στο περιβάλλον της περιοχής, ώστε ο επισκέπτης να καταφέρει σταδιακά, αβίαστα και σύμφωνα με τις δικές του ανάγκες, να αποδομήσει την προστατευόμενη περιοχή στα επιμέρους συστατικά της και με βάση αυτά να ανασυνθέσει την εικόνα της και να αποκτήσει μια σαφή και ικανοποιητική αντίληψη για τις ιδιαιτερότητες και τις αξίες του.

Η συγκεκριμένη ιδέα προσφέρεται για τη δημιουργία ενός ελκυστικού και εντυπωσιακού εκθεσιακού χώρου, ενώ παράλληλα, παρέχει τη δυνατότητα να παρουσιασθούν, με

σύντομο τρόπο, καίρια ζητήματα που αφορούν στην ανακάλυψη των ιδιαιτεροτήτων της περιοχής που πραγματεύεται η υποδομή και του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο εντάσσεται, επιλέγοντας από την πληθώρα των θεμάτων που σχετίζονται με τον πλούτο της εκείνα που κρίνονται ως πιο καθοριστικά για την ουσιαστική κατανόησή της. Ως τελικό αποτέλεσμα, ο επισκέπτης μπορεί να κινηθεί μέσα στην έκθεση, επιλέγοντας να αντλήσει την πληροφορία με τον τρόπο και τη σειρά που ο ίδιος επιθυμεί για να συνθέσει σταδιακά και αβίαστα τη συνολική εικόνα της περιοχής, να αντιληφθεί τη σπουδαιότητά της, την πολύπλευρη φυσιογνωμία της, τους λόγους που την κατέστησαν ιδιαίτερης σπουδαιότητας σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Η παραπάνω κεντρική ιδέα υφαίνει τον καμβά πάνω στον οποίο θα υποστηριχθούν οι μουσειογραφικές επιλογές και τα μέσα τα οποία που θα καταστήσουν τον εκθεσιακό χώρο έναν τόπο γόνιμου στοχασμού πάνω στα σύγχρονα περιβαλλοντικά και οικολογικά προβλήματα. Σκοπός είναι να αποτελέσει τη «σπονδυλική στήλη» του Κέντρου Πληροφόρησης, εξοικειώνοντας τους επισκέπτες του, αλλά και την τοπική κοινωνία με την ιδέα της ενεργούς συμμετοχής τους στη διαμόρφωση αποτελεσματικών και μακροπρόθεσμων λύσεων σε θέματα προστασίας, ανάδειξης και διάσωσης της φυσικής κληρονομιάς. Επιπλέον, η συγκεκριμένη ιδέα για τον τρόπο οργάνωσης της θεματικής συνάδει με τις σύγχρονες ανάγκες για πολλαπλή ερμηνευτική και κριτική ανάγνωση μιας έκθεσης από ποικίλες κατηγορίες κοινού (ηλικιακές, γνωστικές), για οργάνωση υποδομών με κοινωνικό και παιδευτικό χαρακτήρα, για μαθησιακές διαδικασίες μέσω της βιωματικής διδακτικής.

4.2. Η διαμόρφωση του εκθεσιακού χώρου

Για την απόδοση της κεντρικής ιδέας γύρω από την οποία θα περιπλέκεται η έκθεση του Κέντρου και θα οργανώνεται η θεματική της, προτείνεται η δημιουργία ενός ελκυστικού χώρου, με μουσειογραφικά μέσα και εκθέματα που θα καταφέρουν να συνθέσουν ένα εντυπωσιακό «σκηνικό» με άμεσες αναφορές στο φυσικό περιβάλλον, στα γνωρίσματα και τις ιδιαιτερότητες του Εθνικού Πάρκου.

Ειδικότερα, προτείνεται η κατασκευή μεγάλων και ενιαίων εκθεματικών επιφανειών οι οποίες χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία ενός εσωτερικού «κελύφους» στον εκθεσιακό χώρο. Το κέλυφος αυτό αναπτύσσεται σε μικρή απόσταση από τους τοίχους της κεντρικής αίθουσας που φιλοξενεί την έκθεση του Κέντρου, αφήνοντας ανέπαφα τα τυπολογικά γνωρίσματα του κτηρίου (πόρτες και παράθυρα) τα οποία κατά περίπτωση θα καλύπτει ή θα αναδεικνύει, βάσει των αναγκών διαμόρφωσης του χώρου που θα προκύψουν από την *Έκθεση Διευθέτησης του Εκθεσιακού Περιεχομένου του Κέντρου Πληροφόρησης* η οποία θα ακολουθήσει της παρούσας. Τη δημιουργία ενός κελύφους στο εσωτερικό του κτίσματος υπαγόρευσε η ανάγκη διαμόρφωσης ενός εντυπωσιακού σκηνικού που θα σέβεται τη φυσιογνωμία του κτηρίου και θα συνάδει με βασικές αρχές που αφορούν στην επανάχρηση διατηρητέων κτηρίων ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας. Καθώς, στην παρούσα φάση δεν είναι δυνατή η αποκατάσταση της αρχικής αρχιτεκτονικής μορφής και η απομάκρυνση των νεότερων επεμβάσεων (επιχρίσματα εσωτερικής τοιχοποιίας, σύγχρονη ψευδοροφή, βαμμένα κουφώματα παραθύρων κ.λπ.), ώστε η έκθεση να συνδιαλέγεται ισότιμα με το κτήριο και να το αναδεικνύει, η επιλογή για τη δημιουργία ενός εσωτερικού κελύφους περιμετρικά και σε μικρή απόσταση από τα δομικά στοιχεία του κτηρίου υπήρξε σχεδόν μονόδρομη λύση. Αντίθετα, το δάπεδο που είναι το αρχικό του κτηρίου δεν καλύπτεται, παραμένει εμφανές και εντάσσεται δυναμικά στην έκθεση, αναδεικνύοντας τη φυσιογνωμία του κτηρίου.

Την οργάνωση του εκθεσιακού χώρου συμπληρώνουν περίοπτες κατασκευές και εκθέματα που αναπτύσσονται ελεύθερα μέσα στην αίθουσα, διαμορφώνοντας επιπλέον χώρους για την ανάπτυξη της θεματικής του.

Όλες οι εκθεματικές επιφάνειες που συνθέτουν το κέλυφος του εκθεσιακού χώρου διέπονται από κοινές αρχιτεκτονικές αρχές, αλλά διαφοροποιούνται σε επιμέρους στοιχεία τους ανάλογα με τη θεματική που η κάθε μια αναλαμβάνει να συγκεντρώσει. Επίσης, δέχονται κατάλληλη εικαστική επεξεργασία, ώστε να συνθέσουν ένα ελκυστικό και πρωτότυπο σκηνικό πάνω στο οποίο θα αναπτυχθεί η θεματική της έκθεσης. Ελκυστικά, εύληπτα κείμενα, πλούσιο και κατάλληλα επιλεγμένο εποπτικό υλικό (σκίτσα, εικόνες κ.λπ.), στατικά και διαδραστικά εκθέματα ενσωματώνονται κατάλληλα στις συγκεκριμένες επιφάνειες για να αποδώσουν με τον βέλτιστο δυνατό τρόπο τη θεματολογία της έκθεσης και να αναδείξουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της περιοχής.

Όσον αφορά, στην οργάνωση της έκθεσης και στα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν για την απόδοση της θεματικής της, προτείνονται εξαιρετικά συνοπτικά και εύληπτα κείμενα, που «διασκορπίζονται» στις εκθεματικές επιφάνειες του χώρου, διαδραστικά εκθέματα (π.χ. οθόνες αφής), δυναμικά εκθέματα (π.χ. διαφανοσκόπια, τρισδιάστατες απεικονίσεις και αναπαραστάσεις, ομοιώματα ζώων), αλλά και πραγματικά υλικά (π.χ. κουκουνάρια, κορμοί, φωλιές πουλιών, σύνεργα παραδοσιακών τρόπων ψαρέματος κ.λπ.), τα οποία, είτε ενσωματώνονται στις εκθεματικές επιφάνειες – κατασκευές που συνθέτουν τον εκθεσιακό χώρο, είτε αναπτύσσονται ελεύθερα στον χώρο, αλλά πάντοτε σε συνάφεια μαζί τους.

Προκειμένου, τέλος για τη δημιουργία ενός εντυπωσιακού σκηνικού που θα παραπέμπει άμεσα στο περιβάλλον του Πάρκου, προτείνεται η χρήση κατάλληλων υλικών (γυαλί, ξύλο κ.λπ.) και χρωμάτων (αποχρώσεις του πράσινου, του μπλε, του καφέ κ.λπ.) σχετικών με το περιβάλλον της περιοχής.

Θεματικά, το εικονικό «ταξίδι» του επισκέπτη στο περιβάλλοντος του Εθνικού Πάρκου, δηλαδή η κεντρική ιδέα στην οποία βασίζεται η οργάνωση της έκθεσης, ολοκληρώνεται σε πέντε (5) εκθεσιακές ζώνες, οι οποίες εξειδικεύονται στα Κεφάλαια 4.3. και 4.4. που ακολουθούν. Η διευθέτησή τους, όπως και η μεταξύ τους σχέση θα εξειδικευθεί από την *Έκθεση Διευθέτησης του Εκθεσιακού Περιεχομένου* που θα ακολουθήσει της παρούσας.

Ενδεικτικά, η **Ζώνη Α (Η εισαγωγή)** οργανώνεται σε άμεση σχέση με τη νέα είσοδο στον εκθεσιακό χώρο, αναλαμβάνοντας τη συνοπτική παρουσίαση στοιχείων που αφορούν στην ταυτότητα του Εθνικού Πάρκου, αλλά και του ίδιου του κτηρίου που φιλοξενεί την έκθεση. Για την απόδοση του θεματικού περιεχομένου χρησιμοποιούνται συνοπτικά, μεστά κείμενα και κατάλληλο εποπτικό υλικό που προσαρμόζεται στις εκθεματικές επιφάνειες του χώρου. Η ζώνη λειτουργεί σε άμεση σχέση και συνάφεια με τον νέο χώρο που θα διαμορφωθεί για την υποδοχή και εξυπηρέτηση του κοινού.

Η ζώνη Β (Η προσομοίωση) του εκθεσιακού χώρου αναλαμβάνει την παρουσίαση των επιμέρους στοιχείων που συνθέτουν το Εθνικό Πάρκο και αποτελούν τα κύρια γνωρίσματα του περιβάλλοντός του. Για την οργάνωσή της, προτείνεται η διαμόρφωση μιας οριζόντιας επιφάνειας – πάγκου προσαρμοσμένης σε τμήμα της κατακόρυφης εκθεματικής επιφάνειας που αναπτύσσεται περιμετρικά των τοίχων της αίθουσας. Επί της ουσίας, η οριζόντια αυτή κατασκευή λειτουργεί ως ένα πρόπλασμα, που αναπαριστά συνολικά την περιοχή του Εθνικού Πάρκου, περιλαμβάνοντας τα κύρια, επιμέρους περιβάλλοντα που το συνθέτουν (λιμνοθάλασσες, θίνες, δάσος Στροφυλιάς, Μαύρα Βουνά κ.λπ.), δίδοντας αφορμή για την «αποδόμηση» του Πάρκου στα συστατικά του. Για την προσομοίωση της περιοχής, προτείνεται η χρήση εικαστικών στοιχείων, η ένταξη υλικών (π.χ. γυαλιού, ξύλου) που θα αποδίδουν επιλεκτικά στοιχεία του περιβάλλοντος (π.χ. γυάλινες επιφάνειες λιμνοθαλασσών), η επιλεκτική διαμόρφωση πλαστικά αποδοσμένων όγκων (π.χ. Μαύρα Βουνά, ομοιώματα δένδρων κουκουναριάς κ.ά.), αλλά και η ενσωμάτωση επιλεγμένων στοιχείων που αξιοποιούν τα σύγχρονα μέσα (π.χ. οθόνες αφής) για να συνθέσουν ένα εντυπωσιακό και «ζωντανό» σύνολο που συνδιαλέγεται δυναμικά με τον επισκέπτη, ελκύνοντας το ενδιαφέρον του και προκαλώντας τον να συνδιαλλαγεί μαζί του. Έτσι, η αναπαράσταση της περιοχής, παρότι δεν αποδίδεται αυστηρά υπό τη μορφή μιας τυπικής μακέτας, βασίζεται επί της ουσίας σε πρωτότυπο εικαστικό σχεδιασμό που συνθέτει την προσομοίωση του Πάρκου και ενσωματώνει μια ποικιλία μέσων (στατικών, διαδραστικών, δυναμικών) και υλικών, αξιοποιώντας σε μεγάλο βαθμό τις δυνατότητες της σύγχρονης τεχνολογίας. Η κατασκευή λειτουργεί σε άμεση συνάφεια με την ενιαία εκθεματική επιφάνεια πίσω της, η οποία αναλαμβάνει να ενσωματώσει όλο το απαραίτητο για την κατανόηση του χώρου πληροφοριακό υλικό που απαιτείται να αποδοθεί με κείμενα και εποπτικό υλικό. Στην ίδια ζώνη του εκθεσιακού χώρου ενσωματώνεται και η πληροφορία που αφορά στην παράκτια ζώνη, προκειμένου να αναδειχθούν καίρια θέματα που την αφορούν (λειτουργίες, αξίες, ιδιαίτερα γνωρίσματα, σπουδαιότητα), αλλά και σχετίζονται άμεσα με τη διαμόρφωση ενός περιβάλλοντος ανυπολόγιστης αξίας στη βορειοδυτική ακτή της Πελοποννήσου. Η πληροφορία για την παράκτια ζώνη, είτε ενσωματώνεται και διαχέεται στην ενιαία εκθεματική επιφάνεια του βάθους σε άμεση συνδιαλλαγή με την πληροφορία για τα επιμέρους περιβάλλοντα της περιοχής, είτε συγκεντρώνεται σε καθορισμένο χώρο της εκθεσιακής ζώνης, η θέση του οποίου θα προδιαγραφεί κατά την εκπόνηση της *Έκθεσης Διευθέτησης του Εκθεσιακού Περιεχομένου* που θα ακολουθήσει της παρούσας.

Η Ζώνη Γ (Η σύνθεση) αναλαμβάνει τη συνολική παρουσίαση της βλάστησης και της πανίδας του Εθνικού Πάρκου. Για την οργάνωσή της, προτείνεται η διαμόρφωση κατάλληλα σχεδιασμένων εκθεματικών επιφανειών, η μορφή και χωροθέτηση των

οποίων θα προσδιορισθεί στο στάδιο εκπόνησης της *Έκθεσης Διευθέτησης του Εκθεσιακού Περιεχομένου του Κέντρου Πληροφόρησης* που θα ακολουθήσει της παρούσας. Ακολουθώντας κοινές σχεδιαστικές και εικαστικές προσεγγίσεις με το περιμετρικό κέλυφος, οι συγκεκριμένες εκθεματικές επιφάνειες θα έχουν διττό ρόλο. Αφενός θα χρησιμοποιούνται ως φορείς της πληροφορίας, ενσωματώνοντας κείμενα και εποπτικό υλικό απαραίτητο για την παρουσίαση της βλάστησης και της πανίδας της περιοχής. Αφετέρου θα χρησιμοποιούνται για να διαμορφώσουν έναν ειδικό χώρο, ένα «περιβάλλον» κατάλληλο να αποδώσει τη θεματική που αφορά ειδικότερα στην ορνιθοπανίδα της περιοχής. Εκτός από το απαραίτητο πληροφοριακό υλικό που θα δίδεται με τρόπο στατικό, οι συγκεκριμένες κατασκευές θα ενσωματώνουν κατάλληλα, κατά περίπτωση και ανά θέμα, διαδραστικά και δυναμικά εκθέματα. Το τμήμα της εκθεματικής επιφάνειας που θα διατεθεί για την παρουσίαση της βλάστησης θα ενσωματώνει επιπλέον τη μακέτα της υφιστάμενης έκθεσης που αναπαριστά τη διαδοχή της βλάστησης στην περιοχή.

Η **Ζώνη Δ (Η ανθρώπινη παρουσία)** του εκθεσιακού χώρου αναπτύσσεται σε μέρος της εκθεματικής επιφάνειας του κελύφους του, σε μία από τις μακριές πλευρές του χώρου και απέναντι από την εκθεσιακή Ζώνη Β. Θεματικά, η ζώνη αυτή συγκεντρώνει όλα τα θέματα που σχετίζονται με την ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή, τις σύγχρονες δραστηριότητες, τις συνεπακόλουθες πιέσεις και τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι φυσικοί πόροι της περιοχής. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την απόδοση της πληροφορίας αφορούν σε εύληπτα, συνοπτικά κείμενα, πλούσιο εποπτικό υλικό, αλλά και σε δυναμικά ή διαδραστικά μέσα (π.χ. οθόνες αφής, video, διαφανοσκόπια, οθόνες 360 μοίρες κ.ά.) που ενσωματώνονται στην εκθεματική επιφάνεια του κελύφους. Επιλεκτικά, τα θέματα που αφορούν σε παραδοσιακές μεθόδους και μέσα αλιείας επιλέγεται να εξάρονται με τη χρήση κατάλληλων σκηνογραφικών μέσων (π.χ. πραγματικών αντικειμένων ή προσομοίωσης αυτών που χρησιμοποιούνται για να συνθέσουν ένα «μικροπεριβάλλον» που χρησιμοποιεί ως φόντο του την εκθεματική επιφάνεια του κελύφους του εκθεσιακού χώρου.

Η τελευταία εκθεματική **Ζώνη Ε (Ο επίλογος)** πραγματεύεται καίρια θέματα προστασίας, χρήσης και διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου, παρουσιάζει το πολύπλευρο έργο του Φορέα Διαχείρισης και προετοιμάζει τον επισκέπτη για την ικανοποιητική διοχέτευσή του στην περιοχή, μέσα από ενδιαφέρουσες προτάσεις διαδρομών, αλλά και κανόνων συμπεριφοράς. Προς την κατεύθυνση αυτή, η ζώνη αναπτύσσεται και λειτουργεί σε άμεση συνάρτηση με την είσοδο – έξοδο από τον εκθεσιακό χώρο, και ακριβώς απέναντι από τον χώρο υποδοχής που διαμορφώνεται. Για την υλοποίησή της, χρησιμοποιείται μέρος της περιμετρικής εκθεματικής επιφάνειας που διαμορφώνει το κέλυφος του χώρου στη στενή πλευρά της αίθουσας και κοντά στην είσοδο. Τα μέσα που χρησιμοποιούνται για την απόδοση της θεματικής αφορούν σε συνοπτικά κείμενα, διαδραστικά εκθέματα που προωθούν και ενθαρρύνουν τον διάλογο με τον επισκέπτη, αλλά και έναν «διαδραστικό» χάρτη πάνω στον οποίο αποτυπώνονται ενδιαφέρουσες προτάσεις διαδρομών, αλλά και οι ζώνες προστασίας που έχουν ορισθεί στην περιοχή, παρέχοντας έτσι στον επισκέπτη όλα τα απαραίτητα εφόδια για μια ικανοποιητική και άνετη περιήγηση στο Εθνικό Πάρκο, αλλά και θέτοντας βασικούς κανόνες συμπεριφοράς.

4.3. Οι εκθεσιακές θεματικές ζώνες

Όπως ήδη προαναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, η θεματική της έκθεσης του Κέντρου Πληροφόρησης οργανώνεται σε πέντε (5) θεματικές άξονες, που λειτουργούν τόσο ως ανεξάρτητες η μία από την άλλη, όσο και ως αλληλένδετα μεταξύ τους.

Ειδικότερα, η θεματική **Ζώνη Α** σηματοδοτεί την εισαγωγή της έκθεσης και προετοιμάζει τον επισκέπτη για την είσοδό του στον κυρίως εκθεσιακό χώρο για αναλυτική και εξειδικευμένη πληροφόρηση. Προς την κατεύθυνση αυτή αναλαμβάνει να αναδείξει με ελκυστικό λόγο και λιτά μέσα το Εθνικό Πάρκο και τη σπουδαιότητά του, να ελκύσει το ενδιαφέρον του επισκέπτη, να καταστήσει σαφείς τους λόγους που υπαγόρευσαν τη δημιουργία του και την ανάγκη διαφύλαξης ενός σπουδαίου εθνικού κεφαλαίου. Στη ζώνη αυτή γίνεται αναφορά και στην ιδιαίτερη ιστορία του κτηρίου, ως αφορμή για να θίξει τις διαφορετικές στο πέρασμα του χρόνου αντιλήψεις όσον αφορά στη χρήση και τις αξίες των φυσικών πόρων.

Η θεματική **Ζώνη Β**, στο πλαίσιο της προσομοίωσης του συνόλου της περιοχής του Εθνικού Πάρκου, αναλαμβάνει την παρουσίαση όλων των κύριων σχηματισμών (όπως αμμόλοφοι και θίνες, λιμνοθάλασσες, έλη, δάση, ασβεστολιθικοί λόφοι) που συνθέτουν την προστατευόμενη περιοχή, παρέχοντας για τον καθένα τα στοιχεία εκείνα που κρίθηκαν ως σπουδαιότερα και πιο αντιπροσωπευτικά της φυσιογνωμίας και της σπουδαιότητάς τους. Στην ίδια ζώνη περιλαμβάνεται η πληροφορία που αφορά στην παράκτια ζώνη, καθώς η αλληλεπίδραση της θάλασσας με τη στεριά στη ζώνη αυτή αποτελεί το κύριο αίτιο των διεργασιών που έδωσαν στην περιοχή τη σημερινή μορφή της και καθόρισαν τη σπουδαιότητά της.

Η θεματική **Ζώνη Γ** της έκθεσης αναλαμβάνει να συγκεντρώσει την πληροφορία που αφορά στη συνολική σπουδαιότητα του Πάρκου για τα φυτά και τα ζώα. Προς την κατεύθυνση αυτή, πραγματεύεται καίρια θέματα που σχετίζονται με τη βλάστηση και τους κανόνες που υπαγορεύουν τη διαδοχή της στην περιοχή, με τα φυτά (κοινά, ενδημικά, σπάνια και απειλούμενα), με τα είδη των ζώων που καθιστούν το Εθνικό Πάρκο ιδιαίτερης σπουδαιότητας, ενώ μεγάλο μέρος της θεματικής αφιερώνεται στα πουλιά, καθώς η орνιθολογική σπουδαιότητα της περιοχής είναι ένας από τους κύριους παράγοντες που υπαγόρευσαν την προστασία της σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Η θεματική **Ζώνη Δ** είναι αφιερωμένη στον άνθρωπο και στον τρόπο που αλληλεπίδρασε με το περιβάλλον της περιοχής στο πέρασμα του χρόνου. Στο πλαίσιο αυτό, η θεματική επικεντρώνεται σε θέματα που σχετίζονται με τις αξίες, τα αγαθά και τις υπηρεσίες που η περιοχή παρέχει στον άνθρωπο, για να καταλήξει σε θέματα που αφορούν στις πιέσεις και απειλές από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Στο πλαίσιο της αφήγησης της ανθρώπινης παρουσίας στην περιοχή, προσεγγίζονται θέματα που αφορούν στο πολιτιστικό περιβάλλον και σε κύρια αξιοθέατα της περιοχής.

Η τελευταία θεματική **Ζώνη Ε** σηματοδοτεί τον επίλογο της έκθεσης και αναλαμβάνει να διοχετεύσει ικανοποιητικά τον επισκέπτη στο περιβάλλον του Εθνικού Πάρκου, αυτή τη φορά για μια πραγματική περιήγηση. Για τον σκοπό αυτό και εξελικτικά της προηγούμενης θεματικής ζώνης, θέτει καίρια θέματα προστασίας, ορθής χρήσης και διαχείρισης της περιοχής, παρουσιάζει τον ρόλο και τη δράση του Φορέα Διαχείρισης προς την κατεύθυνση αυτή, θέτει έμμεσα κανόνες συμπεριφοράς για την περιήγηση στην περιοχή και καταλήγει σε προτεινόμενες διαδρομές της οποίες ο επισκέπτης μπορεί να ακολουθήσει για να γνωρίσει από κοντά την περιοχή που πραγματεύεται η έκθεση.

Όσον αφορά στη δομή τους, κάθε ζώνη αποτελείται από επιμέρους θεματικές ενότητες, προκειμένου ο επισκέπτης να αντλήσει όλη την απαραίτητη πληροφορία σταδιακά,

έχοντας τη δυνατότητα να επεξεργάζεται και να αφομοιώνει τη γνώση που κάθε φορά του παρέχεται. Όσον αφορά στη μεταξύ τους σχέση, οι θεματικές ζώνες πάνω στις οποίες δομείται η έκθεση, είναι τόσο εξελικτικές, όσο και ανεξάρτητες μεταξύ τους. Προωθείται έτσι, η επιλεκτική περιήγηση του επισκέπτη στην έκθεση. Έτσι, είτε επιλέξει να κινηθεί στον χώρο όπως ο ίδιος επιθυμεί, είτε ακολουθήσει την πορεία που υποδεικνύει η οργάνωση του χώρου, θα καταφέρει να περιηγηθεί ικανοποιητικά στην έκθεση, αφενός χωρίς να χρειάζεται την πληροφορία της μίας θεματικής ενότητας για να προχωρήσει στην επόμενη, αφετέρου χωρίς να χρειάζεται ξεναγό.

Όσον αφορά στον αριθμό των θεματικών ζωνών και των επιμέρους θεματικών ενότητων της έκθεσης, προδιαγράφηκε: α) από τις δυνατότητες του εκθεσιακού χώρου (έκταση, μορφή), β) από τα στοιχεία που συνθέτουν τη φυσιογνωμία της περιοχής και αναδείχθηκαν ως κυριότερα μέσα από τη βιβλιογραφική έρευνα και τη συνεργασία με στελέχη του Φορέα Διαχείρισης, γ) από το πληροφοριακό υλικό που επιλέχθηκε και αποφασίσθηκε να παρουσιασθεί, όπως αυτό προέκυψε επίσης από τη συνεργασία της Ομάδας Έργου με τον Φορέα Διαχείρισης, αλλά και δ) από τον προβλεπόμενο χρόνο διάρκειας της επίσκεψης. Ως ανώτερο όριο μέγιστης δυνατότητας επικέντρωσης της προσοχής ενός μέσου ενήλικα επισκέπτη σε μια έκθεση θεωρούνται τα 30 λεπτά, ενώ ο μέσος χρόνος επικέντρωσης της προσοχής σε μια μεγάλη θεματική ενότητα υπολογίζεται στο 1-1,5 λεπτό. Επομένως, είναι ιδιαίτερα σημαντικό, ο αριθμός και η έκταση των ενότητων να είναι ανάλογα του χρόνου παραμονής του επισκέπτη στην έκθεση, ώστε στον σύντομο χρόνο που θα έχει στη διάθεσή του, να καταφέρνει να αντλήσει τις πληροφορίες που του παρέχονται, χωρίς να κουρασθεί και χωρίς να αποσπασθεί η προσοχή του.

Ακολουθώς, παρουσιάζονται επιγραμματικά οι θεματικές ζώνες στις οποίες βασίζεται η οργάνωση της έκθεσης και περιπλέκεται η θεματολογία της, όπως και οι επιμέρους θεματικές ενότητες που τις δομούν:

A. ΖΩΝΗ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ - Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτύχιου - Στροφυλιάς

1^η θεματική ενότητα: Το Εθνικό Πάρκο

- ❖ Ταυτότητα
- ❖ Σπουδαιότητα
- ❖ Καθεστώς προστασίας

2^η θεματική ενότητα: Το ιστορικό του κτηρίου

- ❖ Σταθμοί της ιστορίας του

B ΖΩΝΗ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ – Η ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ

Η ανάλυση του Πάρκου στα συστατικά του

1η θεματική ενότητα: Η παράκτια ζώνη

- ❖ Σπουδαιότητα και αξίες
- ❖ Αμμώδεις ακτές και θίνες
- ❖ Απειλούμενα είδη
- ❖ Τα λιβάδια της ποσειδωνίας

2η θεματική ενότητα: Λιμνοθάλασσα Άραξου

- ❖ Ταυτότητα
- ❖ Ειδικά θέματα

3η θεματική ενότητα: Μαύρα Βουνά

- ❖ Ταυτότητα
- ❖ Ειδικά θέματα

4η θεματική ενότητα: Λιμνοθάλασσα Πρόκοπος

- ❖ Ταυτότητα
- ❖ Ειδικά θέματα

5η θεματική ενότητα: Έλος Λάμιας

- ❖ Ταυτότητα
- ❖ Ειδικά θέματα

6η θεματική ενότητα: Δάσος Στροφυλιάς

- ❖ Ταυτότητα
- ❖ Ειδικά θέματα

7η θεματική ενότητα: Λιμνοθάλασσα Κοτύχι

- ❖ Ταυτότητα
- ❖ Ειδικά θέματα

8η θεματική ενότητα: Αλυκές Λεχαινών

- ❖ Ταυτότητα
- ❖ Ειδικά θέματα

Γ ΖΩΝΗ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ – Η ΣΥΝΘΕΣΗ

Η συνολική προσέγγιση της περιοχής

1^η θεματική ενότητα: Η βλάστηση

- ❖ Η διαδοχή
- ❖ Η σπουδαιότητα
- ❖ Τα χαρακτηριστικά είδη
- ❖ Τα ενδημικά, σπάνια και απειλούμενα φυτά

2^η θεματική ενότητα: Η πανίδα

- ❖ Η ποικιλία των ειδών
- ❖ Ο «χάρτης» της ζωής
- ❖ Ζώα σπάνια και απειλούμενα

3^η θεματική ενότητα: Τα πουλιά

- ❖ Τα αίτια του τεράστιου ορνιθολογικού πλούτου
- ❖ Η σπουδαιότητα σε είδη και αριθμούς
- ❖ Είδη εξέχουσας σημασίας
- ❖ Εποχικότητα και μετανάστευση
- ❖ Ορνιθοπαρατήρηση και δακτυλίωση

Δ ΖΩΝΗ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ – Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Η ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή

1η θεματική ενότητα: Η εισαγωγική

- ❖ Οι λειτουργίες και αξίες των υγροτόπων
- ❖ Η διεθνής «αναγνώριση» των υγροτόπων (Σύμβαση Ραμσάρ)

2η θεματική ενότητα: Η ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή

- ❖ Από το χθες στο σήμερα
- ❖ Οι οικονομικές δραστηριότητες
- ❖ Τα προβλήματα, οι πιέσεις, οι απειλές

Ε ΖΩΝΗ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ – Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εφόδια μιας συναρπαστικής περιήγησης

1^η θεματική ενότητα: Η διατήρηση και διαχείριση

- ❖ Η ανάγκη προστασίας, ορθής χρήσης και διαχείρισης
- ❖ Ο Φορέας Διαχείρισης και το έργο του
- ❖ Ο «διάλογος» με τον επισκέπτη

2^η θεματική ενότητα: Η περιήγηση

4.4. Δομή και περιεχόμενο των εκθεσιακών θεματικών ζωνών

Στην ενότητα αυτή επιχειρείται η αναλυτική παρουσίαση των εκθεσιακών θεματικών ζωνών, τεκμηριώνεται η λογική που διέπει την οργάνωση της έκθεσης, εξειδικεύεται η θεματολογία της και παρουσιάζονται οι επιμέρους θεματικές ενότητες που δομούν την κάθε εκθεσιακή ζώνη, περιλαμβάνοντας τα στοιχεία που επιλέχθηκαν να προβάλλονται στην έκθεση από το σύνολο των δυνατοτήτων πληροφόρησης για το Εθνικό Πάρκο.

Σημειώνεται ότι μέρος της θεματικής δεν θα καλύπτεται με λόγο, αλλά εικαστικά, ή με τη χρήση κατάλληλων μουσειογραφικών μέσων. Τα στοιχεία, επίσης, που παρατίθενται ακολούθως θα αποτελέσουν τη βάση για τη σύνταξη των τελικών κειμένων της έκθεσης, τα οποία θα προκύψουν κατά το στάδιο δημιουργίας και εγκατάστασής της και θα υποστούν κατάλληλη γλωσσική και μουσειοπαιδαγωγική επιμέλεια, ώστε να συμβάλουν με τον βέλτιστο τρόπο στην ικανοποιητική περιήγηση του επισκέπτη στον εκθεσιακό χώρο.

Προκειμένου για την επιλογή των θεμάτων που πραγματεύεται και προβάλλει η έκθεση του Κέντρου, συγκεντρώθηκε το σύνολο της κύριας πληροφορίας που αφορά στη φυσιογνωμία, στα κύρια γνωρίσματα και τη σπουδαιότητα της περιοχής. Ως βάση για την επιλογή της θεματολογίας, χρησιμοποιήθηκε το κείμενο που συντάχθηκε από το ΕΚΒΥ στο πλαίσιο της παρούσας, σε συνεργασία με τον Φορέα Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς (βλ. Παράρτημα). Παράλληλα, αξιοποιήθηκαν βιβλιογραφικές πηγές από τη βιβλιοθήκη του ΕΚΒΥ, του Φορέα Διαχείρισης και από το Διαδίκτυο, καθώς και δεδομένα που προέκυψαν από τη συνεργασία με στελέχη του Φορέα Διαχείρισης και ειδικούς επιστήμονες με μακρόχρονη γνώση και πείρα στην περιοχή μελέτης.

Την επιλογή της τελικής θεματολογίας της έκθεσης, από το σύνολο των δυνατοτήτων πληροφόρησης για την περιοχή, υπαγόρευσε η ανάγκη να αναδειχθούν ικανοποιητικά τα κύρια θέματα που αφορούν στην περιοχή, ώστε ο επισκέπτης να μη «χαθεί» μέσα στην πληθώρα του πληροφοριακού υλικού και να καταφέρει να συνθέσει μια ικανοποιητική εικόνα για τη φυσιογνωμία του Εθνικού Πάρκου, μέσα από την άντληση των πιο καίριων θεμάτων που τη δομούν.

A ΖΩΝΗ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ – Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς

Μουσειολογική προσέγγιση

Στη μουσειακή πρακτική θεωρείται σκόπιμο μια έκθεση να έχει εισαγωγική ενότητα που να παρουσιάζει συνολικά στον επισκέπτη το προς διαπραγμάτευση θέμα. Στην περίπτωση του Κέντρου Πληροφόρησης Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς, ως εισαγωγή επιλέγεται η σύντομη, κωδικοποιημένη και ελκυστική παρουσίαση της ταυτότητας και σπουδαιότητας του Εθνικού Πάρκου. Με σύντομο κείμενο που θα ευαισθητοποιεί τον επισκέπτη και με χρήση κατάλληλων μουσειογραφικών και γραφιστικών μέσων, η εισαγωγική Ζώνη Α του εκθεσιακού χώρου αναλαμβάνει να καλωσορίσει τον επισκέπτη στην περιοχή, να σκιαγραφήσει την ταυτότητά της, να αποσαφηνίσει τη σπουδαιότητά της, να καταστήσει εξαρχής σαφή τα κυριότερα στοιχεία που συνθέτουν τη φυσιογνωμία της. Με τον τρόπο αυτό, ο επισκέπτης θα καταφέρει να συνθέσει μια συνολική άποψη του τόπου που φιλοξενεί την υποδομή, προτού έρθει σε επαφή με τα ειδικά θέματα που πραγματεύεται η έκθεση. Στην ίδια ζώνη επιλέγεται η παρουσίαση του ιστορικού του κτίσματος και η συσχέτισή του με τις διαφορετικές αντιλήψεις όσον αφορά στην αντιμετώπιση των φυσικών πόρων στο πέρασμα του χρόνου, από την ανέγερσή του ως βασιλικό κυνηγετικό περίπτερο έως τη σημερινή χρήση του ως την κύρια υποδομή διατήρησης, διαχείρισης και ανάδειξης της προστατευόμενης περιοχής.

Η πληροφορία της εισαγωγικής ζώνης, θα δίδεται στατικά, με συνοπτικά, εύληπτα και ελκυστικά κείμενα, καθώς και κατάλληλο εποπτικό υλικό, πάνω σε εντυπωσιακές εικαστικά επιμελημένες εκθεματικές επιφάνειες, με βασικό ζητούμενο να εγείρουν το ενδιαφέρον του επισκέπτη, να προβάλλουν τη φυσιογνωμία, τη διαμόρφωση του κυρίως εκθεσιακού χώρου και τον τρόπο οργάνωσης της έκθεσης, και κυρίως να προετοιμάσουν την είσοδο του στις κύριες εκθεσιακές ζώνες.

Οργάνωση θεματικού περιεχομένου

1η θεματική ενότητα: Το Εθνικό Πάρκο

❖ Ταυτότητα

Στοιχειοθετείται αδρομερώς η φυσιογνωμία της προστατευόμενης περιοχής, με την παροχή σύντομων πληροφοριών σχετικών με τη θέση και την έκταση του Πάρκου, τη γεωμορφολογία και τα κύρια γνωρίσματα που διαμορφώνουν τη φυσιογνωμία του (θίνες, λιμνοθάλασσες, έλη, παράκτια δάση κ.λπ.).

❖ Σπουδαιότητα

Προβολή και ανάδειξη των ιδιοτεροτήτων που καθιστούν την περιοχή έναν από τους σπουδαιότερους υγροτόπους της χώρας, επισήμανση της μοναδικότητας του περιβάλλοντός της και του πολυσήμαντου τοπίου που δημιουργήθηκε από την αλληλεπίδραση της θάλασσας με τη στεριά για να συνθέσει μια στενή λωρίδας γης ανυπολόγιστης αξίας.

❖ Καθεστώς προστασίας

Παρουσίαση του καθεστώτος προστασίας σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο (Εθνικό Πάρκο, Δίκτυο NATURA 2000, Σύμβαση Ραμσάρ, Σύμβαση Βέρνης κ.λπ.) και ανάδειξη της περιοχής ως συστατικό στοιχείο ενός ευρύτερου δικτύου προστατευόμενων περιοχών ιδιαίτερης σπουδαιότητας.

2η θεματική ενότητα: Το ιστορικό του κτηρίου

❖ Σταθμοί της ιστορίας του

Παρουσίαση των σημαντικών σταθμών τη ιστορίας του κτηρίου, από το 1887 που το δάσος δωρίστηκε στον διάδοχο Κωνσταντίνο ως προσωπικό του κτήμα και κατασκευάστηκε το κτήριο ως κυνηγετικό περίπτερο έως και σήμερα που προστατεύεται ως Έργο Τέχνης και χρησιμοποιείται ως έδρα του Φορέα Διαχείρισης και Κέντρο Πληροφόρησης για το Εθνικό Πάρκο. Το ιστορικό του κτηρίου χρησιμοποιείται ως αφορμή για να θίξει αλλαγές στην αντίληψη σε σχέση με τις αξίες και τις χρήσεις των φυσικών πόρων.

Β ΖΩΝΗ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ – Η ΠΡΟΣΟΜΟΙΩΣΗ

Η ανάλυση του Πάρκου στα συστατικά του

Μουσειολογική προσέγγιση

Στη Ζώνη Β της έκθεσης, η οποία και σηματοδοτεί μία από τις κύριες του εκθεσιακού χώρου, υλοποιείται η εικονική περιήγηση στο περιβάλλον του Εθνικού Πάρκου. Προς την κατεύθυνση αυτή, η συγκεκριμένη ζώνη, τόσο ως προς τον τρόπο απόδοσής της, όσο και ως προς τη θεματική της, αναλαμβάνει την προσομοίωση ολόκληρης της περιοχής, την ανάλυση του Εθνικού Πάρκου στα επιμέρους συστατικά στοιχεία – περιβάλλοντα που το δομούν και την παρουσίαση όλων εκείνων των στοιχείων που καθιστούν κάθε περιοχή του Πάρκου μοναδική.

Ειδικότερα, η θεματική της πραγματεύεται και παρουσιάζει διαδοχικά τη Λιμνοθάλασσα Άραξου, τα Μαύρα Βουνά, τη Λιμνοθάλασσα Πρόκοπος, το Δάσος Στροφυλιάς, το Έλος Λάμιας, τη Λιμνοθάλασσα Κοτύχι και τις Αλυκές Λεχαινών. Η παρουσίαση κάθε περιοχής οργανώνεται με σημείο αναφοράς το οριζόντιο πρόπλασμα της περιοχής, το οποίο σηματοδοτεί και το κύριο έκθεμα της ζώνης αυτής, αλλά και ολόκληρου του εκθεσιακού χώρου. Ο τρόπος παρουσίασης των θεμάτων ακολουθεί τη χωρική κατανομή των στοιχείων του περιβάλλοντος και τη διαδοχή τους από βορρά προς νότο, ενισχύοντας τη βιωματική προσέγγιση της περιοχής μέσω της έκθεσης και την εικονική περιήγηση του επισκέπτη στις βορειοδυτικές ακτές της Πελοποννήσου. Τα πληροφοριακά στοιχεία για κάθε περιοχή ενσωματώνονται στην κατακόρυφη εκθεματική επιφάνεια που λειτουργεί σε άμεση συνάρτηση με το οριζόντιο πρόπλασμα. Έτσι, παρέχεται στον επισκέπτη η δυνατότητα να αποκτήσει σαφή αντίληψη της περιοχής, να την αναλύσει στα επιμέρους συστατικά της και να αντιληφθεί την πολυσήμαντη σπουδαιότητά της και τους λόγους που την υπαγόρευαν.

Ειδικότερα όσον στη θεματική, για κάθε περιοχή, παρουσιάζονται με εύληπτο τρόπο η ταυτότητά της, τα κυριότερα γνωρίσματα, οι ιδιαιτερότητες που την καθιστούν ξεχωριστή, αλλά και ειδικά θέματα που σχετίζονται έμμεσα μαζί της και κρίνονται σημαντικά για την κατανόηση της φυσιογνωμίας της. Στην ίδια ζώνη ενσωματώνονται καίρια στοιχεία για την κατανόηση θεμάτων που αφορούν στην παράκτια ζώνη, καθώς αποτελεί τον κυριότερο παράγοντα που υπαγορεύει τη φυσιογνωμία και σπουδαιότητά της. Επιλεκτικά στοιχεία, επίσης, που αφορούν στο πολιτιστικό περιβάλλον της περιοχής (π.χ. τείχος Δυμαίων βόρεια της λιμνοθάλασσας Πρόκοπος), αλλά και στοιχεία που αφορούν στην επεξήγηση ονομασιών που χρησιμοποιούνται για κάποιες από τις λιμνοθάλασσες («Πάπα», «Λάμια») και σχετίζονται με τον πλούτο του περιβάλλοντος, κρίνονται επίσης σκόπιμο να παρουσιασθούν στη ζώνη αυτή για να έλξουν το ενδιαφέρον του επισκέπτη, αλλά και να αναδείξουν την πολύπλευρη αξία της περιοχής, όπως και την άρρηκτη σχέση μεταξύ φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος.

Οργάνωση θεματικού περιεχομένου

1η θεματική ενότητα: Η παράκτια ζώνη

❖ Σπουδαιότητα και αξίες

Περιγραφή των κύριων γνωρισμάτων και ανάδειξη της σπουδαιότητας της παράκτιας ζώνης, ανάλυση των λειτουργιών που επιτελεί, των ωφελειών που παρέχει στη φύση και στον άνθρωπο.

❖ **Αμμώδεις ακτές και θίνες**

Ανάδειξη των θινών της περιοχής ως ένα από τα κύρια γνωρίσματά της και προβολή του ρόλου και της πολύπλευρης σπουδαιότητάς τους (για τη διατήρηση της ζωής, για την προστασία της ακτής από τη διάβρωση κ.λπ.). Συνοπτική παρουσίαση χαρακτηριστικών φυτών που στηρίζουν, όπως ο κρίνος της θάλασσας (*Pancratium maritimum*), η αμμοφίλα (*Ammophila arenaria*), η γαλακτίτης (*Galactites tomentosa*), καθώς και ζώων που φιλοξενούν, όπως η χελώνα *Caretta caretta*, ο ακτίτης (*Actitis hypoleucos*), ο καστανοκέφαλος γλάρος (*Larus ridibundus*), ο θαλασσοσφυριχτής (*Charadrius alexandrinus*), ο ασημόγλαρος (*Larus michahellis*), η κρασπεδοχελώνα (*Testudo marginata*), ο βόας της άμμου (*Eryx jaculus*).

❖ **Απειλούμενα είδη**

Αναλυτική παρουσίαση επιλεγμένων φυτικών και ζωικών ειδών που αναδεικνύουν τη σπουδαιότητα των ακτών και των θινών, όπως ο κρίνος της θάλασσας (*Pancratium maritimum*) και η θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta*.

❖ **Τα λιβάδια της ποσειδωνίας**

Προσέγγιση του θαλάσσιου περιβάλλοντος του Εθνικού Πάρκου, με έμφαση στα λιβάδια της ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*) ως οικοτόπου προτεραιότητας σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, ανάδειξη της σημασίας τους και των λειτουργιών που επιτελούν.

2η θεματική ενότητα: Λιμνοθάλασσα Άραξου

❖ **Ταυτότητα**

Συγκέντρωση και αποτύπωση βασικών στοιχείων που αφορούν στην ταυτότητά της (θέση, έκταση, μέσο βάθος, κύρια γνωρίσματα που συνθέτουν τη φυσιογνωμία της).

❖ **Ειδικά θέματα**

- Τεκμηρίωση της ονομασίας της ως λιμνοθάλασσα του *Πάπα* (από το γεγονός ότι το Βατικανό προμηθευόταν από αυτή μεγάλες ποσότητες τσιπούρας).
- Ανάδειξη της έως σήμερα σημασίας της ως φυσικό ιχθυοτροφείο, αλλά και ως περιοχή ιδιαίτερης αξίας για το χέλι (*Anguilla anguilla*).
- Προβολή του ρόλου της για τη διατήρηση της ζωής και της σπουδαιότητά της:
 - (α) ως τόπος ξεκούρασης και τροφοληψίας για είδη όπως ο ψαραετός (*Pandion haliaetus*), ο λευκοπελαργός (*Ciconia ciconia*) και ο μαυροπελαργός (*Ciconia nigra*) κατά τη μετανάστευση,
 - (β) ως τόπος αναπαραγωγής για την κρασπεδοχελώνα (*Testudo marginata*), αλλά και για το τσακάλι (*Canis aureus*), που βρίσκει ασφάλεια και ηρεμία για να γεννήσει τα μικρά του στη λουρονησίδα που χωρίζει τη λιμνοθάλασσα από το Ιόνιο Πέλαγος,
 - (γ) ως τόπος ξεχειμωνιάσματος ερωδιών όπως ο λευκοτσικνιάς (*Egretta garzetta*), ο σταχτοτσικνιάς (*Ardea cinerea*), ο αργυροτσικνιάς (*Ardea alba*).

3η θεματική ενότητα: Μαύρα Βουνά

❖ **Ταυτότητα**

Περιγραφή της θέσης, της έκτασης, του υψόμετρου, της γεωλογίας και γεωμορφολογίας της περιοχής, καθώς και των κυριότερων γνωρισμάτων που συνθέτουν τη φυσιογνωμία τους.

❖ **Ειδικά θέματα**

- Αιτιολόγηση της ονομασίας τους από την εικόνα που παρουσιάζει η βλάστησή τους από μακριά (σκουρόχρωμα δάση βελανιδιάς) και αντιπαραβολή με το ανοιχτόχρωμο των πετρωμάτων τους (ασβεστολιθικοί σχηματισμοί).
- Παρουσίαση του στενόοικου ενδημικού φυτού *Centaurea niederi* που συναντάται μόνον εδώ και σε λιγοστές θέσεις του Νομού Αιτωλοακαρνανίας (π.χ. στα στενά της Κλεισούρας στο Μεσολόγγι, κοντά στο χωριό Φράξος), καθώς και του ελληνικού ενδημικού φυτού *Petrorraghia graminea*.
- Ανάδειξη της περιοχής ως μια από τις σημαντικότερες του Πάρκου για αρπακτικά πουλιά όπως ο φιδαιτός (*Circaetus gallicus*), ο πετρίτης (*Falco peregrinus*), το βραχοκιρκινέζο (*Falco tinnunculus*), ο βραχοτσοπανάκος (*Sitta neumayer*), η γερακίνα (*Buteo buteo*), ο μπούφος (*Bubo bubo*).
- Αναφορά της σπουδαιότητά τους για το τσακάλι (*Canis aureus*).
- Αναφορά στον αρχαιολογικό χώρο του τείχους Δυμαίων, το οποίο, χτισμένο γύρω στα 1250 π.Χ., δεσπόζει στην περιοχή, σηματοδοτώντας ένα από τα κύρια αξιοθέατά της. Παράθεση μυθολογικών στοιχείων για την ανέγερση των τειχών από τον Ηρακλή, αλλά και ιστορικών γεγονότων όπως η χρήση τους από τους Γερμανούς για την εγκατάσταση αντιαεροπορικών όπλων, κατά τη διάρκεια της Κατοχής.
- Ειδική αναφορά στην ακτή Γιανισκάρι (στους πρόποδες των Μαύρων Βουνών) με την παροχή χρήσιμων πληροφοριακών στοιχείων, ανάδειξη του ρόλου της για τη διατήρηση των θαλάσσιων και χερσαίων χελωνών της περιοχής και επισήμανση της ανάγκης προστασίας και διαφύλαξης της περιοχής.

4η θεματική ενότητα: Λιμνοθάλασσα Πρόκοπος

❖ Ταυτότητα

Συγκέντρωση και αποτύπωση βασικών στοιχείων που αφορούν στην ταυτότητά της (θέση, έκταση, μέσο βάθος, κύρια γνωρίσματα που συνθέτουν τη φυσιογνωμία της).

❖ Ειδικά θέματα

- Αναφορά στη σημασία της λιμνοθάλασσας ως εκτατικό φυσικό ιχθυοτροφείο και στα παραδοσιακά διβάρια που χρησιμοποιούνται ακόμη και σήμερα στην περιοχή. Ιδιαίτερη αναφορά στη σημασία της λιμνοθάλασσας για το χέλι (*Anguilla anguilla*).
- Ανάδειξη της σπουδαιότητας των υγρών λιβαδιών του Μετοχίου, ως σπάνιο ενδιαίτημα για την Πελοπόννησο, αλλά και ως σημαντικός τόπος φιλοξενίας μεγάλων αριθμών παρυδάτιων πουλιών, όπως το νεροχελίδονο (*Glareola pratincola*) και το νανογλάρονο (*Sterna albifrons*), για τα οποία τα υγρά λιβάδια αποτελούν τόπο φωλιάσματος.
- Παρουσίαση επιλεγμένων ειδών πουλιών που χρησιμοποιούν τον Πρόκοπο για να τραφούν, να ξεκουραστούν και να διαχειμάσουν, όπως ο καλαμοκανάς (*Himantopus himantopus*) που φτιάχνει τη φωλιά του σε επιπλέουσες νησίδες της λιμνοθάλασσας και ο μικροτσικνιάς (*Ixobrychus minutus*) που φωλιάζει στους καλαμώνες της.
- Προβολή της σημασίας της λιμνοθάλασσας ως σταθμός κατά τη μετανάστευση πουλιών, με έμφαση σε σπάνια είδη που έχουν παρατηρηθεί στην περιοχή, όπως ο αμμοδρόμος (*Cursorius cursor*).

5η θεματική ενότητα: Έλος Λάμιας

❖ Ταυτότητα

Συγκέντρωση και αποτύπωση βασικών στοιχείων που αφορούν στην ταυτότητά της (θέση, έκταση, κύρια γνωρίσματα που συνθέτουν τη φυσιογνωμία του).

❖ **Ειδικά θέματα**

- Αντιπαράβολή του μύθου και της επιστημονικής ερμηνείας, όσον αφορά στην ονομασία του. Ο μύθος ήθελε το έλος τόπο κατοικίας ενός ξωτικού, της Λάμιας, που με τις δυνατές φωνές της στοίχειωνε τους καλαμώνες τα βράδια. Στην πραγματικότητα, οι ηχηρές κραυγές ανήκαν στον ήταυρο (*Botaurus stellaris*), στον ερωδιό που φωλιάζει εκεί σε μεγάλους αριθμούς.
- Αναφορά στην εξέχουσα σημασία και αξία των αλίπεδων, όπως αυτό της Λάμιας, μοναδικού στην Πελοπόννησο. Ανάδειξη του έλους ως τόπου όπου φύεται ο κρίνος του νερού (*Iris pseudacorus*).
- Παρουσίαση της σημασίας του έλους για την ορνιθοπανίδα, καθώς στη Λάμια απαντά μια από τις μεγαλύτερες αποικίες μικροτσικνιά (*Ixobrychus minutus*) στην Ελλάδα. Εδώ, επίσης, φωλιάζει ο πορφυροτσικνιάς (*Ardea purpurea*) και διαχειμάζει ο καλαμόκιρκος (*Circus aeuginosus*).

6η θεματική ενότητα: Δάσος Στροφυλιάς

❖ **Ταυτότητα**

Συγκέντρωση και αποτύπωση βασικών στοιχείων που αφορούν στην ταυτότητά του (θέση, έκταση, κύρια γνωρίσματα που συνθέτουν τη φυσιογνωμία του).

❖ **Ειδικά θέματα**

- Προβολή της σπουδαιότητάς του, ως το μεγαλύτερο δάσος κουκουναριάς της Ελλάδας και ένα από τα μεγαλύτερα της Μεσογείου. Απομεινάρι των απέραντων δασών της Βουπρασίας και της Δυμαίας Χώρας, σύμφωνα με αρχαίους συγγραφείς, σήμερα αντιμετωπίζει μεγάλα προβλήματα φυσικής αναγέννησης.
- Τεκμηρίωση της διαχρονικής οικονομικής αξίας του. Στο παρελθόν, η οικονομική αξία των δασών της κουκουναριάς στηριζόταν στην πολύ καλή ποιότητα του ξύλου της για ναυπηγικούς σκοπούς και στην παραγωγή καρπών (του γνωστού κουκουναριού), γι' αυτό και πολλά δάση της προέρχονται από αναδασώσεις για παραγωγή ξύλου ή είναι φυτείες για παραγωγή σπόρων. Σήμερα, το ξύλο της δεν χρησιμοποιείται πια στη ναυπηγική, οι σπόροι της όμως συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται στη ζαχαροπλαστική και στη μαγειρική. Παράλληλα, η αισθητική της αξία (έμμεσα και οικονομική), είναι πολύ μεγάλη λόγω της ιδιαίτερης ομορφιάς, αλλά και της σπανιότητας των δασών της.
- Παρουσίαση του κολχικού (*Colchicum parlatoris*), ενδημικού είδους της Πελοποννήσου, που φύεται στην περιοχή της Καλόγριας.

7η θεματική ενότητα: Λιμνοθάλασσα Κοτύχι

❖ **Ταυτότητα**

Συγκέντρωση και αποτύπωση βασικών στοιχείων που αφορούν στην ταυτότητά της (θέση, έκταση, μέσο βάθος, κύρια γνωρίσματα που συνθέτουν τη φυσιογνωμία της).

❖ **Ειδικά θέματα**

- Προβολή της λιμνοθάλασσας ως τη μεγαλύτερη της Πελοποννήσου, αλλά και ως τον μεγαλύτερο υγρότοπό της (περίπου 7.500 στρέμματα), μετά την αποξήρανση της λίμνης Αγουλινίτσας.
- Ανάδειξη του ρόλου της ως ένα από τα παραγωγικότερα φυσικά ιχθυοτροφεία της χώρας, αλλά και ως τόπος όπου εξακολουθούν να χρησιμοποιούνται παραδοσιακές μέθοδοι ιχθυοσύλληψης. Παρουσίαση του τρόπου λειτουργίας και κατασκευής των διβαριών.

- Παρουσίαση του ζουρνά (*Valencia letourneuxi*), ενδημικό είδος ψαριού της Δυτικής Ελλάδας και της Νότιας Αλβανίας, το οποίο διαβιεί στις λιμνοθάλασσες Κοτύχι και Πρόκοπος και αναφέρεται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων ως *κρίσιμως κινδυνεύον*.
- Αναφορά στην ιδιαίτερη орνιθολογική αξία της λιμνοθάλασσας, καθώς σε αυτή βρίσκουν καταφύγιο και τροφή 11 είδη παπιών, ανάμεσα στις οποίες η πρασινοκέφαλη πάπια (*Anas platyrhynchos*), η ψαλίδα (*Anas acuta*), η χουλιάρόπαπια (*Anas clypeata*), το σφυριχτάρι (*Anas penelope*), η σαρσέλα (*Anas querquedula*), το γκισάρι (*Aythya ferina*) και η σπάνια βαλτόπαπια (*Aythya nyroca*) που τον χειμώνα ξεπερνούν τα 5.000 άτομα. Αναφορά επίσης στην αξία της περιοχής για είδη όπως το φοινικόπτερο (*Phoenicopterus roseus*) και ο αργυροπελεκάνος (*Pelecanus crispus*), αλλά και ως τόπος προσέλευσης σπάνιων ειδών για την Ελλάδα, όπως ο γελαδάρης (*Bubulcus idis*) που τρέφεται στην περιοχή.
- Παρουσίαση της σημασίας της λιμνοθάλασσας για τη βίδρα (*Lutra lutra*), ένα από τα πιο σπάνια υδρόβια θηλαστικά της Ευρώπης.

8η θεματική ενότητα: Αλυκές Λεχαινών

❖ Ταυτότητα

Περιγραφή της θέσης, της έκτασης, του ιστορικού δημιουργίας και λειτουργίας τους, καθώς και των κυριότερων γνωρισμάτων που συνθέτουν τη φυσιογνωμία τους.

❖ Ειδικά θέματα

- Αναφορά στο παγκοσμίως απειλούμενο είδος πουλιού, το κερκινέζι (*Falco naumanni*), το οποίο φωλιάζει σε στέγες σπιτιών και σε τρύπες τοίχων στην πόλη των Λεχαινών και είναι ένα από τα εννέα (9) παγκοσμίως απειλούμενα είδη.
- Προβολή των αλυκών ως τόπου σημαντικού κατά τη μετανάστευση πουλιών. Ιδιαίτερη αναφορά στη σημασία της περιοχής για την παρατήρηση σπάνιων ειδών, όπως ο γερανός (*Gus grus*), που για τους χριστιανούς θεωρούνται άγρυπνοι φρουροί των νόμων της μοναστικής ζωής, ενώ στην Ιαπωνία και στην Κίνα τους θεωρούν αγγελιοφόρους των θεών, πουλιά της ευτυχίας και της μακροζωίας.
- Αναφορά στη σημασία της περιοχής για την αναπαραγωγή του νανογλάρονου (*Sterna albifrons*) και της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta*.

Γ ΖΩΝΗ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ – Η ΣΥΝΘΕΣΗ

Η συνολική προσέγγιση της περιοχής

Μουσειολογική προσέγγιση

Έχοντας αποδομήσει το Εθνικό Πάρκο στα επιμέρους περιβάλλοντα που το συνθέτουν, η συγκεκριμένη εκθεσιακή ζώνη επιχειρεί να συγκεντρώσει, αλλά και να εμπλουτίσει τα επιμέρους πληροφοριακά στοιχεία που δίδονται για κάθε περιοχή, να τα αναδείξει ως αναπόσπαστα συστατικά ενός ενιαίου συνόλου, να τα προσεγγίσει μέσα από μια σφαιρική ματιά για να συνθέσει συνολικά τη φυσιογνωμία του Πάρκου.

Θεματικά, η συγκεκριμένη ζώνη είναι αφιερωμένη στο βιοτικό περιβάλλον της περιοχής, αναλαμβάνοντας να συγκεντρώσει όλα τα απαραίτητα πληροφοριακά στοιχεία που σχετίζονται με τη βλάστηση, τη χλωρίδα και την πανίδα, καθιστώντας το περιβάλλον του Εθνικού Πάρκου εξέχουσας σπουδαιότητας για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Όσον αφορά στη βλάστηση και τη χλωρίδα, τα θέματα που επιλέχθηκαν για να προβληθούν αφορούν στους λόγους που υπαγορεύουν την εμφάνιση και οργάνωση των φυτών σε ενότητες, τη διαδοχή τους βάσει των κανόνων που υπαγορεύουν παράγοντες όπως η αλατότητα και η υγρασία του εδάφους, καθώς και την παρουσίαση επιλεγμένων ειδών τα οποία αναδεικνύουν τη σπουδαιότητα της περιοχής.

Η πανίδα παρουσιάζεται σε άμεση συνάρτηση με τη βλάστηση, καθώς σχετίζεται άμεσα μαζί της. Με τον τρόπο αυτό, επιτυγχάνεται ομαλή ροή πληροφοριών, τήρηση της θεματικής συνέχειας και εξελικτική παρουσίαση της πληροφορίας. Η θεματική ξεκινά με γενικά πληροφοριακά στοιχεία που αναδεικνύουν τη σπουδαιότητα της περιοχής, για να συνεχίσει την προσέγγιση ανά κατηγορία ζώων, να εστιάσει σε επιλεγμένα είδη κάθε κατηγορίας και να καταλήξει στην ορνιθοπανίδα. Η ενότητα που αφορά στα πουλιά που χρησιμοποιούν το Εθνικό Πάρκο για να ζήσουν μόνιμα, να φωλιάσουν, να ξεχειμωνιάσουν ή απλώς να ξεκουραστούν κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης, σηματοδοτεί και τη μεγαλύτερη της συγκεκριμένης θεματικής ζώνης. Την ανάγκη εκτενούς παρουσίασης σε σχέση με τις υπόλοιπες κατηγορίες ζώων υπαγορεύει η διεθνής σπουδαιότητα της περιοχής για την ορνιθοπανίδα.

Η ζώνη λειτουργεί σε άμεση συνάφεια με την προηγούμενη εκθεσιακή ζώνη, τόσο θεματικά, όσο και χωρικά μέσα στον εκθεσιακό χώρο. Με τον τρόπο αυτό, ο επισκέπτης έχει ανά πάσα στιγμή τη δυνατότητα να ανατρέξει στο πρόγραμμα προσομοίωσης της περιοχής για να κατανοήσει τα πιο ειδικά θέματα της συγκεκριμένης θεματικής ζώνης, να αναζητήσει συμπληρωματικά στοιχεία, να τα εντάξει στον πραγματικό χώρο, ώστε να αντλήσει σταδιακά και αβίαστα την επιμέρους πληροφορία και να καταφέρει να συνθέσει μόνος του την πολυδιάστατη εικόνα της περιοχής.

Οργάνωση θεματικού περιεχομένου

1η θεματική ενότητα: Η βλάστηση

❖ Η διαδοχή

Αναφορά στην τεράστια ποικιλία βλάστησης που απαντά στο Εθνικό Πάρκο και αναλυτική παρουσίαση των σημαντικότερων και πιο αντιπροσωπευτικών τύπων βλάστησης και της διαδοχής τους όπως αυτή εμφανίζεται στην προστατευόμενη περιοχή, βάσει των κανόνων που υπαγορεύουν παράγοντες όπως η αλατότητα

και η υγρασία του εδάφους. Για κάθε τύπο βλάστησης θα εξαιρούνται τα ιδιαίτερα γνωρίσματά του και θα επισημαίνονται τα κύρια φυτά που τον συνθέτουν.

❖ **Η σπουδαιότητα**

Στοιχειοθέτηση της σπουδαιότητας της βλάστησης και ανάδειξη των αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρει στα ζώα (χώρους τροφοληψίας, φώλεοποίησης κ.λπ.) και στον άνθρωπο (π.χ. αντιπλημμυρική και αντιδιαβρωτική αξία).

❖ **Τα χαρακτηριστικά είδη**

Προβολή του πλούτου των φυτών και παρουσίαση επιλεγμένων ειδών που χαρακτηρίζουν τα επιμέρους ενδιαιτήματα του Εθνικού Πάρκου και είναι εύκολα αναγνωρίσιμα από τον μη ειδικό επισκέπτη (π.χ. Αμμόλοφοι και Θίνες: κρίνος της θάλασσας, θαμνοκυπάρισσα, Δάση: χαλέπιος πεύκη, κουκουναριά, ήμερη βελανιδιά, Υγρά λιβάδια: αρμυρίθρες, κρίνος νερού, ορχιδέες, Λιμνοθάλασσες: καλάμια, βούρλα, Βουνά: φρύγανα). Ιδιαίτερη αναφορά στην κουκουναριά, ως είδος «σύμβολο» της προστατευόμενης περιοχής.

❖ **Τα ενδημικά, σπάνια και απειλούμενα φυτά**

Ανάδειξη των ιδιοτεροτήτων της προστατευόμενης περιοχής ως προς τα φυτικά είδη που στηρίζει, με τη συνολική παρουσίαση των ενδημικών, σπάνιων και απειλούμενων ειδών, όπως ο κρίνος της θάλασσας (*Pancratium maritimum*), η κενταύρια του Nieder (*Centaurea niederi*), η *Petrorraghia graminea*, το κολχικό (*Colchicum parlatoris*).

2η θεματική ενότητα: Η πανίδα

❖ **Η ποικιλία των ειδών**

Συνολική παρουσίαση της πανίδας και ανάδειξη της άμεσης συνάρτησής της με τη βλάστηση του Εθνικού Πάρκου. Προβολή της σπουδαιότητάς της, σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Τεκμηρίωση της αξίας της για την πανίδα, μέσα από την παρουσίαση αριθμών (261 είδη πουλιών από τα 442 είδη της χώρας, 23 είδη θηλαστικών από τα 115 είδη της χώρας, 24 είδη ερπετών από τα 64 είδη της χώρας, 8 είδη αμφιβίων από τα 22 είδη της χώρας, βρίσκουν τροφή, χώρους για ξεκούραση και αναπαραγωγή στο Εθνικό Πάρκο).

❖ **Ο «χάρτης» της ζωής**

Προβολή του πλούτου των ζώων που φιλοξενεί η περιοχή και συσχέτιση χαρακτηριστικών ειδών (κοινών, σπάνιων και απειλούμενων) με τα επιμέρους ενδιαιτήματα στα οποία διαβιούν. Ως παράδειγμα:

- Στις θίνες και την αμμουδιά, ο βόας της ερήμου και η κρασπεδοχελώνα, η θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta*, κορυδαλλοί, χαραδριοί και γιδοβύζια.
- Στο δάσος, ασβοί, αλεπούδες, κουνάβια, νυφίτσες, τρωκτικά, μυγαλές και σκαντζόχοιροι, λιβελούλες και πεταλούδες, βάτραχοι και μικροπούλια.
- Στα Μαύρα Βουνά, τσακάλια, λαγοί, πετρίτες, κουκουβάγιες, βραχοκίρκινεζα, βραχοτσοπανάκοι, μπούφοι και γερακίνες.
- Στις λιμνοθάλασσες πάπιες, ερωδιοί, κορμοράνοι, φαλαρίδες, γλάροι και γλαρόνια, αλκυόνες, μαχητές και λασπότρυγγες, νεροχελιδόνα, χαραδριοί, καλαμοκανάδες, μουστακαλήδες, τσιχλοποταμίδες, κίρκοι κ.ά., βάτραχοι και νεροχελώνες, λιβελούλες και πεταλούδες, βίδρες και τσακάλια.

❖ **Ζώα σπάνια και απειλούμενα**

Αναλυτική παρουσίαση επιλεγμένων ειδών, σπάνιων και απειλούμενων.

3η θεματική ενότητα: Τα πουλιά

❖ Τα αίτια του τεράστιου орνιθολογικού πλούτου

Αιτιολόγηση των λόγων που υπαγόρευσαν τον μεγάλο αριθμό ειδών στην περιοχή, μέσα από την παράθεση στοιχείων, όπως η θέση στους διαδρόμους μετανάστευσης, η έκτασή της ως η μεγαλύτερη υγροτοπική περιοχή της Πελοποννήσου, η ποικιλία των ενδιαιτημάτων που φιλοξενεί (θαλάσσια, παράκτια, χερσαία, υγροτοπικά), οι ευνοϊκές συνθήκες διαχείμασης λόγω του ήπιου χειμώνα κ.λπ.

❖ Η σπουδαιότητα σε είδη και αριθμούς

Τεκμηρίωση και ανάδειξη της σπουδαιότητας της περιοχής για την орνιθοπανίδα, μέσα από την παροχή στοιχείων που αφορούν στον μεγάλο αριθμό ειδών και πληθυσμών, καθώς και στην ειδική σημασία της σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο για είδη όπως ο μικροτσικνιάς, ο πορφυροτσικνιάς, η βαλτόπαπια, ο καλαμοκανάς, το νεροχελίδονο, το νανογλάρνο, η χαλκόκοτα, ο μαχητής, ο λασπότρυγγας, ο βαλτότρυγγας, ο καλαμόκιρκος, το κιρκινέζι, το σταυλοχελίδονο, η κιτρινοσουσουράδα, ο αμμοδρόμος, ο γελαδάρης, ο βουνοσφυριχτής κ.ά.

❖ Είδη ξεχωριστής σημασίας

Επιλεκτική παρουσίαση ορισμένων από τα ανωτέρω είδη.

❖ Εποχικότητα και μετανάστευση

Προσέγγιση θεμάτων που αφορούν στην εποχικότητα και στη μετανάστευση των πουλιών, μέσω των οποίων θα αναδεικνύεται η θέση της περιοχής σε έναν από τους σπουδαιότερους μεταναστευτικούς διαδρόμους της Ευρώπης, θα προβάλλεται η κομβική θέση της, θα αποσαφηνίζεται η πορεία που ακολουθούν τα πουλιά κατά τη μετανάστευση. Θα παρουσιάζονται επίσης, με εύληπτο τρόπο, χαρακτηριστικά είδη (κοινά, σπάνια, απειλούμενα) που μπορεί να παρατηρήσει ο επισκέπτης ανάλογα με την εποχή του χρόνου.

❖ Ορνιθοπαρατήρηση και δακτυλίωση

Ανάδειξη της αξίας του Πάρκου για ορνιθοπαρατήρηση, τόσο σε επιστημονικό επίπεδο, όσο και για τους επισκέπτες της, καθώς προσφέρεται, λόγω της μικρής απόστασης από τις γύρω πόλεις (Πάτρα, Πύργος) αλλά και από την Αθήνα, για ενδιαφέρουσες δραστηριότητες που σχετίζονται με τη φύση.

Δ ΖΩΝΗ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ – Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Η ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή

Μουσειολογική προσέγγιση

Έχοντας προσεγγίσει την αξία του περιβάλλοντος του Εθνικού Πάρκου για τα φυτά και τα ζώα, η θεματική περνά στη σχέση του ανθρώπου με τη φύση της περιοχής. Με επίκεντρο τον άνθρωπο και τον τρόπο με τον οποίο οι φυσικοί πόροι στήριξαν και εξακολουθούν να στηρίζουν τη ζωή και την οικονομία του, η συγκεκριμένη θεματική ζώνη επιχειρεί να αφηγηθεί και να διαπλέξει την άρρηκτη σχέση μεταξύ φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος στο πέρασμα του χρόνου.

Η αφήγηση ξεκινά από το παρελθόν και τα αρχαιολογικά κατάλοιπα που τεκμηριώνουν την ανθρώπινη παρουσία και την εξάρτηση του ανθρώπου από το περιβάλλον της περιοχής ήδη από τους προϊστορικούς χρόνους, για να μεταβεί σταδιακά στις οικονομικές δραστηριότητες του σήμερα. Το νοητό αυτό ταξίδι στον χρόνο, δίδει αφορμή και ευκαιρία να θιγούν καίρια θέματα που σχετίζονται με τις λειτουργίες και τις αξίες των υδροτόπων και της παράκτιας ζώνης για την ανάπτυξη των ανθρώπινων κοινωνιών, καθώς και σε σχέση με τα προβλήματα και τις πιέσεις που προκαλούν οι ανθρώπινες δραστηριότητες στη φύση. Η θεματική για τις σύγχρονες ανθρώπινες δραστηριότητες στην περιοχή επικεντρώνεται κυρίως στην αλιεία, αλλά και στον τουρισμό. Επιλέγοντας τα κατάλληλα μέσα, η θεματική προβάλλει τη σπουδαιότητα των λιμνοθαλασσών ως εξαιρετικής σπουδαιότητας φυσικά ιχθυοτροφεία, αναδεικνύει παραδοσιακές μεθόδους και εργαλεία, επισημαίνει την τουριστική σπουδαιότητα της περιοχής, αφηγείται κρίσιμα θέματα που σχετίζονται με άναρχους τρόπους τουριστικής ανάπτυξης. Εστιάζει στη σπουδαιότητα των φυσικών πόρων για την ευημερία των τοπικών κοινωνιών και αντιπαραβάλλει τις ωφέλειες για τον άνθρωπο με τα προβλήματα που δημιουργούνται από την αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων.

Μέσα από μια προσέγγιση που επιχειρεί να εγείρει το ενδιαφέρον και να ευαισθητοποιήσει, η θεματική της συγκεκριμένης ζώνης, όπως και ο τρόπος οργάνωσής της εκθεσιακά, φέρνουν έμμεσα, αλλά σε ουσιαστική επαφή τον επισκέπτη με καίρια θέματα που σχετίζονται με την ανάγκη προστασίας και ορθής χρήσης των φυσικών πόρων, καθιστώντας σαφές ότι από τη διατήρησή τους εξαρτάται η ίδια η ζωή του.

Οργάνωση θεματικού περιεχομένου

1η θεματική ενότητα: Η εισαγωγική

❖ Οι λειτουργίες και αξίες των υδροτόπων

Σύντομη εισαγωγή για τη σπουδαιότητα των υδροτόπων, μέσα από την ανάδειξη θεμάτων που σχετίζονται με τις λειτουργίες τους (εμπλουτισμός υπόγειων υδροφορέων, τροποποίηση πλημμυρικών φαινομένων, λειτουργία ως φίλτρα καθαρισμού των ρύπων, δέσμευση ηλιακής ακτινοβολίας και διοξειδίου του άνθρακα από την ατμόσφαιρα), αλλά και συσχέτιση των λειτουργιών με τις αξίες για τον άνθρωπο (νερό για ύδρευση και άρδευση, βελτίωση ποιότητας νερού, προστασία από πλημμύρες, παροχή αλιευμάτων, καλλιεργήσιμης γης, τροφής σε αγροτικά ζώα, παροχή ευκαιριών για έρευνα, εκπαίδευση, αναψυχή).

❖ Η διεθνής «αναγνώριση» των υδροτόπων (Σύμβαση Ραμσάρ)

Παροχή συνοπτικών πληροφοριακών στοιχείων για τη Σύμβαση Ραμσάρ και την αναγνώριση της αξίας των υγροτόπων σε παγκόσμιο επίπεδο. Ανάδειξη της περιοχής ως μέρος του δικτύου των Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας που περιλαμβάνονται στη Σύμβαση (ένας από τους 2.065 σε 163 χώρες και ένας από τους 10 της Ελλάδας).

2η θεματική ενότητα: Η ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή

❖ Από το χθες στο σήμερα

Επιλεκτική παρουσίαση στοιχείων που αφορούν στην ανθρώπινη παρουσία στην περιοχή στο πέρασμα των αιώνων και κρίνονται κατάλληλα για την ανάδειξη της άρρηκτης και αλληλένδετης σχέσης του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον. Στο ίδιο πλαίσιο, παρουσιάζονται επιλεκτικά στοιχεία του πολιτιστικού περιβάλλοντος της περιοχής, τα οποία συγκαταλέγονται στα αξιοθέατά της (π.χ. κάστρο στο Κουνουπέλι, Παλαιοπαναγιά Μανωλάδας, τείχος Δυμαίων κ.ά.).

❖ Οι οικονομικές δραστηριότητες

Παροχή στοιχείων για την έντονη παρουσία του ανθρώπου στην ευρύτερη περιοχή και στην περιφερειακή ζώνη του Εθνικού Πάρκου όπου χωροθετούνται 18 οικισμοί. Αναλυτική παρουσίαση των οικονομικών δραστηριοτήτων, με έμφαση στον αγροτικό χαρακτήρα της περιοχής, στην αλιεία και στον τουρισμό.

❖ Τα προβλήματα, οι πιέσεις, οι απειλές

Εκτενής αναφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίζει η προστατευόμενη περιοχή και τις πιέσεις που υφίσταται από τον άνθρωπο, με αποτέλεσμα την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και συνεπακόλουθα των ωφελειών που προσφέρει στη φύση και τον άνθρωπο (π.χ. άναρχη τουριστική ανάπτυξη, παράνομη απόθεση απορριμμάτων, υπερβολικό κυνήγι και λαθροθηρία, υπερβόσκηση, ανεξέλεγκτη κίνηση οχημάτων σε όλη την περιοχή, δυσκολίες στη φυσική αναγέννηση του δάσους κουκουναριάς).

Ε ΖΩΝΗ ΕΚΘΕΣΙΑΚΟΥ ΧΩΡΟΥ – Ο ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Εφόδια μιας συναρπαστικής περιήγησης

Μουσειολογική προσέγγιση

Η συγκεκριμένη θεματική ζώνη σηματοδοτεί τον επίλογο της έκθεσης του Κέντρου Πληροφόρησης. Για τον λόγο αυτό, αναλαμβάνει, αφενός να συμπυκνώσει όλη την καίρια πληροφορία για το Εθνικό Πάρκο, εστιάζοντας στην ανάγκη προστασίας του πλούτου του, αφετέρου να διοχετεύσει τον επισκέπτη ικανοποιητικά και ευαισθητοποιημένα στην προστατευόμενη περιοχή για να γνωρίσει από κοντά τα όσα του παρουσιάσθηκαν στην έκθεση.

Προς την κατεύθυνση αυτή, οι επιμέρους θεματικές ενότητες που δομούν τη ζώνη αυτή πραγματεύονται καίρια θέματα σχετικά με την ανάγκη προστασίας, ορθής χρήσης και διαχείρισης. Τα θέματα αυτά, λόγω της κρισιμότητάς τους, κρίθηκαν ως τα πλέον κατάλληλα για να συνθέσουν τον επίλογο της έκθεσης, θέτοντας προβληματισμούς, προκαλώντας τον συναισθηματικό παράγοντα, καθιστώντας σαφή και την προσωπική του ευθύνη ως χρήστη της περιοχής. Παράλληλα, τα θέματα αυτά δίδουν την αφορμή για την παρουσίαση του ρόλου και του έργου του Φορέα Διαχείρισης όσον αφορά στη διατήρηση, ορθή χρήση, διαχείριση και ανάδειξη της προστατευόμενης περιοχής.

Για τη βέλτιστη απόδοση των ανωτέρω θεμάτων, αλλά και με δεδομένο ότι οι τελευταίες ενότητες μιας έκθεσης αντιμετωπίζουν πάντοτε το πρόβλημα της τάσης των επισκεπτών να δίδουν λιγότερη προσοχή, προτείνεται η διαμόρφωση μιας ειδικής κατασκευής – εκθέματος που θα λειτουργεί ως «χώρος διαλόγου» του Φορέα Διαχείρισης με τον επισκέπτη της έκθεσης. Μέσω του συγκεκριμένου εκθέματος, η μορφή του οποίου θα καθοριστεί από την *Έκθεση Διευθέτησης του Εκθεσιακού Περιεχομένου του Κέντρου Πληροφόρησης*, επιχειρείται, αφενός να κρατηθεί αμείωτο το ενδιαφέρον του επισκέπτη, αφετέρου να μεταφερθούν ικανοποιητικά θέματα ζωτικής σπουδαιότητας.

Στον ειδικά διαμορφωμένο αυτό χώρο, θα συγκεντρώνονται πληροφορίες, επιστημονικά νέα και ειδήσεις για τις κατά καιρούς δραστηριότητες του Φορέα Διαχείρισης, ενώ παράλληλα, θα υπάρχει η δυνατότητα ανάρτησης των εντυπώσεων του κοινού από την επίσκεψη στον εκθεσιακό χώρο αλλά και στην ίδια την περιοχή, των αναγκών και των επισημάνσεων που θεωρούν σκόπιμες για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθώς και δικών τους παρατηρήσεων στο πεδίο (π.χ. παρατήρηση ενός είδους).

Τέλος, η καταληκτική ενότητα της έκθεσης αναλαμβάνει να διοχετεύσει τον επισκέπτη στο Εθνικό Πάρκο για να γνωρίσει από κοντά τα όσα του παρουσιάσθηκαν στην έκθεση. Προς την κατεύθυνση αυτή, προτείνεται η ανάρτηση ενός «χάρτη περιήγησης», όπου θα συγκεντρώνονται επιλεγμένες διαδρομές που προτείνονται για την ικανοποιητική γνωριμία του επισκέπτη με την προστατευόμενη περιοχή. Για κάθε διαδρομή θα σημειώνονται τα κυριότερα στοιχεία του περιβάλλοντός της, με τα οποία ο επισκέπτης θα έρθει σε επαφή εάν θελήσει να την ακολουθήσει.

Η χωροθέτηση του χάρτη περιήγησης στο τέλος της έκθεσης, αλλά και σε άμεση γειτνίαση με τον χώρο εισόδου – εξόδου, εξυπηρετεί την ανάγκη συμπύκνωσης και έμμεσης επανάληψης όλης της καίριας πληροφορίας που αφορά στην περιοχή, προτού ο επισκέπτης εξέλθει από τον εκθεσιακό χώρο. Επιπλέον, εξυπηρετεί και τις ανάγκες του λεγόμενου «γρήγορου» επισκέπτη, ο οποίος θα έχει τη δυνατότητα να αντλήσει κύρια πληροφοριακά στοιχεία για την περιοχή, ακόμη και χωρίς να χρειασθεί να περιηγηθεί στον κυρίως εκθεσιακό χώρο.

Οργάνωση θεματικού περιεχομένου

1η θεματική ενότητα: Η διατήρηση και διαχείριση

❖ Η ανάγκη προστασίας, ορθής χρήσης και διαχείρισης

Ανάδειξη της ανάγκης για προστασία του φυσικού πλούτου της περιοχής (με την επανάληψη επιλεγμένων στοιχείων που αφορούν στις αξίες της), επισήμανση της σπουδαιότητας ορθής χρήσης (μέσω της έμμεσης επανάληψης των κυριότερων προβλημάτων και πιέσεων), καθώς και θεμάτων που αναδεικνύουν τη σημασία της ορθής διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών (μέσω της παρουσίασης του ρόλου των Φορέων Διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών της χώρας).

❖ Ο Φορέας Διαχείρισης και το έργο του

Προβολή του ρόλου και της πολυδιάστατης δράσης του Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου για την προστασία, ορθή χρήση, διαχείριση, ανάδειξη και αειφόρο ανάπτυξη του Εθνικού Πάρκου, για την ενημέρωση, την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση του επισκέπτη.

❖ Ο «διάλογος» με τον επισκέπτη

Διαμόρφωση ειδικής επιφάνειας – εκθέματος σε άμεση συνάρτηση με τη συγκεκριμένη θεματική ενότητα, η οποία θα λειτουργεί ως χώρος «διαλόγου» του Φορέα Διαχείρισης με τους επισκέπτες του Κέντρου, παρέχοντας τη δυνατότητα ανάρτησης επιστημονικών νέων και ειδήσεων για τις κατά καιρούς δραστηριότητες του Φορέα Διαχείρισης, ενώ παράλληλα, στην ίδια επιφάνεια θα υπάρχει η δυνατότητα ανάρτησης των εντυπώσεων του κοινού από την επίσκεψη στον εκθεσιακό χώρο αλλά και στην ίδια την περιοχή, των αναγκών και των επισημάνσεων που θεωρούν σκόπιμες για τη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών, καθώς και δικών τους παρατηρήσεων στο πεδίο (π.χ. παρατήρηση ενός είδους).

2η θεματική ενότητα: Η περιήγηση

Η τελευταία ενότητα του εκθεσιακού χώρου της έκθεσης αναλαμβάνει να συγκεντρώσει και να προτείνει ενδιαφέρουσες διαδρομές περιήγησης και γνωριμίας με το περιβάλλον του Πάρκου. Για την απόδοση της θεματικής επιλέγεται η χρήση κατάλληλα επεξεργασμένου χάρτη, πάνω στον οποίο θα σημειώνονται οι κυριότερες διαδρομές που προτείνονται για μια ικανοποιητική και άνετη περιήγηση στην περιοχή. Επιπλέον, κρίνεται σκόπιμη και η αποτύπωση πάνω στον χάρτη των ζωνών προστασίας που έχουν καθορισθεί, καθώς κρίνεται ως χρήσιμη πληροφορία, συνδέεται άμεσα με τη διαχείριση της περιοχής που παρουσιάσθηκε στην αμέσως προηγούμενη ενότητα, ενώ παράλληλα, δίδει την ευκαιρία για να τεθούν οι «κανόνες συμπεριφοράς» του επισκέπτη, ως εφόδια για την περιήγησή του, αυτή τη φορά στο πραγματικό περιβάλλον του εθνικού πάρκου.

Σημειώνεται ότι για την επιλογή των προτεινόμενων διαδρομών περιήγησης στο Εθνικό Πάρκο απαιτούνται διεξοδική επιτόπια έρευνα και συστηματική συνεργασία με τον Φορέα Διαχείρισης, προκειμένου οι διαδρομές που θα επιλεγούν να εξυπηρετούν την ανάγκη άνετης, ικανοποιητικής και συνετής περιήγησης στην περιοχή, αποφεύγοντας τις πιέσεις σε ευαίσθητα οικοσυστήματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Το Κέντρο Πληροφόρησης, προκειμένου να απαντήσει στις σύγχρονες προκλήσεις και να καταστεί μια βιώσιμη υποδομή, καλείται να επιτελέσει ποικίλες λειτουργίες και να προσφέρει μια ευρεία ποικιλία υπηρεσιών:

- (α) στο κοινό του,
- (β) στην τοπική κοινωνία στην οποία εντάσσεται, αλλά και
- (γ) στον Φορέα Διαχείρισης που φέρει την ευθύνη οργάνωσης και λειτουργίας του.

Απαιτήση είναι να καταστεί φορέας ενημερωτικός, ψυχαγωγικός, εκπαιδευτικός και πάνω από όλα κοινωνικά χρήσιμος και αποδεκτός. Το έργο του δεν περιορίζεται στη δημιουργία εκθέσεων (μόνιμων ή και περιοδικών), οι οποίες βεβαίως αποτελούν τον πυρήνα του και τον βασικό δίαυλο επικοινωνίας με τους επισκέπτες του. Παράλληλα, έχει τη δυνατότητα να αξιοποιεί και άλλους τρόπους, όπως χώρο εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, βιβλιοθήκη με πρόσβαση στο κοινό κ.ά.

Για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις του κοινού του, θα πρέπει να συνθέσει τη φυσιογνωμία του ως:

- *Υποδομή προσανατολισμού, εκκίνησης και διάχυσης των επισκεπτών* στο Εθνικό Πάρκο, ώστε ο επισκέπτης να μπορεί να περιηγηθεί με ασφάλεια και να γνωρίσει τον φυσικό πλούτο της περιοχής.
- *Υποδομή ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης*, για να καταφέρει ο επισκέπτης να αξιολογήσει και να κατανοήσει την αξία των περιβαλλοντικών, πολιτισμικών και ιστορικών στοιχείων που έχει να αναδείξει η περιοχή, αλλά και να τα χειριστεί συνετά, κατανοώντας τις λεπτές ισορροπίες που διέπουν τη σχέση του με αυτά.
- *Υποδομή ερμηνείας* όλων των ιδιαίτερων συνθηκών που ευνόησαν τη δημιουργία ενός πολύπλευρου, πολυσήμαντου και σπουδαίου περιβάλλοντος.
- *Χώρος έκθεσης - εικονογράφησης του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της περιοχής*, με τη λειτουργία μόνιμης έκθεσης, με τη χρήση αναπαραστατικών και διαδραστικών μικροπεριβαλλόντων.
- *Κέντρο συνάντησης, ευαισθητοποίησης και δραστηριοποίησης* της τοπικής κοινωνίας σε θέματα περιβάλλοντος και ανάδειξης της πολύτιμης φυσικής κληρονομιάς, παράγοντες καθοριστικοί για τη χωροταξική ανάπτυξη και την ποιοτική τουριστική αξιοποίηση της περιοχής. Θα πρέπει να αποτελέσει τον συνδετικό κρίκο, τη βάση του κοινωνικού ιστού της ευρύτερης περιοχής, το σημείο αναφοράς όλων εκείνων των έργων και δραστηριοτήτων που έχουν σχέση με αυτή, να αγαπηθεί και να οικειοποιηθεί από την ευρύτερη τοπική κοινωνία.
- *Τόπος προαγωγής της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και της Εκπαίδευσης για την Αειφορία*, με την οργάνωση και διεξαγωγή εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων και προγραμμάτων εντός του κτηρίου, στον αύλειο χώρο και στην ίδια την προστατευόμενη περιοχή, με την ανάπτυξη συνεργασιών με την εκπαιδευτική κοινότητα, με την προώθηση της δια βίου μάθησης στους ενήλικες.
- *Χώρος έμπνευσης και ψυχαγωγίας για παιδιά και ενήλικες*, με την οργάνωση εικαστικών εκθέσεων, εργαστηρίων καλλιτεχνικής δημιουργίας και έκφρασης κ.λπ.
- *Χώρος προώθησης της αναψυχής και ανάδειξης της περιοχής*, με την οργάνωση ξεναγήσεων στην προστατευόμενη περιοχή, τη διεξαγωγή εκδηλώσεων, τον σχεδιασμό μονοπατιών και διαδρομών στη φύση, την παροχή ενημερωτικού υλικού και άλλων ειδών προβολής του Εθνικού Πάρκου κ.λπ.

Σήμερα, όπως προαναφέρθηκε το κτήριο του Κέντρου Πληροφόρησης λειτουργεί τόσο ως υποδομή ενημέρωσης, όσο και ως έδρα – γραφεία του Φορέα Διαχείρισης. Η διττή αυτή χρήση του και τα περιορισμένα τετραγωνικά μέτρα του χώρου, δημιουργούν προβλήματα ως προς τη σωστή επιτέλεση και των δύο βασικών λειτουργιών του (π.χ. έλλειψη χώρων για την εκπόνηση εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, ύπαρξη χώρου συνεδριάσεων εντός του εκθεσιακού χώρου, αποθήκευση αντικειμένων και υλικού του Φορέα Διαχείρισης επίσης εντός του εκθεσιακού χώρου, αδυναμία στέγασης του συνόλου του προσωπικού του Φορέα Διαχείρισης στους δύο χώρους γραφείων).

Ως εκ τούτου και μετά από εισήγηση στον Φορέα Διαχείρισης, η οποία έγινε αποδεκτή, το σύνολο του κτηρίου αφιερώνεται στη λειτουργία του ως Κέντρο Πληροφόρησης, φιλοξενώντας εκθεσιακό χώρο (τον υφιστάμενο), εκπαιδευτικό χώρο (το υφιστάμενο γραφείο γραμματείας και προσωπικού) και χώρο βιβλιοθήκης – γραφείο υπευθύνου λειτουργίας του Κέντρου (το υφιστάμενο γραφείο του Προϊσταμένου του Κέντρου Πληροφόρησης). Επίσης, καταργείται η υφιστάμενη είσοδος στο Κέντρο Πληροφόρησης και στον εκθεσιακό χώρο και υιοθετείται «νέα» είσοδος (περισσότερο εμφανής στον επισκέπτη), με την αξιοποίηση της πόρτας που βρίσκεται στην πρόσοψή του.

Αναλυτικά και δεδομένου του μεγάλου εύρους των νέων υπηρεσιών που καλείται να προσφέρει η υποδομή, διαμορφώνονται στο εσωτερικό του κτηρίου οι ακόλουθοι χώροι:

Εκθεσιακός Χώρος

Ο εκθεσιακός χώρος θα αποτελέσει τον πυρήνα του Κέντρου, τη βασική συνθετική ενότητα του κτηρίου, την οποία κατά κύριο λόγο θα επισκεφθεί το κοινό. Θα αναπτύσσεται στον υφιστάμενο εκθεσιακό χώρο αλλά και στη γειτονική αίθουσα εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Με τη χρήση ποικίλων μέσων (στατικών και διαδραστικών) σε λιτές σχεδιαστικές γραμμές διαμορφώνεται κέλυφος εντός του κτηρίου στο οποίο αναπτύσσονται οι εκθεσιακές θεματικές ζώνες, όπως αυτές περιγράφηκαν στο Κεφάλαιο 4. Προτείνεται, μελλοντικά να διερευνηθεί η δυνατότητα αξιοποίησης τμήματος του περιβάλλοντος χώρου, ως εκθεσιακού, με τη χρήση επιλεγμένων υπαίθριων εκθεμάτων. Ως παράδειγμα, θα μπορούσε να δημιουργηθεί υπαίθρια έκθεση σχετική με την αλιεία στις λιμνοθάλασσες του Εθνικού Πάρκου. Εκθέματα κατάλληλα σχεδιασμένα για εξωτερικούς χώρους, ανθεκτικά στις καιρικές συνθήκες της περιοχής, όπως βάρκες, εργαλεία και εξαρτήματα της αλιείας, στεγασμένα καθιστικά με αναρτημένο πληροφοριακό υλικό, υπαίθρια περιβαλλοντικά παιχνίδια και δραστηριότητες, μπορούν να συνθέσουν έναν γοητευτικό και ενδιαφέρον χώρο. Επιπρόσθετα, με τη δημιουργία ενός ημιυπαίθριου περιπτέρου, μπορεί να δημιουργηθεί κατάλληλος εκθεσιακός χώρος για περιοδικές εκθέσεις.

Είσοδος Κέντρου Πληροφόρησης – Υποδοχή επισκεπτών

Με την αξιοποίηση της υφιστάμενης πόρτας στην πρόσοψη του κτηρίου για τη διαμόρφωση της νέας εισόδου στο Κέντρο Πληροφόρησης, προκύπτει η ανάγκη οργάνωσης ενός χώρου εισόδου και υποδοχής των επισκεπτών. Οι χρήσεις αυτές χωροθετούνται πλησίον της νέας εισόδου και περιλαμβάνουν πάγκο εργασίας ενός ατόμου και υποδομή για την παροχή πληροφοριών και ενημερωτικού υλικού.

Αίθουσα Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων

Ως Αίθουσα Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων ορίζεται το υφιστάμενο γραφείο γραμματείας – προσωπικού του Φορέα Διαχείρισης, από όπου γίνεται σήμερα η είσοδος του επισκέπτη στον εκθεσιακό χώρο. Η αίθουσα θα αποτελέσει συνέχεια του εκθεσιακού χώρου και στοχεύει να γίνει ιδανικό ορμητήριο για τους μικρούς και μεγάλους επισκέπτες της υποδομής, φιλοξενώντας εκπαιδευτικές δραστηριότητες και λειτουργώντας ως ένα «εργαστήρι της φύσης». Χρήστες του χώρου θα είναι κυρίως τα παιδιά αλλά και ενήλικες που θέλουν μέσα από το «παιχνίδι» να ανακαλύψουν τα μυστικά του Εθνικού Πάρκου.

Ο εκθεσιακός χώρος, οργανωμένος σύμφωνα με σύγχρονες μουσειολογικές πρακτικές και μουσειοπαιδαγωγικές ανάγκες θα παρέχει τη δυνατότητα για την ανάπτυξη ποικίλων

ψυχαγωγαιδαγωγικών δραστηριοτήτων, οι οποίες θα κορυφώνονται στη συγκεκριμένη αίθουσα, αλλά εν δυνάμει και στον περιβάλλοντα χώρο της υποδομής.

Η Αίθουσα Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων, λόγω της φύσης των χρηστών της (κυρίως παιδιά), αλλά και της ιδιομορφίας της χρήσης της για εκπαιδευτικές δραστηριότητες (ζωγραφική, χαρτοκοπτική, δραματοποίηση, γλυπτική κ.λπ.) πρέπει να έχει ευέλικτη διάταξη. Επίσης, να δίδει τη δυνατότητα αποθήκευσης αντικειμένων και αναλώσιμων υλικών (μπογιές, μαρκαδόροι, χαρτιά, κόλλες γλασσέ κ.λπ.), ανάρτησης και έκθεσης υλικών (π.χ. ζωγραφιές παιδιών, μακέτες κ.λπ.), αλλά και να παρέχει τη δυνατότητα λειτουργίας μιας μικρής παιδικής βιβλιοθήκης και τοποθέτησης Η/Υ για να παίξουν κατάλληλα σχεδιασμένα περιβαλλοντικά παιχνίδια.

Στην αίθουσα μπορούν να φιλοξενηθούν επίσης υφιστάμενες δυσδιάστατες απεικονίσεις - ομοιώματα τα οποία αποτελούν τα σημερινά εκθέματα του Κέντρου Πληροφόρησης (π.χ. κουκουναριά, θαλάσσια χελώνα, ερωδιό).

Για τη βέλτιστη οργάνωση και λειτουργία της Αίθουσας Εκπαιδευτικών Δραστηριοτήτων μπορεί να αξιοποιηθεί και ο περιβάλλον χώρος, που με κατάλληλη διαμόρφωση μπορεί, αφενός να περιλαμβάνει στεγασμένο χώρο για την ολιγόλεπτη στάση, ξεκούραση και προφύλαξη των μαθητικών ομάδων από τον ήλιο και τη βροχή, αφετέρου να αποτελέσει προέκταση της αίθουσας με τον σχεδιασμό και τη φιλοξενία επιλεγμένων υπαίθριων παιχνιδιών (π.χ. μονοπάτια θησαυρού, υπαίθρια παζλ κ.ά.) τα οποία μέσω της παιγνιώδους μάθησης θα συμβάλλουν στην ευαισθητοποίηση των μαθητών.

Βιβλιοθήκη – Αναγνωστήριο – Χώρος Συναντήσεων

Το υφιστάμενο γραφείο του Προϊσταμένου του Φορέα Διαχείρισης, με κατάλληλη διαμόρφωση, μπορεί να λειτουργήσει ως βιβλιοθήκη – αναγνωστήριο, δηλαδή ως χώρος συγκέντρωσης όλης της σχετικής βιβλιογραφίας για το Εθνικό Πάρκο και εν γένει της σχετικής βιβλιογραφίας για τις προστατευόμενες περιοχές και τον φυσικό πλούτο τους, αλλά και ως χώρος εργασίας ειδικών επιστημόνων και ερευνητών που επισκέπτονται το Κέντρο Πληροφόρησης και το Εθνικό Πάρκο. Επίσης, μπορεί να αξιοποιηθεί και ως χώρος ολιγομελών συναντήσεων εργασίας και συσκέψεων.

Πωλητήριο

Σε κατάλληλα σχεδιασμένο χώρο και σε άμεση συνάφεια με την είσοδο στον εκθεσιακό χώρο και τον χώρο υποδοχής, προτείνεται η διευθέτηση ενός μικρού χώρου που θα λειτουργεί ως πωλητήριο με αναμνηστικά κ.ά. υλικά για τους επισκέπτες του Κέντρου.

Αύλειος χώρος

Στο πλαίσιο της νέας οργάνωσης της υποδομής και με σκοπό την ενίσχυση των υπηρεσιών που προσφέρει στους επισκέπτες της, προτείνεται η αξιοποίηση του αύλειου χώρου του Κέντρου, με τη διαμόρφωση κατάλληλων υποδομών, ώστε να λειτουργήσει ως προθάλαμος και ως προέκταση του εσωτερικού. Ενδεικτικά, στον περιβάλλοντα χώρο μπορούν να σχεδιασθούν τα ακόλουθα:

- Βοτανικός κήπος με είδη του δάσους.
- Κιόσκια με πάγκους και καθιστικά για τη στάση, ανάπαυση και προφύλαξη των επισκεπτών από τον ήλιο και τη βροχή.
- Υπαίθριος εκθεσιακός χώρος.
- Ημιστεγασμένο κιόσκι για τη φιλοξενία περιοδικών εκθέσεων οργανωμένων από τον Φορέα Διαχείρισης (π.χ. έκθεση ζωγραφικής με έργα παιδιών που επισκέπτονται το Κέντρο) αλλά και από τρίτους.
- Παιδική χαρά με περιβαλλοντικά παιχνίδια (π.χ. τσουλήθρα – μύτη αβοκέτας, τραμπάλα – τσακάλι, δένδρο αναρρίχησης κ.ά.).
- Χώρος εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων (π.χ. επιδαπέδια παζλ με περιβαλλοντικά θέματα, κατασκευές με τροφικές πυραμίδες κ.ά.).
- Χώρος για την υποδοχή και φιλοξενία τραυματισμένων ζώων.

Σημειώνεται επίσης, ότι ο περιβάλλον χώρος θα πρέπει να εξοπλισθεί με όλες τις απαραίτητες για τη βέλτιστη εξυπηρέτηση του κοινού σημάνσεις (π.χ. πινακίδα με το λογότυπο του Κέντρου, πινακίδα με το ωράριο λειτουργίας κ.λπ.).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΠΑΡΚΟ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ ΚΟΤΥΧΙΟΥ – ΣΤΡΟΦΥΛΙΑΣ

Το κείμενο αυτό συντάχθηκε από το ΜΓΦΙ-ΕΚΒΥ με την πολύτιμη συμβολή και επιμέλεια του Φορέα Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτύχιου - Στροφυλιάς

Γεωγραφική θέση

Η περιοχή εκτείνεται στις βορειοδυτικές ακτές της Πελοποννήσου. Αρχίζει από το ακρωτήριο του Άραξου, στο βόρειο τμήμα της Πελοποννήσου και συνεχίζεται νότια ως τη λιμνοθάλασσα Κοτύχι. Διοικητικά, η περιοχή υπάγεται στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας, στους Νομούς Αχαΐας και Ηλείας.

Έκταση

Η έκταση της προστατευόμενης περιοχής ανέρχεται σε 143.000 στρέμματα.

Περιγραφή

Στη Βορειοδυτική Πελοπόννησο έχει δημιουργηθεί ένα παράκτιο μωσαϊκό οικοσυστημάτων, όπου τα ρηχά νερά αποτελούν κυρίαρχο στοιχείο. Το μωσαϊκό αυτό αρχίζει από το ακρωτήριο του Άραξου με ασβεστολιθικούς λόφους και αμμώδεις παραλίες και συνεχίζεται νότια με μια σειρά υγροτόπων διαφόρων τύπων, με πευκοδάση και δάση φυλλοβόλων δρυών και με εκτενείς αμμώδεις ακτές. Περιλαμβάνει τις λιμνοθάλασσες Κοτύχι, Άραξος και Πρόκοπος, το έλος γλυκού νερού Λάμια και το περίφημο δάσος της Στροφυλιάς.

Η λιμνοθάλασσα του Άραξου, στο βόρειο τμήμα του ομώνυμου ακρωτηρίου, είναι μια μεσότροφη λιμνοθάλασσα με σχετικά υψηλή αλατότητα. Η λιμνοθάλασσα Άραξος ονομάζεται και λιμνοθάλασσα του Πάπα, επειδή, επί ενετοκρατίας, το Βατικανό προμηθευόταν από αυτή μεγάλες ποσότητες τσιπούρας.

Πάνω από το ακρωτήριο Άραξου, δεσπόζουν οι ασβεστολιθικοί λόφοι «Μαύρα Βουνά», οι νότιοι πρόποδες των οποίων βρέχονται από τη λιμνοθάλασσα Πρόκοπος και οι δυτικοί από το Ιόνιο Πέλαγος. Ο Πρόκοπος έχει υφάλμυρα ύδατα, η αλατότητα των οποίων γίνεται μεγαλύτερη κοντά στον δίαυλο επικοινωνίας της με τη θάλασσα. Τη λιμνοθάλασσα Πρόκοπος διαδέχεται νοτιότερα το έλος της Λάμιας, ένα έλος γλυκού νερού, το οποίο καλύπτεται σχεδόν ολόκληρο με ψαθί και αγριοκάλαμο. Σύμφωνα με τον τοπικό θρύλο, το έλος της Λάμιας ήταν η κατοικία του μυστηριώδους ξωτικού ή της νεράιδας που οι ντόπιοι αποκαλούσαν *λάμια*. Τη νύχτα ακούγονταν οι ηχηρές κραυγές της λάμιας, οι οποίες, όπως αργότερα διαπιστώθηκε προέρχονται από τον ήταυρο (*Botaurus stellaris*), ένα είδος ερωδιού που φωλιάζει στους καλαμώνες.

Ακόμη νοτιότερα, κοντά στη Μανωλάδα, οι φυσικές εκτάσεις διακόπονται από αγρούς και αμέσως μετά απλώνεται αυτή καθαυτή η λιμνοθάλασσα Κοτύχι. Η λιμνοθάλασσα Κοτύχι, μετά την αποξήρανση της λίμνης Αγουλινίτσας, παραμένει ο μεγαλύτερος ενιαίος υγρότοπος της Πελοποννήσου, με έκταση περίπου 7.500 στρέμματα. Διαχωρίζεται από τη θάλασσα με μια επιμήκη αμμονησίδα και επικοινωνεί με αυτήν από ένα άνοιγμα που υπάρχει περίπου στο μέσον της αμμονησίδας. Η λιμνοθάλασσα δέχεται

πολλά γλυκά νερά από τους χείμαρρους που εκβάλλουν σε αυτή και αποτελεί ένα από τα παραγωγικότερα φυσικά ιχθυοτροφεία της Ελλάδας.

Μεταξύ της λιμνοθάλασσας Πρόκοπος και της ακτής που απλώνεται στα δυτικά, υπάρχει μια φαρδιά λωρίδα αμμόδους εδάφους, όπου φύεται ένα μοναδικό δάσος, το ονομαστό δάσος της Στροφυλιάς με τις κουκουναριές (*Pinus pinea*), έκτασης περίπου 22.000 στρεμμάτων. Το δάσος της Στροφυλιάς εκτείνεται προς νότο περίπου τα 7 χιλιόμετρα, κατά μήκος της αμμουδερής παραλίας από τη θέση Καλογριά στους πρόποδες των Μαύρων Βουνών, σχεδόν έως το ακρωτήριο Κουνουπέλι. Η δασοσκέπαστη αυτή λωρίδα, μέσου πλάτους 1.250 μέτρων, συγκροτείται από σχεδόν παράλληλες ζώνες βλάστησης, οι οποίες περιλαμβάνουν χαλέπιο πεύκη (*Pinus halepensis*), διάφορα είδη θάμνων και κουκουναριές (*Pinus pinea*). Κατά τμήματα, διακόπτεται από πλημμυρισμένες εκτάσεις, δημιουργώντας, έτσι, τοπίο μοναδικής ομορφιάς.

Φυσικό περιβάλλον

Γεωλογία - Γεωμορφολογία

Η ανάπτυξη της μορφής του ανάγλυφου οφείλεται στη γεωλογική σύσταση και τεκτονική δομή της περιοχής, η οποία, με υψόμετρο που κυμαίνεται από 0 έως 300 περίπου, αποτελείται από εδαφικές εκτάσεις με πεδινή, λοφώδη και ημιορεινή μορφολογία. Η πεδινή μορφολογία με πολύ μικρές εδαφικές κλίσεις προς όλες τις κατευθύνσεις, αρχίζει από τις ακτές που βρέχονται από το Ιόνιο Πέλαγος, περιλαμβάνει όλους τους υδροτόπους και το δάσος της Στροφυλιάς και φθάνει σχεδόν έως τις δυτικές παρυφές των ορέων Μόβρη και Σκόλλι. Χαρακτηριστικό γνώρισμα της πεδινής περιοχής είναι και η ανάπτυξη θινών των οποίων το ύψος κυμαίνεται από 2 έως 10 μέτρα (τοπικά) και με πλάτος που φθάνει τα 500 μέτρα.

Από την ανωτέρω μορφολογική διαμόρφωση των ακτών εξαιρούνται οι ασβεστολιθικές λοφώδεις εξάρσεις Κουνουπελίου και Μαύρων Βουνών (ύψους 47 μέτρων και 248 μέτρων αντίστοιχα), όπου σχηματίζονται απόκρημνες, βραχώδεις ακτές. Το ημιορεινό τοπογραφικό ανάγλυφο εμφανίζεται κατά μήκος των ανατολικών ορίων της περιοχής και συγκεκριμένα στη δυτική πλευρά των βουνών Μόβρη και Σκόλλι, που αποτελούνται από φλυσχεοειδείς σχηματισμούς. Οι σχετικά ήπιες εδαφικές κλίσεις και η φυτοκάλυψη μεγάλων τμημάτων της περιοχής, σε συνδυασμό με τη γεωλογική της δομή, συντελούν στην απουσία έντονων φαινομένων διάβρωσης.

Εκτάσεις ιδιαίτερης οικολογικής σημασίας

Η προστατευόμενη περιοχή αποτελείται από ένα πλούσιο μωσαϊκό ενδιαιτημάτων μεγάλης οικολογικής αξίας και αισθητικής. Χαρακτηριστικοί οικότοποι της είναι οι υγρότοποι και οι περιβάλλοντες πλημμυρισμένες εκτάσεις, το δάσος κουκουναριάς, οι θίνες και οι ασβεστολιθικοί λόφοι. Η αλληλουχία και η αλληλεξάρτηση ασβεστολιθικών λόφων, υγροτόπων, δάσους και αμμολόφων δημιουργεί ένα οικοσύστημα μεγάλης βιοποικιλότητας και μοναδικής αισθητικής αξίας.

Υγρότοποι

Πολλά μικρά ποτάμια και χείμαρροι τροφοδοτούν την προστατευόμενη περιοχή με γλυκό νερό, το οποίο όμως, εξαιτίας των αμμολόφων δεν μπορεί να φτάσει στη θάλασσα. Με αυτόν τον τρόπο σχηματίζεται το εκτενές υγροτοπικό σύστημα από λιμνοθάλασσες και έλη. Η προστατευόμενη περιοχή, που υπάγεται στην περιοχή ευθύνης του Φορέα Διαχείρισης, χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη ποικίλων υγροτοπικών συστημάτων υψίστης σημασίας και με οικολογική συνέχεια μεταξύ τους. Συγκεκριμένα, οι λιμνοθάλασσες Κοτυχίου, Προκόπου, και Αράξου καθώς και το έλος Λάμια προστατεύονται από τη Σύμβαση Ραμσάρ, σύμφωνα με την οποία χαρακτηρίζονται ως υγρότοποι διεθνούς σημασίας και χρήζουν προστασίας. Τυπικά φυτικά είδη των

υγροτόπων είναι το αγριοκάλαμο (*Phragmites australis*), τα ψαθιά (*Typha latifolia* και *T. angustifolia*), οι φτελιές και ιτιές (*Salix* sp.) ενώ απαντώνται με μεγάλη συχνότητα το καλάμι (*Arundo donax*), η κύπερη (*Cyperus longus*) και τα βούρλα (*Juncus maritimus*).

❖ Λιμνοθάλασσα Άραξου

Στα όρια της προστατευόμενης περιοχής, στο βορειοδυτικό ακρωτήριο της Πελοποννήσου βρίσκεται η λιμνοθάλασσα του Αράξου. Έχει έκταση 4.500 στρέμματα και μέσο βάθος 0,5-2,5 μέτρα. Διαχωρίζεται από τον Πατραϊκό κόλπο με μια επιμήκη αμμονησίδα και με εκτενείς θινικούς σχηματισμούς από το Ιόνιο Πέλαγος. Το νερό εδώ είναι υφάλμυρο και σχέση με τους υπόλοιπους υγροτόπους, παρουσιάζει υψηλή αλατότητα. Μόνιμοι κάτοικοι του Αράξου είναι οι γλάροι και οι ερωδιοί.

❖ Λιμνοθάλασσα Κοτυχίου

Η λιμνοθάλασσα του Κοτυχίου είναι η μεγαλύτερη λιμνοθάλασσα της Πελοποννήσου με έκταση περίπου 7.500 στρέμματα και μέσο βάθος 0.40 - 1.0 μέτρα. Βρίσκεται βόρεια της περιοχής των Λεχαινών και βρέχεται στα δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος. Πρόκειται για τυπική μεσογειακή λιμνοθάλασσα που χωρίζεται από τη θάλασσα με στενή αμμολωρίδα μήκους 5 χλμ. Αποτελεί σημαντικό τόπο για τη διαχείριση, μετανάστευση και αναπαραγωγή υδροβίων πουλιών, πολλά από τα οποία βρίσκονται σε μικρούς αριθμούς σε άλλες περιοχές της χώρας. Εκτός από την ορνιθοπανίδα, το Κοτύχι είναι σημαντικός τόπος μετανάστευσης και διαβίωσης των ιχθύων μέχρι την περίοδο έναρξης της αναπαραγωγικής διαδικασίας όπου και μεταναστεύουν στη θάλασσα. Για αυτόν τον λόγο αποτελεί φυσικό ιχθυοτροφείο και αξιοποιείται με παραδοσιακές μεθόδους ιχθυοσύλληψης, τα λεγόμενα διβάρια.

❖ Λιμνοθάλασσα Προκόπου, Έλος Λάμια και περιβάλλουσες πλημμυρικές εκτάσεις

Η λιμνοθάλασσα του Προκόπου οριοθετείται βόρεια από τα Μαύρα Βουνά και νότια από το έλος Λάμια. Έχει έκταση 1,500 στρέμματα και μέσο βάθος από 0,5 - 1,5 μέτρα. Χαρακτηρίζεται από εναλλαγές στο βάθος με λεκάνες-λίμνες ανά διάφορα σημεία. Όπως και στο Κοτύχι, έτσι και στον Πρόκοπο ασκείται ιχθυοκαλλιέργεια εκτατικής μορφής και ιχθυοσυλλήψεις παραδοσιακής μορφής. Ανάμεσα στους φτερωτούς θαμώνες του Προκόπου συγκαταλέγονται φαλαρίδες, πάπιες, ερωδιοί, νανοβουτηχτάρια και καλαμοκανάδες.

Λίγο πιο κάτω από τον Πρόκοπο συναντά κανείς το έλος της Λάμιας, ένα ρηχό έλος εκτεταμένης όμως επιφάνειας. Μόνο ένας δρόμος χωρίζει τη Λάμια από τον Πρόκοπο και όταν υπάρχουν βροχοπτώσεις, τα δύο συστήματα επικοινωνούν. Το έλος πήρε το όνομα της από ένα θρύλο που ήθελε το έλος να είναι τόπος κατοικίας ενός ξωτικού, της *λάμιας*, το οποίο με τις δυνατές του φωνές στοίχειωνε τους καλαμώνες τα βράδια. Στην πραγματικότητα, αποδείχθηκε πως οι ηχηρές αυτές κραυγές ανήκαν στο ήταυρο (*Botaurus stellaris*), έναν ερωδιό που φώλιαζε εκεί σε μεγάλους αριθμούς. Επίσης στη Λάμια φωλιάζουν αρκετά ζευγάρια πορφυροτσικνιάδες (*Ardea purpurea*).

Το αλίπεδο Μετοχίου - Λάμιας είναι ένα ενδιαίτημα μοναδικό στην Πελοπόννησο. Πρόκειται για ένα εποχικά κατακλυζόμενο πεδίο που περικλείει τη λιμνοθάλασσα Πρόκοπος νότια-νοτιοδυτικά. Κατά τη χειμερινή περίοδο και την εαρινή μετανάστευση, όπου υπό κανονικές συνθήκες τα εδάφη είναι πλημμυρισμένα, η περιοχή αυτή αποτελεί μια από τις σημαντικότερες θέσεις τροφοληψίας και ανάπαυσης για τα διαχειμάζοντα και μεταναστευτικά παρυδάτια. Από τον Απρίλιο και κυρίως το Μάιο και με την υποχώρηση των υδάτων δημιουργείται το αλίπεδο του Μετοχίου που εξαιτίας της φύσης του, της έκτασής του και της γειτνίασης με το υγροτοπικό σύστημα του Προκόπου αποτελεί μία από τις σημαντικότερες θέσεις φωλιάσματος στην προστατευόμενη περιοχή για το νεροχελιδόνο (*Glareola pratincola*). Λίγα ζευγάρια νανογλάρονου (*Sterna albifrons*) φωλιάζουν επίσης, εκμεταλλευόμενα κυρίως την ασφάλεια που παρέχει η μεγαλύτερη αποικία των νεροχελιδονών. Στις άκρες του ενδιαιτήματος δηλαδή

σε επαφή με τον καλαμιώνα, εγκαθίστανται επίσης μερικές φωλιές καλαμοκανά (*Himantopus himantopus*), αν και τα περισσότερα ζευγάρια προτιμούν να φωλιάζουν στο εσωτερικό του Προκόπου πάνω σε επιπλέουσες νησίδες. Στο αλίπεδο Μετοχίου - Λάμιας μπορεί κανείς να συναντήσει ανάλογα με την εποχή χουλιάροπαπιες (*Anas clypeata*), βαρβάρες (*Tadorna tadorna*), κύκνους (*Cygnus olor*), χουλιανομύτες (*Platalea leukorodia*), χαλκόκοτες (*Plegadis falcinellus*), φοινικόπτερα (*Phoenicopterus roseus*), ερωδιούς και σφυριχτές, καλημάνες (*Vanellus vanellus*), βροχοπούλια (*Pluvialis apricaria*) κ.ά.

Υγρά λιβάδια

Γύρω από τις λιμνοθάλασσες και τα έλη απλώνονται ανοιχτές εκτάσεις από λιβάδια ποικίλου μεγέθους που πλημμυρίζουν εποχικά. Τους θερμούς μήνες τα λιβάδια είναι στεγνά και αποτελούν ενδιαίτημα φωλιάσματος για σπάνια είδη πουλιών όπως νεροχελιδόνα και νανογλάρωνα. Το χειμώνα όμως, τα περισσότερα λιβάδια πλημμυρίζουν είτε σε όλη τους την έκταση είτε σε τμήματα της, για αυτό και θεωρούνται αναπόσπαστο κομμάτι των υγροτόπων. Η βλάστηση ποικίλει ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του εδάφους όπως η περιεκτικότητα σε αλάτι, το καθεστώς βόσκησης και προηγούμενες καλλιέργειες. Όπου υπάρχουν υψηλές συγκεντρώσεις αλάτων επικρατούν αλόφιλα είδη όπως η αρμυρίθρα (*Salicornia* sp.), που σχηματίζει εντυπωσιακό χαλί βαθυκόκκινης βλάστησης τους φθινοπωρινούς μήνες.

Μαύρα Βουνά

Τα Μαύρα Βουνά βρίσκονται στο βόρειο τμήμα της προστατευόμενης περιοχής, ανάμεσα στις λιμνοθάλασσες Αράξου και Προκόπου. Το όνομα τους το πήραν εξαιτίας της χαρακτηριστικής μαύρης όψης της βλάστησης όταν τα παρατηρεί κανείς από μακριά. Έχουν ύψος που φτάνει τα 240 μέτρα και αποτελούνται από συμπαγή ασβεστολιθικά πετρώματα με εμφανίσεις μητρικού πετρώματος.

Το μεγαλύτερο μέρος του όγκου καλύπτεται από αραιά δάση ήμερης βελανιδιάς (*Quercus macrolepis*), από χαμηλή βλάστηση αείφυλλων πλατύφυλλων και από φρύγανα. Πάνω στους ασβεστολιθικούς βράχους και τα φρύγανα φιλοξενούνται τα ενδημικά της Ελλάδος είδη χλωρίδας όπως η *Centaurea niederi* που συναντάται μόνο εδώ και στα στενά της Κλεισούρας στο Μεσολόγγι. Χαρακτηριστικοί θάμνοι που συναντώνται στα Μαύρα Βουνά είναι ο σχίνος, το θαμνοκυπάρισσο, η αγριελιά, η κουτσουπιά, η γκορτσιά ενώ από τα φρύγανα απαντάται συχνά η ασφάκα. Η έντονη βόσκηση και οι περιοδικές καλοκαιρινές πυρκαγιές κρατούν την κυρίαρχη βλάστηση θαμνώδη και χαμηλή, αυξάνοντας έτσι το ποσοστό των φρυγάνων.

Οι ασβεστολιθικοί όγκοι των Μαύρων Βουνών είναι οι κύριοι τροφοδότες του δάσους σε γλυκό νερό ενώ αποτελούν καταφύγιο για μικρά θηλαστικά και είδη ερπετών, καθώς και θέσεις φωλιάσματος για αρπακτικά πουλιά.

Το δάσος της Στροφυλιάς

Στο βορειοδυτικό τμήμα της προστατευόμενης περιοχής βρίσκεται το περίφημο δάσος της Στροφυλιάς που είναι το πιο εκτεταμένο δάσος κουκουναριάς (*Pinus pinea*) σε όλη την Ελλάδα και ένα από τα μεγαλύτερα στην Ευρώπη.

Το δάσος Στροφυλιάς, συνολικής έκτασης 22.000 στρεμμάτων και καλύπτει μία παραλιακή δασική λωρίδα μέσου πλάτους περίπου 1.250 μέτρων με μικρά ή μεγάλα διάκενα και ξέφωτα. Στα ανατολικά και νότια όριά του, καθώς και κατά θέσεις, υπάρχουν λιμνάζοντα νερά και φυσικά ή τεχνητά κανάλια, που συντελούν στο σχηματισμό μιας αλληλουχίας υγρών (με γλυκά και υφάλμυρα νερά) και χερσαίων βιοτόπων. Η αλληλουχία αυτή δημιουργεί ένα οικοσύστημα μεγάλης βιοποικιλότητας.

Το δάσος της Στροφυλιάς απαρτίζεται από τρία κυρίαρχα είδη δέντρων, την κουκουναριά (*Pinus pinea*), τη χαλέπιο πεύκη (*Pinus halepensis*) και την ήμερη βελανιδιά (*Quercus macrolepis*). Από τα είδη αυτά, η χαλέπιο πεύκη (*Pinus halepensis*) καταλαμβάνει τη μεγαλύτερη έκταση και εμφανίζεται αμιγής κυρίως κατά μήκος της αμμώδους παραλίας και των θινών, ενώ στα εσωτερικά τμήματα του δάσους

σχηματίζονται μεικτές συστάδες με κυρίαρχο είδος την κουκουναριά. Η κουκουναριά καταλαμβάνει μικρότερη έκταση και εμφανίζεται αμιγής στο ανατολικό τμήμα του δάσους. Τέλος, στο ανατολικό τμήμα του δάσους, εμφανίζεται σε πολύ μικρή έκταση η ήμερη βελανιδιά σχηματίζοντας κυρίως αμιγής ή σε μείξη συστάδες με την κουκουναριά.

Η κουκουναριά, γνωστή από τον εδώδιμο καρπό της, είναι ένα ευαίσθητο είδος με περιορισμένη μεσογειακή εξάπλωση. Προτιμά τα αμμώδη ή αμμοαργιλώδη εδάφη και για αυτό τη συναντά κανείς σε πεδινές εκτάσεις κοντά στη θάλασσα. Στη Στροφυλιά, το μεγαλύτερο μέρος των κουκουναριών βρίσκεται προστατευμένο πίσω από τις συστάδες χαλεπίου πεύκης που φυτρώνουν ως τη θάλασσα. Με αυτόν τον τρόπο, προστατεύονται από τους ισχυρούς ανέμους και το θαλασσινό νερό. Η πλειονότητα των κουκουναριών που απαντούν στο δάσος έχουν ηλικία 100 - 200 ετών. Τα τελευταία χρόνια, η κουκουναριά αντιμετωπίζει προβλήματα φυσικής αναγέννησης και για αυτόν τον λόγο η αναπαραγωγή της υποβοηθείται με τη φύτευση νεαρών δενδρυλλίων.

Άλλα είδη που απαντούν σε μικρότερους πληθυσμούς είναι η γκορτσιά (*Pyrus amygdaliformis*), η τσικουδιά (*Pistacia terebinthus*) το θαμνόκεδρο (*Juniperus phoenicea*), το πουρνάρι (*Quercus coccifera*) ο φράξος (*Fraxinus angustifolius*) και η φτελιά (*Ulmus minor*). Στο δάσος δεν εμφανίζεται συνεχής θαμνώδης υπόροφος. Μόνο σε θέσεις όπου διασπάται η κομοστέγη αναπτύσσεται, ανάλογα των κάθε φορά ειδικών συνθηκών, θαμνώδης υπόροφος από είδη που συνθέτουν μακία βλάστηση ή φρύγανα.

Στο δάσος της Στροφυλιάς βρίσκουν καταφύγιο χερσαίες χελώνες, αλεπούδες, νυφίτσες, δενδροποντικοί και πολλά πουλιά όπως ο κούκος, ο νανόμπουφος, οι φυλλόσκοποι κ.ά. Ακόμη, το ζωντανό και νεκρό ξύλο των δένδρων αποτελεί ένα μικροενδιαιτήμα για ποικιλία εντόμων και μανιταριών που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ανακύκλωση της ύλης του δάσους.

Ιδιαίτερη орνιθολογική αξία προσδίδει στο δάσος η γειτνίασή του με τους υγρότοπους Πρόκοπος και Λάμια, καθώς λειτουργεί ως ορμητήριο ή τόπος ανάπαυσης για είδη πουλιών που τρέφονται εκεί.

Αμμόλοφοι – Θίνες

Βγαίνοντας από το μεικτό δάσος χαλεπίου πεύκης και κουκουναριάς και οδεύοντας προς την παράκτια ζώνη, συναντά κανείς το σπάνιο και απειλούμενο βιότοπο των θινών. Οι θίνες σχηματίζονται από θαλάσσια άμμο μετακινούμενη με τη βοήθεια των δυτικών ανέμων και των κυμάτων του Ιονίου Πελάγους. Η διαδικασία αυτή είναι που τις προσδίδει τη χαρακτηριστική κυματοειδή τους μορφή με κατεύθυνση από βορρά προς νότο. Καταλαμβάνουν έκταση 2.000 στρεμμάτων, μπορούν να φθάσουν ύψος έως 10 μέτρα και πλάτος από 20 - 500 μέτρα.

Οι θίνες είναι ένας τύπος παράκτιου οικοτόπου, που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο για ολόκληρο το οικοσύστημα του δάσους και των υγροτόπων. Αποτελούν φυσικό φίλτρο και φυσικό αντιπλημμυρικό φράγμα για το αλμυρό νερό, απορροφούν την ενέργεια των κυμάτων, αποτρέποντας με αυτό τον τρόπο τη διάβρωση της παράκτιας ζώνης και προσφέρουν προστασία στην άγρια πανίδα και αυτοφυή χλωρίδα. Τα φυτά που ευδοκιμούν στις αμμουδερές παραλίες, όπως ο κρίνος της θάλασσας (*Pancratium maritimum*), η αμμοφίλα (*Ammophila arenaria*), η γαλακτίτης (*Galactites tomentosa*), είναι προσαρμοσμένα έτσι ώστε να μπορούν να αντιμετωπίσουν το αφιλόξενο αυτό περιβάλλον που χαρακτηρίζεται από δυνατούς ανέμους, υψηλή περιεκτικότητα σε αλάτι και άμμος.

Στις αμμώδεις παραλίες πλήθος ειδών φωλιάζουν, γεννούν και αναζητούν την τροφή τους, από τα παρυδάτια πουλιά που τσιμπολογούν ασπόνδυλα μέχρι την απειλούμενη θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta* που εναποθέτει τα αυγά της μέσα στην άμμο τους καλοκαιρινούς μήνες.

Η παράκτια περιοχή είναι σημαντική και για την ορνιθοπανίδα της περιοχής. Ο θαλασσοσφυριχτής (*Charadrius alexandrinus*) που αποτελεί είδος χαρακτηρισμού του Εθνικού Πάρκου, ο ακτίτης (*Actitis hypoleucos*) και πολλοί γλάροι όπως ο καστανοκέφαλος (*Larus ridibundus*) και ο ασημόγλαρος (*Larus michahellis*), είναι

μερικά από τα είδη πουλιών που ξεκουράζονται, φωλιάζουν ή βρίσκουν τροφή στους αμμόλοφους.

Θαλάσσιο περιβάλλον

Στο Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς περιλαμβάνεται και ένα τμήμα θαλάσσιου οικοσυστήματος. Από τους τύπους οικοτόπων που συναντώνται εδώ ο πιο σημαντικός, ο οποίος αποτελεί και οικοτόπο προτεραιότητας σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, είναι αυτός της ποσειδωνίας (*Posidonia oceanica*).

Η ποσειδωνία είναι ένα ενδημικό μεσογειακό θαλάσσιο φυτό, το οποίο σχηματίζει εκτεταμένα λιβάδια. Δεν είναι φύκος, αλλά ανώτερο φυτό που ανθοφορεί (Αγγειόσπερμο). Έτσι, η σπουδαιότητά της στο παράκτιο οικοσύστημα της Μεσογείου είναι αντίστοιχη με αυτή των δασών στη στεριά. Αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους οικοτόπους της θάλασσας, καθώς μέσα στα λιβάδια της βρίσκουν τροφή και καταφύγιο πάρα πολλά είδη. Επίσης, προστατεύει τις ακτές από τη διάβρωση.

Βλάστηση - Χλωρίδα

Το δάσος της Στροφυλιάς συγκροτείται από σχεδόν παράλληλες ζώνες βλάστησης. Προς τη θάλασσα υπάρχουν άτομα χαλεπίου πεύκης (*Pinus halepensis*) και θαμνοκυπάρισσα (*Juniperus phoenicea*) σε θαμνοειδή, νάνα μορφή, εξαιτίας των δυνατών θαλάσσιων ανέμων. Ακολουθεί πυκνό δάσος χαλεπίου πεύκης, και στη συνέχεια αρχίζουν να ξεπροβάλλουν οι κουκουναριές (*Pinus pinea*). Σε κάποιες περιοχές η ζώνωση συνεχίζεται με δάση ήμερων βελανιδιών (*Quercus ithaburensis* ssp. *macrolepis*), για να καταλήξει, τελικά, στα βούρλα (*Juncus* sp.) και στα νεροκάλαμα (*Phragmites* sp.) των υγροτόπων.

Οι λιμνοθάλασσες της περιοχής έχουν περιορισμένη επικοινωνία με τη θάλασσα και η έκτασή τους μεταβάλλεται ανάλογα με τις εποχές και το ύψος των βροχοπτώσεων. Τις λιμνοθάλασσες κυκλώνουν εκτεταμένοι καλαμώνες και έλη.

Λίγα μόλις μέτρα από αυτές, απλώνεται η αμμώδης παραλία, η οποία, άλλοτε απέχει λίγα μέτρα από το δάσος και άλλοτε είναι αρκετά πλατιά, επιτρέποντας τον σχηματισμό θινών. Την άμμο συγκρατούν με τις ρίζες τους φυτά προσαρμοσμένα να ζουν σε αυτές τις αντίξοες συνθήκες, όπως ο κρίνος της θάλασσας (*Pancratium maritimum*), η γαλατσίδα (*Euphorbia* sp.) και η αρενάρια (*Arenaria* sp.).

Η χλωρίδα του Εθνικού Πάρκου Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς περιλαμβάνει τουλάχιστον 435 είδη πτεριδοφύτων και σπερματοφύτων. Η κενταύρια του Nieder (*Centaurea niederi*) της οικογένειας Compositae είναι ένα σπάνιο είδος της Ελλάδας που αναπτύσσεται σε ασβεστολιθικά βράχια. Χαρακτηρίζεται ως στενότοπο ενδημικό είδος, γιατί φύεται μόνο στα Μαύρα Βουνά στο Νομό Αχαΐας εντός του Εθνικού Πάρκου και στο Φαράγγι της Κλεισούρας του Νομού Αιτωλοακαρνανίας, στην περιοχή πλησίον του οικισμού Φράξος, ενώ λίγα διασκορπισμένα άτομα βρίσκονται σε λίγες ακόμη θέσεις του ίδιου Νομού. Είναι είδος που προστατεύεται και περιλαμβάνεται στο Παράρτημα II της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» ως είδος προτεραιότητας, αλλά και στο Παράρτημα I της Σύμβασης της Βέρνης «για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης». Προστατεύεται επίσης από την εθνική νομοθεσία με το Π.Δ. 67/81 (ΦΕΚ 23/τ.Α'/30-01-1981) «Περί προστασίας της αυτοφυούς Χλωρίδος και Άγριας Πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και Ελέγχου της Ερεύνης επ' αυτών», όπως διορθώθηκε με το ΦΕΚ 43/τ.Α'/18-02-1981 και τροποποιήθηκε με το Π.Δ. 256/1987 (ΦΕΚ 114/τ.Α'/07-07-1987). Στο *Βιβλίο Ερυθρών Δεδομένων των Σπάνιων και Απειλούμενων Φυτών της Ελλάδας*, αναφέρεται ως τρωτό. Οι πληθυσμοί του απειλούνται από τη μετατροπή των βραχωδών οικοσυστημάτων, όπου φύεται, σε νταμάρια. Παρομοίως, η *Petrorraghia graminea* είναι ελληνικό ενδημικό φυτό που συναντάται στους ασβεστολιθικούς βράχους των Μαύρων Βουνών, ανάμεσα στις συστάδες που σχηματίζουν τα φρύγανα. Ένα άλλο φυτικό είδος, το κολχικό *Colchicum*

parlatoris, είναι καθαρά ενδημικό είδος της Πελοποννήσου που αναπτύσσεται στην περιοχή της Καλόγριας.

Εκτός όμως από τα σπάνια και προστατευόμενα αυτά είδη, συναντά κανείς και μια ποικιλία από πολύχρωμα και εντυπωσιακά αγριολούλουδα. Την άνοιξη τα ξέφωτα του δάσους γεμίζουν από πολύχρωμα και εντυπωσιακά αγριολούλουδα. 16 είδη ορχιδέων (*Ophrys* spp., *Orchis* spp., *Serapias* spp., *Anacamptis* spp.) έχουν αναγνωρισθεί, μεταξύ των οποίων και το είδος *Spiranthes spiralis*, το οποίο ανθίζει το φθινόπωρο. Ρομουλέες (*Romulea bulbocodium*, *Romulea linairesii*), και ανεμώνες (*Anemone ranonina*) στολίζουν επίσης το έδαφος καθώς και κρόκοι, ανεμώνες, ασφόδελοι, ίριδες, κ.ά.

Πανίδα

Ασβοί (*Meles meles*), αλεπούδες (*Vulpes vulpes*), κουνάβια (*Martes martes*), νυφίτσες (*Mustela nivalis*), τρωκτικά, μυγαλές (*Crocidura* sp.) και σκαντζόχοιροι (*Erinaceus concolor*), τριγυρνούν στο δάσος τα βράδια, ενώ πλήθος από πουλιά, ερπετά, αμφίβια και έντομα βρίσκουν καταφύγιο και τροφή στην περιοχή. Λιβελούδες και πεταλούδες γεμίζουν χρώματα τα έλη, που τα ζεστά βράδια αντηχούν εκκωφαντικά από τα κοάσματα των βατράχων.

Τις καλοκαιρινές νύχτες, θαλάσσιες χελώνες *Caretta caretta* βγαίνουν στην αμμουδιά για να γεννήσουν τα αβγά τους. Κορυδαλλοί (*Galerida cristata*), χαραδριοί (*Charadrius alexandrinus*) και γιδοβύζια (*Caprimulgus europaeus*) φωλιάζουν την άνοιξη στις θίνες, ενώ διάφορα ερπετά, όπως ο βόας της ερήμου (*Eryx jaculus*) και η κρασπεδοχελώνα (*Testudo marginata*), αφήνουν τα ίχνη τους πάνω στην άμμο.

Στα Μαύρα Βουνά, κρύβονται τα τελευταία τσακάλια (*Canis aureus*) της περιοχής, ενώ αφθονούν οι λαγοί (*Lepus capensis*). Στους γκρεμούς που στρέφονται νότια προς τον Πρόκοπο, φωλιάζουν, πετρίτες (*Falco peregrinus*), κουκουβάγιες (*Athene noctua*), βραχοκιρκίνεζα (*Falco tinnunculus*) και βραχοτσοπανάκοι (*Sitta neumayer*), αλλά και το ζευγάρι μπουφών που κατοικεί στην περιοχή (*Bubo bubo*). Ο μπούφος είναι το μεγαλύτερο νυκτόβιο αρπακτικό πουλί στον κόσμο, με άνοιγμα φτερών που φτάνει σχεδόν τα 2 μέτρα.

Η πανίδα του υγροτόπου είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα, με θελκτικότερο στοιχείο τα υδρόβια και τα παρυδάτια πουλιά. Στη λιμνοθάλασσα Κοτύχι βρίσκουν καταφύγιο και τροφή 11 είδη παπιών, ανάμεσα στις οποίες η πρασινοκέφαλη πάπια (*Anas platyrhynchos*), η ψαλίδα (*Anas acuta*), η χουλιαρόπαπια (*Anas clypeata*), το σφυριχτάρι (*Anas penelope*), η σαρσέλα (*Anas querquedula*), το γκισάρι (*Aythya ferina*) και η σπάνια βαλτόπαπια (*Aythya nyroca*) που τον χειμώνα ξεπερνούν τα 5.000 άτομα. Κορμοράνοι (*Phalacrocorax carbo*), φαλαρίδες (*Fulica atra*), γλάροι (*Larus* sp.), γλαρόνια (*Sterna* sp.), αλκυόνες (*Alcedo atthis*), δίνουν ζωή στους υγροτόπους καθόλη τη διάρκεια του έτους. Στις ρηχές όχθες, σπάνια παρυδάτια πουλιά όπως οι μαχητές (*Phylomachus pugnax*) και οι λασπότρυγγες (*Tringa glareola*) σταθμεύουν κατά τη διάρκεια της μετανάστευσης, ενώ νεροχελίδονα (*Glareola pratincola*), χαραδριοί (*Charadrius alexandrinus*), νανογλάρονα (*Sterna albifrons*) και καλαμοκανάδες (*Himantopus himantopus*), φωλιάζουν στην περιοχή.

Στην περιοχή εμφανίζονται μεγάλοι αριθμοί ατόμων και των εννέα ειδών ερωδιών που απαντώνται στην Ευρώπη. Οι λευκοτσικνιάδες (*Egretta garzetta*) και ο σταχτοτσικνιάς (*Ardea cinerea*) συναντώνται καθόλη τη διάρκεια του έτους. Ο γελαδάρης (*Bubulcus ibis*), ο κρυποτσικνιάς (*Ardeola ralloides*). Ο ήταυρος (*Botaurus stellaris*), ο μικροτσικνιάς (*Ixobrychus minutus*), ο νυχτοκόρακας (*Nycticorax nycticorax*) και ο πορφυροτσικνιάς (*Ardea purpurea*) μεταναστεύουν στην περιοχή την άνοιξη.

Στους καλαμώνες και τα έλη, πλήθος οργανισμών βρίσκει καταφύγιο και τροφή στην πυκνή βλάστησή τους. Εδώ φωλιάζει ο μικροτσικνιάς (*Ixobrychus minutus*), σε μια μεγάλη αποικία με περισσότερα από 200 ζευγάρια, το νανοβουτηχτάρι (*Tachybaptus ruficollis*) και η νερόκοτα (*Gallinula chloropus*). Καλά κρυμμένα στα έλη φωλιάζουν και ελάχιστα ζευγάρια της παγκοσμίως απειλούμενης βαλτόπαπιας (*Aythya nyroca*).

Από τα μικροπούλια, συναντά κανείς τον σπάνιο μουστακαλή (*Panurus biarmicus*) και την τσιχλοποταμίδα (*Acrocephalus arundinaceus*). Κίρκοι (*Circus* sp.) περιπολούν τον χειμώνα και την άνοιξη πάνω από τους καλαμώνες, ενώ όλα τα είδη των ερωδιών τρέφονται και ξεκουράζονται ανάμεσα στην υψηλή βλάστηση.

Αναλυτικότερα:

Ορνιθοπανίδα

Το Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς είναι διεθνώς σημαντικό για τα πουλιά, που είναι από τα πολυτιμότερα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος και αποτελούν δείκτες της υγείας των οικοσυστημάτων, της κατάστασης των επιμέρους τύπων οικοτόπων στους οποίους είναι προσαρμοσμένα, αλλά και της ποιότητας ζωής. Χαρακτηριστικό της προστατευόμενης περιοχής είναι η πλούσια σε αριθμό και ποικιλότητα ορνιθοπανίδα της.

Από τα 442 είδη πουλιών που υπάρχουν στην Ελλάδα τα 261 έχουν παρατηρηθεί στην περιοχή (ποσοστό 59% περίπου). Από αυτά τα 79 αποτελούν είδη προτεραιότητας για την Ευρωπαϊκή Ένωση, σύμφωνα με το Παράρτημα I της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ (η πρώην Οδηγία 79/409/ΕΟΚ), ενώ 40 είδη εντάσσονται σε μια από τις κατηγορίες κινδύνου του Κόκκινου Βιβλίου των Απειλούμενων Σπονδυλόζων για την Ελλάδα.

Η σημασία της περιοχής για αρκετά αναπαραγόμενα είδη είναι επίσης ιδιαίτερα σημαντική. Από τα είδη που φωλιάζουν τα 23 περιλαμβάνονται στο Παράρτημα I της Οδηγίας 2009/147/ΕΚ, μεταξύ αυτών και παγκοσμίως απειλούμενα είδη όπως η βαλτόπαπια *Aythya nyroca* και το κίρκινέζι *Falco naumanni*.

Για το λόγο αυτό δύο περιοχές του Εθνικού Πάρκου, οι οικότοποι Λιμνοθάλασσα Κοτυχίου – Αλυκές Λεχαινών και οι Υγρότοποι Καλόγριας, Έλους Λάμιας, Δάσους Στροφυλιάς έχουν χαρακτηριστεί ως Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) για Πουλιά σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2009/147/ΕΟΚ και ανήκουν στο Ευρωπαϊκό δίκτυο Προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000.

Η μεγάλη ποικιλία οικοτόπων σε συνδυασμό με άλλους βιοτικούς και αβιοτικούς παράγοντες (κλίμα, έδαφος κ.λπ.) αποτελούν την κύρια αιτία για την ύπαρξη μεγάλης ποικιλίας ειδών ορνιθοπανίδας. Η ποικιλία αυτή γίνεται ακόμα πιο εμφανής ανάμεσα στις εποχές του έτους, καθώς με εξαίρεση τους μόνιμους κατοίκους που διαβιούν στην περιοχή, υπάρχουν και αυτοί που την επισκέπτονται, κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους προς βορειότερες (εαρινή μετανάστευση) ή νοτιότερες (φθινοπωρινή μετανάστευση) περιοχές, αλλά και αυτοί που ταξιδεύουν στην περιοχή προκειμένου να φωλιάσουν ή να περάσουν το χειμώνα τους (διαχείμαση). Το Κοτύχι ειδικά, είναι σημαντικός τόπος ξεκούρασης για πολλά αποδημητικά πουλιά, όπως ερωδιοί, χαλκόκοτες, χελιδόνια, τσαλαπετεινοί, γεράκια, τρυγόνια, γλαρόνια κ.ά.

Η εαρινή μετανάστευση ξεκινά μέσα στο Φεβρουάριο για είδη όπως ο μαχητής (*Philomachus pugnax*), η χαλκόκοτα (*Plegadis falcinellus*), η σαρσέλα (*Anas querquedula*) και η λιμόζα (*Limosa limosa*) και συνεχίζεται έως τον Μάιο ή και τις αρχές Ιουνίου. Είναι μαζικότερη και πιο εντυπωσιακή από τη φθινοπωρινή και πολλά είδη περνούν σε μεγάλους αριθμούς, όπως ο καλαμοκανάς (*Himantopus himantopus*), η νανοσκαλίδρα (*Calidris minuta*), η δρεπανοσκαλίδρα (*Calidris ferruginea*), ο θαλασσοσφυριχτής (*Charadrius alexandrinus*), η σαρσέλα (*Anas querquedula*) και διάφοροι τρύγγες, όπως ο βαλτότρυγγας (*Tringa stagnatilis*) ο λασπότρυγγας (*Tringa glareola*) και ο πρασινοσκέλης (*Tringa nebularia*).

Τα σημαντικότερα είδη που μεταναστεύουν στην περιοχή για να φωλιάσουν, αναδεικνύοντας την αξία της, είναι ο μικροτσικνιάς (*Ixobrychus minutus*), ο πορφυροτσικνιάς (*Ardea purpurea*), η σαρσέλα (*Anas querquedula*), ο φιδαστός (*Circaetus gallicus*), το κίρκινέζι (*Falco naumanni*), ο καλαμοκανάς (*Himantopus*

himantopus), το νεροχελίδονο (*Glareola pratincola*), το νανογλάρονο (*Sterna albifrons*), το γιδοβύζι (*Caprimulgus europaeus*), η μικρογαλιάνδρα (*Calandrella brachydactyla*), η αλκυόνη (*Alcedo atthis*), το ψευταηδόνι (*Cettia cetti*), ο μελισσοφάγος (*Merops apiaster*), και η τσιχλοποταμίδα (*Acrocephalus arundinaceus*) κ.ά. Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι το έτος 2010 ένα ζευγάρι λευκών πελαργών (*Ciconia ciconia*) έφτιαξε τη φωλιά του στο χωριό Μετόχι, γεγονός που προκάλεσε έντονο ενδιαφέρον, καθώς είναι η πρώτη φορά μετά από δεκαετίες που το συγκεκριμένο είδος φώλιασε στην Πελοπόννησο.

Ως εποχή διαχείμασης στην περιοχή, καθορίζεται η περίοδος από το Νοέμβριο έως και το Φεβρουάριο. Κατά την περίοδο αυτή αρκετά είδη πουλιών μεταναστεύουν από τη βόρεια Ευρώπη προς τη Μεσόγειο για ευκολότερη εξεύρεση τροφής. Στα υδρόβια είδη η έναρξη της μετανάστευσης ποικίλλει ανάλογα με το είδος, ενώ το μέγεθος των μετακινούμενων πληθυσμών εξαρτάται από τη δριμύτητα του χειμώνα στη βόρεια Ευρώπη. Μεταξύ των ειδών που διαχειμάζουν στην περιοχή συγκαταλέγονται η βαρβάρα (*Tadorna tadorna*), η ψαλίδα (*Anas acuta*), η χουλιάροπαπια (*Anas clypeata*), το σφυριχτάρι (*Anas penelope*), το κιρκίρι (*Anas crecca*), το γκισάρι (*Aythya ferina*), το ευρωπαϊκό βροχοπούλι (*Pluvialis apricaria*), η καλημάννα (*Vanellus vanellus*) κ.ά. Επίσης, κατά την εποχή διαχείμασης αυξάνεται σημαντικά ο αριθμός ειδών που διαβιούν όλο το χρόνο στην περιοχή όπως είναι το νανοβουτηχτάρι (*Tachybaptus ruficollis*), ο αργυροτσικινιάς (*Ardea alba*), ο σταχτοτσικινιάς (*Ardea cinerea*), η πρασινοκέφαλη πάπια (*Anas platyrhynchos*), η βαλτόπαπια (*Aythya nyroca*), ο καλαμόκιρκος (*Circus aeruginosus*), η νερόκοτα (*Gallinula chloropus*), η φαλαρίδα (*Fulica atra*) κ.ά.

Αρπακτικά πουλιά, που αναπαράγονται σε αυτά τα μέρη είναι η κουκουβάγια (*Athene noctua*), ο γκιώνης (*Otus scops*), ο καλαμόκιρκος (*Circus aeruginosus*), το βραχοκιρκίνεζο (*Falco tinnunculus*) και το δενδογέρακο (*Falco subbuteo*).

Σύνοψη της Ορνιθολογικής Σημασίας του Εθνικού Πάρκου

Το Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου-Στροφυλιάς:

- Βρίσκεται πάνω στο νοητό δυτικό διάδρομο μετανάστευσης που ακολουθεί τη δυτική ακτογραμμή της Ελλάδας από την Αλβανία μέχρι τη χερσόνησο της Μεθώνης (Μεσσηνία) και η οποία συνεχίζεται για τα μεταναστευτικά πουλιά, είτε με απευθείας διάχυση της Μεσογείου είτε συνεχιζόμενη προς Κύθηρα, Αντικύθηρα, Κρήτη. Με εξαίρεση τον «προωθημένο σταθμό» της λιμνοθάλασσας Γιάλοβας, στην Πύλο, το Κοτύχι είναι η τελευταία και αντίστροφα η πρώτη μιας σειράς σημαντικών υγροτόπων διεθνούς σημασίας κατά μήκος των δυτικών ακτών της βαλκανικής από τη Δαλματία μέχρι τη Νότια Πελοπόννησο (Neretva, Hutovo Blato, Skadar, Drini, Καλαμάς, Αμβρακικός, Μεσολόγγι).
- Η μεγάλη ετερογένεια υγροτοπικών και στεριανών οικοσυστημάτων που παρουσιάζει, δημιουργεί ένα μοναδικό συνδυασμό στην Ελλάδα, ικανό να φιλοξενήσει μεγάλη ποικιλία ειδών πουλιών με διαφορετικές απαιτήσεις (υδρόβια, δασόβια, μεταναστευτικά).
- Οι συνθήκες διαχείμασης για τα πουλιά είναι ευνοϊκές λόγω του ήπιου χειμώνα.
- Το υγροτοπικό σύμπλεγμα από τη λιμνοθάλασσα του Αράξου μέχρι το Κοτύχι, αποτελεί φυσική συνέχεια προς το νότο του πολύ σημαντικού υγροτοπικού συμπλέγματος των υγροτόπων Μεσολογγίου, Αιτωλικού, Δέλτα Αχελώου.
- Αποτελεί τόπο φιλοξενίας και των εννέα ειδών ερωδιών σε μεγάλους αριθμούς, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, εκ των οποίων τα επτά αποτελούν είδη προτεραιότητας.
- Είναι από τις κορυφαία σημεία της Ελλάδας για την αναζήτηση μεταναστευτικών παρυδάτιων πουλιών, ιδιαίτερα την άνοιξη και το φθινόπωρο.
- Είναι Εθνικής σημασίας για το φώλιασμα του μικροτσικινιά (*Ixobrychus minutes*), ο οποίος παρατηρείται στο εκτενές σύστημα καλαμιώνων της περιοχής και του πορφυροτσικινιά (*Ardea purpurea*), η συμπεριφορά του οποίου καθιστά δύσκολη την παρατήρησή του.
- Είναι σημαντική για το φώλιασμα της σπάνιας βαλτόπαπιας (*Aythya nyroca*), που είναι ένα από τα εννέα παγκοσμίως απειλούμενα είδη και από τις σημαντικότερες της επικράτειας για την αναπαραγωγή του καλαμοκανά (*Himantopus*

- himantopus*), με το χαρακτηριστικό και θορυβώδες κάλεσμά του, του νεροχελίδονου (*Glareola pratincola*), που φωλιάσει στις ανοιχτές περιοχές κοντά στο υδροτοπικό σύστημα και του πολύ μικρού ναογλάρονου (*Sterna albifrons*).
- Αποτελεί τόπο παρατήρησης ενός πληθυσμού από κερκινέζια (*Falco naumanni*) στην πόλη των Λεχαινών, όπου φωλιάζουν στις στέγες των σπιτιών και σε τρύπες των τοίχων. Το κερκινέζι είναι ένα από τα εννέα παγκοσμίως απειλούμενα είδη.
 - Είναι από τις καλύτερες στην Ελλάδα για τον καλαμόκιρκο (*Circus aeruginosus*), το χειμώνα.
 - Η περιοχή είναι διεθνώς σημαντική για την εαρινή μετανάστευση της χαλκόκοτας (*Plegadis falcinellus*), του καλαμοκανά (*Himantopus himantopus*) καθώς και μεγάλου αριθμού φοινικόπτερων (*Phoenicopterus roseus*)
 - Αργυροπελεκάνοι (*Pelecanus crispus*) εμφανίζονται τα τελευταία τρία χρόνια στην λιμνοθάλασσα Κοτύχι και πελαργοί (*Ciconia ciconia*) φώλιασαν ξανά στο χωριό Μετόχι μετά από 150 χρόνια!
 - Σπάνια πουλιά όπως ο κισσόκουκος (*Clamator grandarius*) συναντώνται επίσης στην περιοχή.
 - Τόπος παρατήρησης ασυνήθιστων για την Ευρώπη πτηνών όπως το σταυλοχελίδονο (*Hirundo rustica*) και η κιτρινοσουσουράδα (*Motacilla flava*), η οποία το χειμώνα μεταμορφώνει με τις κίτρινες αποχρώσεις της το τοπίο στο Κοτύχι.
 - Θέση προσέλευσης σπανίων ειδών όπως ο αμμοδρόμος (*Cursorius cursor*), ο γελαδάρης (*Bubulcus ibis*) και ο βουνοσφυριχτής (*Charadrius morinellus*).

Θηλαστικά

Από τα 115 είδη θηλαστικών που απαντούν στην Ελλάδα τα 23 τα συναντάμε και στο Εθνικό Πάρκο: 5 εντομοφάγα, 7 χειρόπτερα, 1 λαγόμορφο, 2 τρωκτικά και 8 σαρκοφάγα. 8 από αυτά αποτελούν είδη Κοινοτικού ενδιαφέροντος του Παραρτήματος II σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας». Ο ρινόλοφος του Mehely (*Rhinolophus mehelyi*), το τσακάλι (*Canis aureus*) και η βίδρα (*Lutra lutra*) συγκαταλέγονται στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων για την Ελλάδα.

Τα θηλαστικά παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές ως προς τη συμπεριφορά και τον τρόπο διαβίωσης και ως εκ τούτου συναντώνται σε ποικιλία ενδιαιτημάτων. Το τρωτό για την Ελλάδα ρινοδέλφιο (*Tursiops truncatus*), κολυμπά στα νερά του Ιονίου Πελάγους, ενώ η βίδρα κρύβεται σε κανάλια και υδάτινες συγκεντρώσεις του δάσους, προτιμώντας όμως τους αμμόλοφους για τα γεύματά της, που αποτελούνται συνήθως από ψάρια και άλλα υδρόβια ζώα, όπως καβούρια. Ο πληθυσμός του απειλούμενου τσακαλιού βρίσκεται σε μια μικρή περιοχή των Μαύρων Βουνών, ενώ οι νυχτερίδες απαντώνται κυρίως στο ακρωτήριο Κουνουπέλι. Τα Μαύρα Βουνά και το δάσος προσφέρουν καταφύγιο και τροφή στην αλεπού (*Vulpes vulpes*), τη νυφίτσα (*Mustela nivalis*), το πετροκούναβο (*Martes foina*), τον ασβό (*Meles meles*) κ.ά. Υπάρχουν επίσης σκατζόχοιροι (*Erinaceus concolor*), λαγοί (*Lepus capensis*), νυφίτσες, καθώς και είδη μικρών θηλαστικών όπως μυγαλές και νυχτερίδες.

Ερπετά

Τα ερπετά είναι μια αρκετά διαφοροποιημένη ομάδα οργανισμών, που βρίσκονται σχετικά ψηλά στην τροφική αλυσίδα, καταλαμβάνουν πολλούς διαφορετικούς οικολογικούς θώκους και σχηματίζουν πολύπλοκες βιοκοινότητες. Για τον λόγο αυτό χρησιμοποιούνται ως δείκτες της υγείας των οικοσυστημάτων.

Από τα 64 είδη ερπετών που απαντούν στην Ελλάδα τα 24 τα συναντάμε και στο Εθνικό Πάρκο: 5 χελώνες, 7 σαύρες και 12 φίδια. Επτά από αυτά, δηλαδή όλες οι χελώνες και 2 φίδια, αποτελούν είδη Κοινοτικού ενδιαφέροντος του Παραρτήματος II, σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας». Μάλιστα η θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta* αποτελεί είδος προτεραιότητας για την Οδηγία και περιλαμβάνεται ως απειλούμενο είδος στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων.

Ακόμη, όλα τα είδη των χελωνών καθώς και τα φίδια *Elaphe situla* και *Elaphe quatorlineata* περιλαμβάνονται στο Παράρτημα ΙΙ της Οδηγίας 92/43 ως είδη Κοινοτικού ενδιαφέροντος. Σημαντική είναι η παρουσία ενδημικών ειδών της Πελοποννήσου και της νοτιοδυτικής Ελλάδας όπως η τοιχοσαύρα *Algyroides moreoticus* και η άποδη σαύρα *Anguis cephalonicus*.

Η μεσογειακή χελώνα (*Euroestudo hermanni*) είναι πιο κοινή στις δασικές περιοχές και φθάνει τις μεγαλύτερες πυκνότητες στο δάσος βαλανιδιάς, ενώ ο πληθυσμός της κρασπεδοχελώνας (*Testudo marginata*) εμφανίζει τη μεγαλύτερη πυκνότητα στην περιοχή των αμμόλοφων, σε συνδυασμό με τη θαμνώδη ζώνη που εμφανίζεται στις παρυφές του δάσους. Μεγάλη πυκνότητα εμφανίζει και στα Μαύρα Βουνά, όπου χρησιμοποιεί κυρίως φρυγανικούς βιοτόπους μαζί με θάμνους που προσφέρουν καταφύγιο. Οι νεροχελώνες προτιμούν τις υδάτινες μάζες κυρίως μέσα στο δάσος.

Αμφίβια

Από τα 22 είδη αμφιβίων που περιλαμβάνονται στην πανίδα του Ελλαδικού χώρου τα 8 τα συναντάμε και στο Εθνικό Πάρκο: 7 είδη βατράχων και φρύνων και 1 είδος τρίτωνια. Τέσσερα από αυτά αποτελούν είδη Κοινοτικού ενδιαφέροντος του Παραρτήματος ΙV, σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας», ενώ ο βάτραχος της Ηπείρου *Pelophylax epeiroticus* (*Rana epeirotica*) είναι είδος ενδημικό της Ελλάδας, δηλαδή απαντά μόνο στον Ελλαδικό χώρο.

Τα αμφίβια αποτελούν σημαντικούς δείκτες της υγείας των οικοσυστημάτων, καθώς είναι ευαίσθητα σε ρύπους και μεταβολές του περιβάλλοντος. Τόσο στο στάδιο των προνυμφών όσο και ως ενήλικα άτομα αποτελούν τροφή για άλλες ομάδες οργανισμών όπως πτηνά, θηλαστικά και ερπετά.

Οι εδαφόβιοι και κυρίως νυχτόβιοι φρύνοι συναντώνται σε ποικιλία ενδιαιτημάτων, ενώ ο δένδροβάτραχος (*Hyla arborea*) προτιμά τη θαμνώδη βλάστηση του δάσους, κοντά σε υγρές περιοχές με πυκνή βλάστηση. Από τα πιο σπάνια στην περιοχή είναι ο πηλοβάτης (*Pelobates syriacus*) και ο τελματοτρίτωνας (*Triturus vulgaris*).

Ιχθυοπανίδα

Στις λιμνοθάλασσες της προστατευόμενης περιοχής υπάρχει ποικιλία ειδών ψαριών, πολλά από τα οποία είναι σημαντικά για την εμπορική αλιεία, όπως κέφαλοι, τσιπούρες, λαβράκια, χέλια.

Στις λιμνοθάλασσες Πρόκοπος και Κοτύχι απαντάται το είδος *Valencia letourneuxi*, ο κοινός ζουρνάς, είναι ενδημικό της Δυτικής Ελλάδας και Νότιας Αλβανίας. Στους βιότοπους στους οποίους απαντάται ζει μαζί με το είδος *Aphanius fasciatus*, με το οποίο βρίσκεται σε τροφικό ανταγωνισμό. Περιλαμβάνονται στο Παράρτημα ΙΙ της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ «για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας», αλλά και στο Παράρτημα ΙΙ της Σύμβασης της Βέρνης «για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης». Στο Κόκκινο Βιβλίο των Απειλούμενων Σπονδυλόζων το είδος *Valencia letourneuxi* αναφέρεται ως κρισίμως κινδυνεύον.

Ανθρωπογενές περιβάλλον

Πολιτισμός

Τα πρώτα ίχνη ανθρώπινης παρουσίας στην περιοχή ανάγονται στην Παλαιολιθική και Νεολιθική Εποχή, όταν τα Μαύρα Βουνά, ίσως και το Κουνουπέλι, έμοιαζαν περισσότερο με νησάκια, αφού περιβάλλονταν, τουλάχιστον κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, από νερά.

Αιώνες αργότερα, στους μυκηναϊκούς χρόνους, εγκαθίσταται στην περιοχή ένας ηγεμόνας με μεγάλη δύναμη και χτίζει τείχος για να περιβάλει την κατοικία του. Το τείχος (που έφραζε το μοναδικό πέρασμα ανάμεσα στις λίμνες με τα βραχώδη υψώματα) μοιάζει στη δομή του με τα κυκλώπεια τείχη των Μυκηνών και της Τίρυνθας.

Γύρω στο 1.000 π.Χ., οι εγκαταστάσεις πυρπολήθηκαν και η θέση εγκαταλείφθηκε προσωρινά. Αργότερα, οι άνθρωποι θα πλάσουν μύθους, ότι, τάχα, το τείχος το έχτισε ο Ηρακλής στον αγώνα του κατά των Ηλείων του βασιλιά Αυγεία.

Στον 3ο αιώνα π.Χ., κυρίαρχες πόλεις περιοχής είναι η Δύμη που ανήκει στην Αχαϊκή Συμπολιτεία και η Ήλιδα που συμμαχεί με την Αιτωλική Συμπολιτεία. Η Δύμη επαναχρησιμοποιεί το μυκηναϊκό τείχος, το οποίο και παίρνει την ονομασία «Τείχος Δυμαίων». Οι εμφύλιες συγκρούσεις θα προσφέρουν την Ελλάδα στους Ρωμαίους και η περιοχή θα ερημώσει.

Αργότερα, έως τον 17ο αιώνα, Βυζαντινοί, Φράγκοι, Βενετοί και Τούρκοι θα κυριαρχήσουν στην περιοχή.

Σήμερα, η παρουσία του ανθρώπου στην ευρύτερη περιοχή του υγροτόπου είναι έντονη. Η εκτεταμένη παραλία, καθώς και η ιδιαίτερη ομορφιά του τοπίου, αποτελούν πόλο έλξης και συμβάλλουν στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, η οποία σε αρκετές περιπτώσεις ασκείται άναρχα και χωρίς σχεδιασμό.

Αξιοθέατα

Τείχος Δυμαίων

Βόρεια της λίμνης Πρόκοπος βρίσκεται ο αρχαιολογικός χώρος του Τείχους Δυμαίων. Κτίστηκε γύρω στα 1250 π.Χ. σε μια φυσικά οχυρή θέση των Μαύρων Βουνών που δεσπόζει στην περιοχή. Η μυθολογία αναφέρει ότι το έκτισε ο Ηρακλής στον αγώνα του κατά του Αιγεία, βασιλέα των Ηλείων. Τελευταία πολεμικά γεγονότα συνέβησαν σ' αυτό κατά την γερμανική κατοχή οπότε και χρησιμοποιήθηκε από τους Γερμανούς για την εγκατάσταση αντιαεροπορικών όπλων.

Κουνουπέλι

Στο ακρωτήριο Κουνουπέλι, στο ΒΑ τμήμα του βράχου βρίσκονται τα ερείπια ενός μικρού κάστρου της εποχής της Φραγκοκρατίας. Στην κορυφή του λόφου και κάτω από το παρατηρητήριο βρίσκονται οι εγκαταστάσεις ενός παλιού παράκτιου πυροβολείου. Κάτω από το λόφο, στην περιοχή Λουτρών Υρμίνης, βρίσκονται εγκαταλειμμένα τα παλιά ιαματικά λουτρά, με τα νερά της πηγής να βγαίνουν από μια σπηλιά στη βάση του βράχου.

Παλαιοπαναγιά Μανωλάδος

Στην είσοδο της Παλιάς Μανωλάδας βρίσκεται Βυζαντινή εκκλησία που χρονολογείται από τον 12ο αιώνα.

Δομημένο περιβάλλον

Στην περιφερειακή ζώνη του Εθνικού Πάρκου εντοπίζονται 18 οικισμοί συνολικού πληθυσμού περίπου 9.000 κατοίκων.

Οικονομικές δραστηριότητες

Η λιμνοθάλασσα του Αράξου παράγει αξιόλογες ποσότητες τσιπούρας (*Sparus aurata*) και η λιμνοθάλασσα Πρόκοπος αποτελεί πλούσιο ενδιαίτημα για κέφαλους (*Mugil cephalus*) και χέλια (*Anguilla anguilla*), που αλιεύονται άφθονα στα νερά του. Η Λάμια, ρηχή και καλυμμένη σχεδόν ολόκληρη με καλαμώνες, γίνεται, με τις βροχές, σπουδαίος χελότοπος, αλλά, εξαιτίας του καλαμών, δεν προσφέρεται για την αλιεύσή τους και για αυτό τα χέλια πιάνονται στο πέρασμά τους προς τη θάλασσα. Τέλος, η λιμνοθάλασσα Κοτύχι, είναι ένα από τα παραγωγικότερα φυσικά ιχθυοτροφεία της Ελλάδας. Στις λιμνοθάλασσες η αλιευτική εκμετάλλευση γίνεται με τον καθιερωμένο παραδοσιακό τρόπο (εκτατική καλλιέργεια) και βασίζεται στις εποχικές μεταναστεύσεις των ψαριών από τη θάλασσα στη λιμνοθάλασσα και αντίστροφα.

Η εκμετάλλευση των ιχθυοτροφείων γίνεται από αλιευτικούς συνεταιρισμούς χωρίς, ωστόσο, να λείπουν ιδιώτες και ελεύθεροι αλιείς που ψαρεύουν περιστασιακά, αν και αυτό απαγορεύεται. Στους διαύλους επικοινωνίας με τη θάλασσα υπάρχουν ιχθυοσυλληπτικές εγκαταστάσεις, τα λεγόμενα διβάρια.

Η περιοχή διακρίνεται επίσης για τον αγροτικό χαρακτήρα της και μάλιστα με έντονα τα στοιχεία της ευημερίας και της τάσης συνεχούς ανάπτυξης. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, η γεωργία απασχολεί το 63% του πληθυσμού της περιοχής, με κύρια προϊόντα τις πατάτες, το καλαμπόκι, τις φράουλες και τα κηπευτικά.

Η κτηνοτροφία ελευθέρας βοσκής, αποτελεί συμπληρωματικό κλάδο απασχόλησης των γεωργών και αφορά κυρίως βοοειδή για παραγωγή γάλακτος και σε μικρότερους αριθμούς αιγοπρόβατα.

Στις νοτιοανατολικές υπώρειες των Μαύρων Βουνών λειτουργεί θεσμοθετημένη λατομική ζώνη εξόρυξης αδρανών υλικών, σε έκταση 1.350 στρεμμάτων. Λειτουργούν 3 εκμεταλλεύσεις από ιδιωτικές εταιρείες, σε ιδιόκτητες εκτάσεις 500 περίπου στρεμμάτων (εντός και εκτός λατομικής ζώνης), η δε παραγωγή αδρανών υλικών ανέρχεται σε 1,5 εκατομμύρια τόνους ετησίως.

Ο τουρισμός αποτελεί εξελισσόμενο τομέα απασχόλησης στην ευρύτερη περιοχή. Αναπτύσσεται κυρίως στις βόρειες παραλίες της προστατευόμενης περιοχής (Καλόγρια) και στα επίνεια των αστικών κέντρων στη Βάρδα (Κουνουπέλι) και στα Λεχαινά (Κοτύχι). Οργανωμένες τουριστικές μονάδες λειτουργούν στην Καλόγρια και στον Μπρινιά, αν και παρατηρείται έντονη ανάπτυξη των εποχικών εκμεταλλεύσεων στις παραλίες της περιοχής, λόγω της αυξημένης χρήσης των για ημερήσια αναψυχή κατά τους θερινούς μήνες.

Περιβαλλοντικά προβλήματα – Πιέσεις

Η προστατευόμενη περιοχή αντιμετωπίζει έντονα προβλήματα υποβάθμισης των φυσικών της γνωρισμάτων, εξαιτίας ανθρωπογενών δραστηριοτήτων που ασκούνται ανεξέλεγκτα, όπως η ανεξέλεγκτη τουριστική ανάπτυξη και η κίνηση οχημάτων, η ρίψη απορριμμάτων, το παράνομο κυνήγι και η βόσκηση.

Η ανεξέλεγκτη απόθεση απορριμμάτων υποβαθμίζει αισθητικά το τοπίο, δημιουργεί εστίες ρύπανσης και αποτελεί συνεχή κίνδυνο για την εκδήλωση πυρκαγιάς. Στις παρυφές των δρόμων που οδηγούν στις πιο πολυσύχναστες παραλίες και θέσεις αναψυχής, η συγκέντρωση των απορριμμάτων είναι τεράστια. Επιπλέον, στα όρια των υγροτόπων, ιδιαίτερα στους καλαμώνες του έλους Λάμια, αλλά και μέσα στο δάσος, παρατηρούνται εστίες ρύπανσης από εκχώματα και άχρηστα αντικείμενα μεγάλου όγκου, ακόμη και αυθαίρετες χωματερές με οικιακά απορρίμματα. Παράλληλα, καθώς το ομαλό έδαφος επιτρέπει την κίνηση οχημάτων σχεδόν παντού, εστίες ρύπανσης εντοπίζονται ακόμη και σε απομακρυσμένα σημεία του δάσους.

Η χωρίς κανέναν περιορισμό και έλεγχο κίνηση παντός είδους τροχοφόρων και επισκεπτών στο δάσος και σε όλο το μήκος της προστατευόμενης παραλιακής ζώνης, έχει αρνητικές επιπτώσεις στη βλάστηση της περιοχής, στη συνέχεια του δασικού οικοσυστήματος, αλλά και στους αμμόλοφους οι οποίοι δρουν προστατευτικά για το δάσος. Επίσης, υποβοηθά την άναρχη ανάπτυξη τουριστικών δραστηριοτήτων στην παραλιακή ζώνη, σε βάρος της διατήρησης των σπουδαίων γνωρισμάτων της περιοχής.

Απόρροια της απουσίας αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου και φύλαξης είναι το παράνομο κυνήγι που παρατηρείται κυρίως στις λιμνοθάλασσες Πρόκοπος και Κοτύχι και μάλιστα με πλωτά μέσα, μέθοδος που απαγορεύεται σε κάθε περίπτωση. Επισημαίνεται, επίσης, ότι στις περιοχές αυτές το κυνήγι απαγορεύεται καθόλη τη διάρκεια του έτους και για όλα τα είδη. Οι υγρότοποι αποτελούν μεταναστευτικό σταθμό για μεγάλο αριθμό ειδών πουλιών, καθώς και σπουδαίο ενδιαίτημα αναπαραγωγής για απειλούμενα είδη. Το παράνομο και εντατικό κυνήγι απειλεί τα είδη που χρησιμοποιούν τις λιμνοθάλασσες,

είτε για να τραφούν, είτε για να φωλιάσουν, και έχει ως αποτέλεσμα τη σταδιακή μείωση του αριθμού των ειδών και των πληθυσμών που παρατηρούνται στην περιοχή.

Πρόβλημα αντιμετωπίζει και το δάσος της κουκουναριάς καθώς η φυσική αναγέννησή του είναι προβληματική και τα περισσότερα δένδρα γηρασμένα. Ως εκ τούτου, υπάρχει ανάγκη για την άμεση λήψη μέτρων για τη διατήρησή του.

Καθεστώς προστασίας

Οι λιμνοθάλασσες Κοτύχι και Πρόκοπος, καθώς και το έλος Λάμια προστατεύονται από τη Σύμβαση Ραμσάρ (1971) σύμφωνα με την οποία χαρακτηρίζονται ως υγρότοποι διεθνούς σημασίας και χρήζουν προστασίας (Νομοθετικό Διάταγμα 191/1974). Τα όρια της περιοχής Ραμσάρ περιλαμβάνουν επίσης και το Δάσος της Στροφυλιάς.

Από το 1998 περίπου στην περιοχή εντός των ορίων χωρικής αρμοδιότητας του ΦΔ εντοπίζονται 5 περιοχές του δικτύου «Φύση 2000» που χωρίζονται σε Ζώνες Ειδικής Προστασίας (σύμφωνα με την Οδηγία 2009/147/ ΕΟΚ που αντικατέστησε την 79/409/ΕΟΚ) και Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ ΕΟΚ).

Πιο αναλυτικά περιλαμβάνονται:

- 2 Ζώνες Ειδικής Προστασίας για Πουλιά: GR2330009 (Λ/θ Κοτύχι – Αλυκές Λεχαινών) και GR2320019 (Υγρότοποι Καλόγριας, Έλος Λάμιας, Δάσος Στροφυλιάς)
- 3 Ειδικές Ζώνες Διατήρησης: GR2320001 (Λ/θ Καλόγρια, Δάσος Στροφυλιάς, Έλος Λάμιας), GR2330006 (Λ/θ Κοτύχι) και GR2330007 (Παράκτια Ζώνη Κυλλήνη – Τούμπι)

Το 2002 ιδρύθηκε μόνιμο Καταφύγιο Άγριας Ζωής στις περιοχές Βιοτόπου Δάσους Στροφυλιάς, Λίμνης Προκόπου – Λάμιας, σε έκταση εμβαδού 12.500 στρ. (Υπ' αριθ. 3734 απόφαση, ΦΕΚ Β' 39/18-01-2002).

Με τον Ν. 3044/2002 (ΦΕΚ Α' 197/27-08-2002) ιδρύεται ο Φορέας Διαχείρισης Υγροτόπων Κοτυχίου Στροφυλιάς με σκοπό τη διοίκηση και διαχείριση της αντίστοιχης προστατευόμενης περιοχής τα όρια της οποίας καθορίζονται με τους χάρτες που επισυνάπτονται στο ΦΕΚ. Οι αρμοδιότητες των ΦΔ Προστατευόμενων Περιοχών έχουν ήδη καθοριστεί με τον Ν. 2742/1999 (ΦΕΚ Α' 207/07-10-1999).

Το 2009 σύμφωνα με την υπ' αριθ. 12365 ΚΥΑ (ΦΕΚ Δ' 159/29-04-2009) χαρακτηρίζονται οι χερσαίες, υδάτινες και θαλάσσιες περιοχές της λιμνοθάλασσας Κοτυχίου, του δάσους Στροφυλιάς και της ευρύτερης περιοχής τους (Ν. Αχαΐας Ν. Ηλείας) ως «Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου – Στροφυλιάς», με όρια και ζώνες προστασίας που περιγράφονται στην ίδια ΚΥΑ.

Κουκουναριά

Επιστημονικό όνομα: *Pinus pinea*

Περιγραφή

Η κουκουναριά είναι ένα μεσογειακό είδος πεύκου, με σχετικά κοντό κορμό και πλούσια σφαιρική κόμη, η οποία σε μεγάλη ηλικία μετατρέπεται σε ομπρελοειδή. Το ύψος της μπορεί να ξεπεράσει τα 25 μέτρα και να φθάσει έως και τα 35 μέτρα. Ο κορμός της είναι σκληρός, με βαθιές ρωγμές και χρώμα καστανό προς πορτοκαλί, που σκουραίνει προς τα ελάσματα. Έχει βλαστούς μετρίου μεγέθους (7 - 20 χιλιοστά), ανοιχτοκίτρινους και τραχείς, ενώ τα φύλλα της (βελόνες), πράσινα στα ώριμα άτομα, έχουν κοτσάνι μήκους 1 - 1,5 εκατοστού σε δέσμες των δύο φύλλων και φθάνουν τα 10 - 28 εκατοστά.

Οι καρποί της (τα κουκουναρία) είναι συμμετρικοί, ωοειδείς έως και σφαιρικοί, με μήκος 8 - 15 εκατοστά και πλάτος 5 - 12 εκατοστά (όταν είναι κλειστοί). Οι σπόροι, ωχροί καστανοί, καλύπτονται από ένα είδος σκόνης σαν στάχτη.

Η κουκουναριά απαιτεί καλά στραγγιζόμενα, αμμοαργιλώδη ή αργιλοαμμώδη εδάφη, αποφεύγοντας τα πολύ συμπαγή αργιλώδη. Δεν είναι ιδιαίτερα ανθεκτική στις μεγάλες μεταβολές της θερμοκρασίας, είναι ευπαθής στους παγετούς, έχει μικρές απαιτήσεις σε νερό και αντέχει στα άλατα της θάλασσας, για αυτό και αναπτύσσεται σε παραθαλάσσια μέρη. Είναι είδος φωτόφιλο, με μεγάλη εξάρτηση από τη διαθεσιμότητα ηλιακού φωτός, σε βαθμό μεγαλύτερο από τα υπόλοιπα είδη ελληνικών πεύκων. Γενικώς, δεν είναι ανθεκτική σε οξείες περιβαλλοντικές πιέσεις και, στις περισσότερες περιπτώσεις, παρουσιάζει δυσκολία αναγέννησης. Σε μεγάλη ηλικία, αντέχει στις έρπουσες πυρκαγιές, λόγω του χονδρού φλοιού της. Επίσης, λόγω της πυκνότητας και της ομπρελοειδούς διάταξης της κόμης της, σπάνια εμφανίζει θαμνώδη υπόροφο, με αποτέλεσμα τα δάση της να είναι λιγότερο εύφλεκτα.

Παλαιότερα, η οικονομική αξία των δασών της κουκουναριάς στηριζόταν στην πολύ καλή ποιότητα του ξύλου της για ναυπηγικούς σκοπούς και στην παραγωγή καρπών (του γνωστού κουκουναριού), για αυτό και πολλά δάση της προέρχονται από αναδασώσεις για παραγωγή ξύλου ή είναι φυτείες για παραγωγή σπόρων. Σήμερα, το ξύλο της κουκουναριάς δεν ζητείται πια για ναυπηγικούς σκοπούς, αλλά οι σπόροι της συνεχίζουν να χρησιμοποιούνται στη ζαχαροπλαστική και στη μαγειρική. Ωστόσο, η αισθητική αξία της, η οποία είναι εμμέσως και οικονομική, είναι πολύ μεγάλη λόγω της ιδιαίτερης ομορφιάς, αλλά και της σπανιότητας των δασών της. Οι συστάδες κουκουναριάς είναι πλέον σπάνιες στην Ελλάδα, καθώς το ενδιαίτημά τους συμπίπτει με εκείνο των παραθεριστικών κατοικιών κοντά στο κύμα.

Το δάσος της κουκουναριάς στη Στροφυλιά καταλαμβάνει μια επιμήκη έκταση και βρίσκεται στις πεδινές παραλιακές περιοχές της Βορειοδυτικής Πελοποννήσου, στις ακτές του Ιονίου Πελάγους. Το δάσος αποτελεί απομεινάρι των απέραντων, σύμφωνα με τους αρχαίους συγγραφείς, δασών της Βουπρασίας και της Δυμαίας Χώρας. Αποτελείται κυρίως από κουκουναριές, χαλέπιο πεύκη και κοινή βελανιδιά. Παρόλο που βρίσκεται σε φάση υποχώρησης και η αναγέννησή του είναι περιορισμένη λόγω συλλογής των σπερμάτων και βόσκησης, το δάσος της κουκουναριάς στη Στροφυλιά αντιπροσωπεύει το 80% τέτοιων δασών στην Ελλάδα και είναι το σπουδαιότερο της χώρας. Επίσης, αποτελεί σπάνιο παράδειγμα δάσους τόσο μεγάλης έκτασης κοντά στη θάλασσα.

Στη Σκιάθο, το δάσος της Κουκουναριάς έχει μεγάλη κοινωνικοοικονομική αξία για τους κατοίκους της, καθώς, σε συνδυασμό με την αμμώδη παραλία που εκτείνεται μπροστά του, αποτελεί το μεγαλύτερο τουριστικό αξιοθέατο του νησιού.

Εξαπλωση

Η κουκουναριά εξαπλώνεται στη Νότια Ευρώπη, σε περιοχές με μεσογειακό κλίμα. Ειδικότερα, απαντά στην Αλβανία, στη Γαλλία, στην Ελλάδα, στην Ιταλία, στην Ισπανία, στην Κύπρο, στον Λίβανο, στην Πορτογαλία και στην Τουρκία.

Στην Ελλάδα, απαντά στην παραμεσόγειο ζώνη, από την Πελοπόννησο έως τη Χαλκιδική. Δημιουργεί μικρής έκτασης δάση στην περιοχή της Αχαΐας της Πελοποννήσου (δάσος Στροφυλιάς), στον Σχινιά του Μαραθώνα Αττικής και στις «Κουκουναριές» της Σκιάθου. Σποραδικά, εμφανίζεται στη Σιθωνία, σε λόχμες, ομάδες ή μεμονωμένα άτομα, καθώς και στο Άγιο Όρος. Επίσης σποραδικά, εμφανίζεται στην Κέρκυρα και σε άλλα νησιά του Ιονίου και Αιγαίου Πελάγους και στα Δωδεκάνησα.

Καθεστώς προστασίας

Η κουκουναριά θεωρείται σπάνιο και απειλούμενο είδος στην Ευρώπη. Περιλαμβάνεται στο Κόκκινο Βιβλίο Απειλούμενων Ειδών της Διεθνούς Ένωσης για την Προστασία της Φύσης (IUCN) και προστατεύεται σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ.